

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI PERSONELİNİN
FAİZ HASSASİYETİ (SAKARYA ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kadir KIZILTEPE

Enstitü Anabilim Dalı: İslam Ekonomisi ve Finansı

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU

TEMMUZ-2017

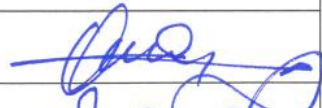
T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI PERSONELİNİN
FAİZ HASSASİYETİ (SAKARYA ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kadir KIZILTEPE

Enstitü Anabilim Dalı: İslam Ekonomisi ve Finansı

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Doç. Dr. Şakir GÖRMÜŞ	Başarılı	
Doç. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU	Başarılı	
Yrd. Doç. Dr. Cengizhan YILDIRIM	Başarılı	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Diyanet İşleri Başkanlığı Personelinin Faiz Hassasiyeti (Sakarya Örneği)

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 73 sayfalık kısmına ilişkin *Sakarya Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliği Madde 28* uyarınca aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 17/07/2017 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından şahsıma iletilen *Turnitin* intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı **%20**'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1) Kaynakça hariç
- 2) Alıntılar dahil
- 3) 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrenci

17/07/2017

Kadir KIZILTEPE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı – Soyadı
Öğrenci Numarası
Ana Bilim Dalı
Programı
Statüsü

: Kadir KIZILTEPE
: 1560Y60024
: İslam Ekonomisi ve Finansı
:
: ☒ Y. Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora

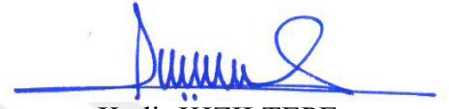
Danışman

17/07/2017

Doç. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden danışmanım Doç. Dr. Fatih Yardımcıoğlu'na değerli katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Değerli hocamız Doç. Dr. Fatih Yardımcıoğlu bütün süreç boyunca her anlamda yanımda olmuş, desteğini ve katkılarını esirgememiştir. Ayrıca eğitim süresi boyunca ders veren bölüm hocalarımız değerli görüşleri ile ufukumuzu açmış ve çalışmamın son haline gelmesine değerli katkılar yapmışlardır. Bu vesileyle tüm hocalarıma, ankete katılarak değerli bilgileriyle tezime katkı sağlayan meslektaşlarıma teşekkürlerimi borç bilirim. Son olarak bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim anneme ve anket verilerinin SPSS programına yüklenmesinde bana yardım eden aileme şükranlarımı sunarım.

Kadir KIZILTEPE
28/07/2017

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
GRAFİK LİSTESİ	v
SUMMARY.....	v
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1. Banka ve Katılım Bankacılığı	5
1.1.1. Katılım Bankacılığının Tanımı.....	6
1.1.2. Katılım Bankacılığının Doğuşunu Hazırlayan Nedenler.....	6
1.1.2.1. Dini Nedenler	6
1.1.2.1.1. Faizin Tanımı	7
1.1.2.1.2. Faizin Tarihçesi.....	7
1.1.2.1.3. Kutsal Kitaplarda Faiz	8
1.1.2.1.3.1. Tevrat'ta Faiz	8
1.1.2.1.3.2. İncil'de Faiz	9
1.1.2.1.3.3. Kur'an ve Sünnette Faiz	9
1.1.2.1.4. Faizle İlgili Bilim Adamlarının Görüşleri.....	12
1.1.2.1.5. Faizin Yasaklanma Sebepleri.....	13
1.1.2.2. İktisadi Nedenler	14
1.1.2.3. Sosyal Nedenler	15
1.2. Dünyada ve Türkiye'de Katılım Bankacılığı	16
1.2.1. Dünyada Katılım Bankacılığı	16
1.2.1.1. Dünyada Katılım Bankacılığının Oluşumu.....	17
1.2.1.2. Dünyada Katılım Bankacılığının Gelişimi.....	17
1.2.2. Türkiye'de Katılım Bankacılığı.....	18
1.2.2.1. Türkiye'de Katılım Bankacılığının Oluşumu.....	18
1.2.2.2. Türkiye'de Katılım Bankacılığının Gelişimi	19
BÖLÜM 2. KATILIM BANKACILIĞINDA KULLANILAN YÖNTEMLER.....	20
2.1. Fon Toplama Yöntemleri	20
2.1.1. Cari Hesap	20
2.1.2. Yatırım Hesabı	21
2.2. Fon Kullandırma Yöntemleri	22
2.2.1. Murabaha	23
2.2.2. Mudaraba	23
2.2.3. Muşaraka.	23
2.2.4. İcara ve İktina	24
2.2.5. Selem veya Selef	24
2.2.6. Karz-ı Hasen	24
BÖLÜM 3. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI.....	26
3.1. Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluşu ve Tarihi Gelişimi	26

3.2. Diyanet İşleri Başkanlığının Misyonu, Vizyonu ve İlkeleri	27
3.2.1. Diyanet İşleri Başkanlığının Misyonu	28
3.2.2. Diyanet İşleri Başkanlığının Vizyonu	28
3.2.3. Diyanet İşleri Başkanlığının İlkeleri	28
3.3. Diyanet İşleri Başkanlığının Yetki, Görev ve Sorumlulukları.....	28
3.3.1. Diyanet İşleri Başkanlığının Görevleri.....	29
3.4. Diyanet İşleri Başkanlığı Personelinin Özellikleri	29
3.4.1. Liderlik Görevi	29
3.4.2. Rehberlik Görevi	30
3.4.3. Rol Model Olma Görevi	30
3.4.4. Güven Verme Görevi.....	31
BÖLÜM 4. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI PERSONELİNİN FAİZ	
HASSASİYETİ (SAKARYA ÖRNEĞİ)	31
4.1. Ampirik Literatür	31
4.1.1. Yerli Literatür	32
4.1.2. Yabancı Literatür	34
4.2. Diyanet Personelinin (Sakarya Örneği) Faiz Hassasiyetine Yönelik Anket Bulguları ve Değerlendirilmesi	43
4.2.1. Araştırmanın Ana Kütlesi ve Örnek Kütlesi	43
4.2.2. Demografik Göstergeler	43
4.3. Araştırma Bulguları	46
4.3.1. Faiz Konusunun Gündeme Gelme Sıklığı İle İlgili Bulgular	46
4.3.2. Katılımcıların Bankalarda Uygulanan Faize Bakışına İlişkin Bulgular	47
4.3.3. Katılımcıların Katılım Bankalarına Bakışına İlişkin Bulgular	49
4.3.4. Katılımcıların Faizli İşlemlere İlişkin Hassasiyetine İlişkin Bulgular	51
4.3.5. Kredi ve Kredi Kartı Kullanımına İlişkin Bulgular	51
4.3.6. Bilgi Düzeyi ile Kredi Kartı Kullanma Alışkanlığına İlişkin Bulgular	53
4.3.7. Farkındalık ile Kredi Kullanma Alışkanlığına İlişkin Bulgular	59
4.3.8. Kredi Maliyeti ile Kredi Kullanma Davranışına İlişkin Bulgular	61
4.3.9. Cinsiyet ile Kredi Kullanma Davranışına İlişkin Bulgular	63
4.4. ANOVA Test Sonuçlarına İlişkin Bulgular	72
4.4.1. Vade farkı ne olursa olsun katılım bankalarından kredi alırım önermesi ile eğitim Düzeyine ilişkin ANOVA Sonuçları	72
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	73
KAYNAKLAR	78
ÖZGEÇMİŞ.....	87

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	: Bankacılık düzenleme ve denetleme kurumu
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
İKB	: İslam Kalkınma Bankası
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
ÖFK	: Özel Finans Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Müşterilerin Banka Tercihini Etkileyen Faktörlere İlişkin Literatür Özeti	38
Tablo 2: Demografik Göstergeler	45
Tablo 3: Vade Farkı Ne Olursa Olsun Katılım Bankalarından Kredi Alırım Önermesi İle Eğitim Düzeyine İlişkin Anova Sonuçları	72
Tablo 4: Vade Farkı Ne Olursa Olsun Katılım Bankalarından Kredi Alırım Önermesi İle Eğitim Düzeyi Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri	72

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Günlük hayatınızdaki konuşmalarda faiz hakkında hangi sıklıkta konuşma ortamı oluşur?.....	46
Grafik 2: Meslek hayatınızdaki vaaz veya hutbelerde müstakil konu olarak faiz hakkında cemaatinize bilgi sundunuz mu?	46
Grafik 4: Sizce bankacılık sektörünün uyguladığı faiz enflasyon farkı ile eşdeğer kabul edilebilir mi?	47
Grafik 5: Sizce günümüzdeki katılım bankalarını verdiği kar payı ile geleneksel bankalardaki faiz aynı şey mi?	48
Grafik 6 : Sizce bankacılık sektörünün uyguladığı faiz enflasyona eşit ise durum nasıldır?	48
Grafik 7: Sizce kredi kartı kullanımında bankalara ödenen gecikme faizinin durum nedir?.....	49
Grafik 8: Katılım bankalarına bakış.....	49
Grafik 9: Katılım bankalarının işlemleri hakkında ne kadar bilgi sahibisiniz?	50
Grafik 10 : Size göre ticari banka ile katılım bankalarının işlemleri arasında (haramlık-helallik açısından, faizli iş yapma) fark var mı?	51
Grafik 11: Kredi kartı kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız hangi bankanın kredi kartı var?.....	51
Grafik 12: Herhangi bir nedenden dolayı bankalardan kredi kullandınız mı? Krediyi hangi bankadan aldınız?	52
Grafik 13: Bilgi düzeyi ve kredi kartı sahipliği arasındaki çapraz ilişki	53
Grafik 14: Bilgi düzeyi ve kredi kullanımı arasındaki çapraz ilişki	55
Grafik 15: Farkındalık ve kredi kartı kullanma arasındaki çapraz ilişki	57
Grafik 16: Farkındalık ve kredi kartı sahipliği arasındaki çapraz ilişki	59
Grafik 17: Geleneksel banka ve katılım bankasını karşılaştırdığımda kredi maliyeti hangi bankada daha düşükse oradan fon kullanırım.	61
Grafik 18: Kredi maliyeti ve kredi kullanımı arasındaki çapraz ilişki	62
Grafik 19: Cinsiyet ve kredi kullanımı arasındaki çapraz ilişki	64
Grafik 20: Eğitim ve kredi kullanımı arasındaki çapraz ilişki.....	66
Grafik 21: Vade farkı oranı yüksek olsa da her halükarda katılım bankasından kredi alırım.	67
Grafik 22: Maaşınızı katılım bankasından almak ister misiniz?.....	68

Grafik 23: Paranızı değerlendireceğiniz zaman aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?.....	68
Grafik 24 : Herhangi bir katılım bankasında hesabınız var mı?	69
Grafik 25: Parayı değerlendirme tercihi – banka hesap durumu	70
Grafik 26: Katılım bankası denildiğinde islami bankacılık anlaşılır- katılım bankası hesap durumu	71

Tezin Başlığı: Diyanet İşleri Başkanlığı Personelinin Faiz Hassasiyeti (Sakarya Örneği)
Tezin Yazarı: Kadir KIZILTEPE Danışman: Doç. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU
Kabul Tarihi: 28 Temmuz 2017 Sayfa Sayısı: ix (ön kısım)+87 (Tez)
Anabilim dalı : İslam Ekonomisi ve Finansı
Dünyada son elli yılda yaşanan global finansal krizler faizli bankacılık sistemini sorgulanır hale getirmiş, alternatif arayışlar içerisinde bulunan ülkeleri de daha sağlam olan katılım bankacılığını gündemlerine almalarını sağlamıştır. Tüm ilahi dinlerin tahrif edilmemiş genel prensipleri ile örtüşen ve özellikle İslam dininin yasaklamış olduğu faizden uzak kalarak, üretime ve ülke ekonomisine büyük katkısı olan katılım bankalarının geleneksel finansal sistem içerisindeki yerlerini korumaları, aynı zamanda özellikle Müslüman halkın yoğun olarak yaşadığı yerlerde daha da büyümeleri gerekmektedir. Nüfusunun %99'u Müslüman olan Türkiye'de bu konuda temel görevi "İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak..." (TBMM 1965) misyonu çerçevesinde toplumun çok geniş bir kesimine hitap eden, gerektiğinde onları yönlendirebilen Diyanet İşleri Başkanlığı üstlenmiştir. Faizsiz bir sistemin oluşması ve sürdürülmesinde de halkla iç içe olan Diyanet personelinin etkisi çok önemlidir. İslam ekonomisi ve faiz konusunda gerekli bilgi donanımına ve hassasiyete sahip olan Diyanet personelinin faizsiz bir sistemin tesisinde büyük bir etkisi olacaktır. Ülkemizde katılım bankalarının hizmetlerini ve ürünlerini tercih etmelerini etkileyen faktörleri araştırmaya yönelik yapılan bilimsel çalışmalar oldukça çoktur. Ancak, toplumun büyük çoğunluğunca değer verilen ve rol model olarak örnek alınan din adamlarının İslam Ekonomisi ve Katılım Bankacılığı algısına ve faiz hassasiyetine dair yapılan akademik çalışmaların sayısı ise yok denecek kadar azdır. İşte bu çalışmanın amacı literatüre bir miktar da olsa katkıda bulunmaktır. Bu hedefe ulaşmak için katılım bankaları ve faiz hakkında verilecek genel bilgiden sonra Diyanet personelinin Sakarya İlinde görev yapanlar arasından örnek kütale alınmıştır. Örnek kütaleye anket tekniği uygulanarak veri toplanmıştır. Toplanan veriye açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Dördüncü bölümde bu analizin sonuçlarına yer verilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Katılım Bankası, Diyanet Personeli, Faiz Algısı

Title of The Thesis: The Interest-Awareness of Personnel of Presidency of Religious Affairs (Example of Sakarya)	
Author: Kadir KIZILTEPE	Supervisor: Assoc. Prof. Fatih YARDIMCIOĞLU
Date: 28 /07/ 2017	Nu. of pages: ix (pre text)+87 (main body)
Department : Islamic Economics and Finance	
The global financial crises of the last fifty years in the world have made the interest-based banking system questionable and the countries in the search for a more inclusive have made it more inclusive of the participation banking to be on their agenda. Apart from the fact that all divine religions overlap with unfalsed general principles, and especially from the interest that Islamic religion is forbidden, the participation banks, which make a great contribution to the economy of production and the country, must maintain their place in the traditional financial system and at the same time must grow even more in places where Muslim people live intensely. In Turkey, where 99% of the population are Muslims, the main task in this issue is to carry out work related to the beliefs, worship and moral principles of Islamic Religion, to enlighten the society on religion ... (TBMM 1965) The Presidency of Religious Affairs has undertaken. It is very important that the interest of the religious staff who are in the public with the formation of the interest-free system is maintained. Islamic economy and interest will be a great influence in the establishment of interest-free stereotypes of the personnel of religion who have the necessary knowledge and sensitivity. There are quite a lot of scientific studies to investigate the factors that affect the services and products of participation banks in our country. However, the number of scholarly studies on the perception of Islamic Economy and Participation Banking and interest sensitivity of religious scholars regarded as role models and valued by the vast majority of the society is too few to be tried. The aim of this study is to make a contribution, if at all, to the literature. In order to attain this goal, a sample of the participation banks and the general information to be given about the interest was taken from the personnel of Diyanet among the persons working in the province of Sakarya. Data were collected by applying sample mass survey technique. The explanatory factor analysis was applied. In the fourth section, the results of this analysis are included.	
Key words: Participation Bank, Religious Staff, Interest Perception	

GİRİŞ

Çalışmanın Problemi

Tüm ilahi dinlerin tahrif edilmemiş genel prensipleri ile örtüşen ve özellikle iktisadi ve sosyal birçok problemlere sebebiyet vermesi nedeniyle başta İslam dini olmak üzere tüm dinlerin yasaklamış olduğu faizden uzak kalınması ve ekonominin faizsiz prensipler üzerinde işleyebilmesinde halkın İslam ekonomisi ve faiz konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi önemlidir.

Nüfusunun %99'u Müslüman olan Türkiye'de bu konuda temel görevi "İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak..." (TBMM 1965) misyonu çerçevesinde toplumun çok geniş bir kesimine hitap eden, gerektiğinde onları yönlendirebilen Diyanet İşleri Başkanlığı üstlenmiştir. Faizsiz bir sistemin oluşması ve sürdürülmesinde de halkla iç içe olan Diyanet personelinin etkisi çok önemlidir. Her ne kadar Diyanet personelinin faiz konusunda hassas olacağı ön kabulü olsa da, bilinçlendirme ve bilgilendirme anlamında halka en yakın kişiler olan Diyanet personelinin bu konularda gerekli hassasiyete sahip olup olmadığının bilinmesi önemlidir. Zira İslam ekonomisi ve faiz konusunda gerekli bilgi donanımına ve hassasiyete sahip olan Diyanet personelinin faizsiz bir sistemin tesisinde büyük bir etkisi olacaktır. Gerekli donanım ve hassasiyete sahip olmayan Diyanet personeli ise halkta bu konuda kafa karışıklıklarını beraberinde getirecek ve faizsiz bir sistemin tesisi önünde büyük bir engel olacaktır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Diyanet personelinin faiz hassasiyetini örnekleme anket yöntemi ile tespit etmektir.

Çalışmanın Önemi

Din insan fıtratında var olan bir olgu olup, insanların çok büyük bölümü her dönemde inandıkları dini kendilerine anlatan peygamberlerin etrafında toplanmıştır. Peygamberlerin vefatından sonra da bu alanda ihtisas yapmış din adamları bu görevi

üstlenmiş ve toplumun büyük çoğunluğunu etkilemiştir. Dolayısıyla toplumun her yönünü örnek aldıkları bu kişilerden etkilenmeleri muhakkaktır.

Bu bağlamda Diyanet personelinin faiz hassasiyetinin tespit edilerek bu hassasiyeti artıracak politikaların geliştirilmesi faizsiz bir sistemin inşasına katkı yapacak unsurların başında gelmektedir. Ülkemizde İslâm ekonomisi ve faiz hassasiyeti ve davranışına yönelik faktörleri tespiti yönelik yapılan bilimsel çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu yönü ile de çalışma literatüre katkı yapacaktır.

Çalışmanın Yöntemi

Diyanet personelinin faiz hassasiyeti ile ilgili bilgi edinmek için sosyal bilimlerde genellikle kullanılan anket yöntemi tercih edilmiştir. Araştırılmak istenen konunun amacını en iyi yansıtacak sorular hazırlanarak katılımcılara uygulanmıştır. Araştırma sıralı 3 temel aşamadan oluşmuştur; ilk olarak İslâm ekonomisi, İslami finans ve faiz ile ilgili literatür-arşiv taraması yapılmıştır. Daha sonra Diyanet personelinin faiz hassasiyeti ile ilgili anket tasarlanmış, pilot uygulama yapılmış ve ankete son hali verilmiştir. Son olarak tasarlanan anket Sakarya İli sınırlarında 16 ilçede görev yapan 367 Diyanet personeline uygulanmıştır.

Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Diyanet personelinin faiz hassasiyetini tespit etmek amacıyla gerçekleştirdiğimiz anket çalışmamızın ana kütlesi Türkiye genelindeki Diyanet personelidir. Kaynakların kısıtlı olması nedeniyle ana kütlenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığı için ana kütleyi temsil edecek Diyanet personeli arasından olasılık hesabına dayanmayan örnekleme tekniklerinden "kolayda örnekleme" yöntemi ile örnek kitle oluşturulmuştur. Evrenin tamamına ulaşmanın kısıtlı zaman ve yüksek maliyet nedeniyle mümkün olmadığı durumlarda deneklerin araştırmacı tarafından seçildiği bir yöntem olan kolayda örnekleme sosyal bilimlerde sıkça kullanılmaktadır. Örneklemenin seçiminde özellikle ankete katılan personelin görev yerleri şehir merkezi ve köylerdeki oranı ile erkek ve kadın personelin oranı dikkate alınmıştır. Anketlerde elde edilen veriler, SPSS for Windows 21 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Çalışmanın Sorusu, Varsayımları ve Hipotezleri

“Diyanet personelinin faiz hassasiyeti var mıdır?” sorusu bu çalışmanın araştırma sorusudur. Bir kişinin bir konu hakkındaki hassasiyeti davranış kalıplarına bakılarak tespit edilebilir. Bir kişinin faiz konusundaki hassasiyetinin ölçümü de parayı değerlendirme konusundaki davranışlarına bakılarak yapılabilir. Bu anlamda bu çalışmada faiz hassasiyetinin ölçümünde bireylerin parasal konularda banka tercihi başlangıç noktası olarak alınmıştır. Bu araştırmada katılım bankalarının (her ne kadar farklı tartışmalar olsa da) faizsiz bir şekilde işlem yaptığı varsayılmıştır. Faiz hassasiyeti banka tercihinde etkilidir çalışmanın bir diğer varsayımdır. Bu varsayım çerçevesinde de Diyanet personelinin bir tercih yapmaları söz konusu olduğunda bu bankaları tercih etmesi beklenmektedir.

Bu çalışmanın temel hipotezi ise “Diyanet personelinin faiz hassasiyeti vardır” şeklinde oluşturulmuştur. Bu bağlamda çalışmanın alt hipotezleri aşağıdaki şekilde belirtilebilir;

- ✓ H₁: Diyanet personeli faiz ile ilgili konularla sık sık karşılaşmaktadır.
- ✓ H₂: Diyanet personelinin faiz konusunda farkındalıkları yüksektir.
- ✓ H₃: Diyanet personeline katılım bankacılığı dendiğinde İslami bankacılığı anlamaktadır.
- ✓ H₄: Diyanet personeline göre katılım bankaları İslam’ın öngördüğü bir modelin parçasıdır.
- ✓ H₅: Diyanet personeli katılım bankalarının yaptıkları işlemler hakkında bilgi sahibidirler.
- ✓ H₆: Diyanet personelin ticari banka ile katılım bankalarının işlemleri arasında (haramlık-helallik açısından, faizli iş yapma) farkı bilmektedirler.
- ✓ H₇: Diyanet personeli katılım bankalarının verdiği kredi kartını kullanır.
- ✓ H₈: Diyanet personeli kredi ihtiyacı olduğunda katılım bankasından alır.
- ✓ H₉: Ticari banka ile katılım bankalarının işlemleri arasında (haramlık-helallik açısından, faizli iş yapma) farkı bilen Diyanet personeli katılım bankasını tercih eder.

- ✓ H₁₀: Diyanet personeli geleneksel banka ve katılım bankasını karşılaştırdığında kredi maliyeti düşük olsa da faizli bankadan kredi almaz.
- ✓ H₁₁: Diyanet personeline maaşını alacağı bankayı seçme hakkı sunulduğunda katılım bankasını tercih eder.
- ✓ H₁₂: Diyanet personelinin çoğunluğunun katılım bankasında hesabı vardır.
- ✓ H₁₃: Diyanet personelin parasını değerlendireceği zaman katılım bankasını tercih eder.
- ✓ H₁₄: Diyanet personeli kredi kartı kullanırken faizsiz bankalar tarafından verilen kredi kartını kullanır.
- ✓ H₁₅: Diyanet personeli krediye ihtiyaç duyduğunda faizsiz kredi veren kuruluşları tercih eder.
- ✓ H₁₆: Diyanet personeline imkân sunulduğunda maaşını katılım bankasından almak ister.
- ✓ H₁₇: Diyanet personelinin çoğunluğunun katılım bankasında hesabı vardır.
- ✓ H₁₈: Diyanet personeli parasını katılım bankasında değerlendirir.

Çalışmanın İçeriği

Dört bölümden oluşan bu araştırmanın ilk bölümünde banka, katılım bankacılığı ve kutsal kitaplarda faiz olgusu ile faizin yasaklanmasının iktisadi ve sosyal sebepleri kısaca anlatılmıştır. İkinci bölümünde katılım bankacılığında kullanılan yöntemler anlatılmıştır. Üçüncü bölümünde Diyanet İşleri Başkanlığının tarihi gelişimi ve din görevlilerinin özelliklerine değinilmiştir. Dördüncü bölümde Diyanet personelinin faiz hassasiyetine ilişkin alan araştırması sonuçlarına Sakarya özelinde yapılan değerlendirme ile yer verilmiştir. Sonuç bölümünde araştırma verilerinin çözümlenmesinden çıkarılan bilimsel sonuçlar sunulmuş ve değerlendirme bölümünde ise çıkarılan bu sonuçlar değerlendirilmiştir.

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde katılım bankacılığının tanımına geçmeden önce kısaca banka hakkında bilgi verilecektir.

1.1. Banka ve Katılım Bankacılığı

Banka; iktisadi, ticari konularda ve günlük hayatta en sık kullanılan bir kelime olmasına karşılık, sözlükler, ansiklopediler hatta bankacılık ve kredi konusunda yazılmış bilimsel eserler bile banka hakkında tam ve kesin bir tanım vermekten büyük bir titizlikle kaçınmışlardır. Bankaların gerek sermaye, gerek mevduat şeklinde kaynak temin etme veya istenildiği anda ödemede bulunma, kaynaklarını kullandırma gibi para ve kredi işlemleri yanında gördükleri birçok hizmetlerinin var olması nedeniyle, bütün bunları içine alacak bir tanımlamanın yapılmasında güçlük olacağı açıktır (Atay, 2003:1)

Banka terimi, İtalyanca “Banco” kelimesinden gelmektedir. “Banco” kelimesinin Türkçe karşılığı ise masa, sıra ve tezgâh anlamına gelmektedir (Kaya, 2012:3). En basit anlamıyla ifade edilecek olursa; banka “para üzerine ticaret yapan işletmeler” ya da “sermayeyi az faizle alıp, daha yüksek faizle işleten işletmelerdir” (Atay, 2003:1).

Banka kelimesinin ne zamandan beri kullanıldığı bilinmemektedir. Ancak bu konuda çeşitli rivayetler bulunmaktadır. En çok taraftar bulan anlatıma göre, orta çağın sonlarına doğru haçlı savaşlarının etkisiyle önce Avrupa’nın güneyinde daha sonra tüm Avrupa’da ticari faaliyetler yaygınlaşmış ve feodal beylikler arasında ticari hareket artmış, artan ve yaygınlaşan ticari faaliyetler de çeşitli ağırlık ve şekilde değişim araçlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Ersoy, 1987:6-7).

Bankalar çok çeşitli parasal faaliyetlerde bulunur. Örneğin mevduat toplar, aracılık yapar, sanayi kuruluşlarına veya yatırım yapmak isteyenlere parasal destek olur, menkul kıymetleri korur, borsa faaliyetlerine katılır. Ülke ekonomisinin güçlenmesine ve kalkınmasına katkıda bulunur. Bu günkü çağdaş banka işlemlerinin karmaşık ve çok çeşitli olması, genel ekonomideki etkinliği ile yönetimindeki özellik ve güçlük sebebiyle klasik anlamdaki bankalardan çok değişik, etkin bir kurum haline gelmiştir (Altuğ, 2000:1).

1.1.1. Katılım Bankacılığının Tanımı

Katılım bankaları klasik bankaların yerine getirdikleri fonksiyonların hepsini faize girmeden İslami prensipler çerçevesinde yerine getirmeye çalışan kuruluşlardır (Uçar, 1992:21).

Katılım bankacılığı Müslümanlar tarafından dünya gündemine getirilmiş ve uygulanmıştır. Bu uygulamaya göre bu bankalar İslam hukukuna göre çalışmalı, İslam'ın ekonomik anlamda yerine getirmesi gereken diğer hususları da üstlenmelidir. Katılım bankalarını; “mal ve hizmet hareketlerinin parasal işlemlerle birbirlerine bağlı olduğu, parasal her işlemin kesinlikle bir mal veya hizmete karşılık geldiği, elde edilen gelirin de ortaklık (kâr -zarar) şeklinde bölüştüğü bir sistem” olarak da tanımlamak mümkündür.

1.1.2. Katılım Bankacılığının Doğuşunu Hazırlayan Nedenler

Toplumun gereksinimlerinin zorlaması ve manipülasyonu iktisadi ve sosyal kurumların ortaya çıkmasına sebep olur. İktisadi ve sosyal bir kurum olan katılım bankalarının ortaya çıkışında da dini hassasiyeti yüksek olan ve birikimlerini kendi inançları doğrultusunda değerlendirmek isteyenlerin bu isteklerini yerine getirme düşünce ve gayretleri etkili olmuştur. Bu bağlamda katılım bankacılığının çıkışının nedenlerini üç ana başlık altında değerlendirebiliriz. Bunlar; dini, ekonomik ve sosyal nedenlerdir.

1.1.2.1. Dini Nedenler

İnsanın maddi ve manevi iki yönü bulunmaktadır. Bu sebeple insanlar her şeyi sadece maddi bakımdan değil manevi bakımdan da dikkate almak durumundadır. Dini kurallar da insanın manevi yönünü düzenleyen kaidelerin önemli bir kısmını teşkil eder. İslam dini hem maddi hem de manevi yönden zararı bulunan faizi kesin ifadeler ile yasaklamıştır. Bu açıdan bakıldığında katılım bankacılığının doğuşunu hazırlayan sebeplerin en başında da tahrif edilmiş ilahi dinlerin bozulmamış önceki hali ile son din İslam'ın faizi yasaklaması yer almaktadır. İlahi dinlerin faiz hakkındaki hükmü daima onu ortadan kaldırmak yönündedir. Bu yüzden dini nedenler başlığı altında faiz mefhumu ayrıntılı bir şekilde açıklanacaktır.

1.1.2.1.1. Faizin Tanımı

Türkçede yaygın olarak "faiz" diye bilinen Arapça ise “riba” kelimesine karşılık olan faiz sözlükte "fazlalık, nema, artma, çoğalma, yükseğe çıkma, serpilip gelişme (beden)" gibi anlamlara gelmektedir (Kur'an Yolu, 2012:430). Bu anlamıyla riba, hem bir şeyin kendi içinde bulunan hem de iki şey arasında mukayeseden doğan fazlalığı da ifade eder (Kur'an Yolu, 2012:431).

Kur'an-ı Kerim'de riba kelimesi iki anlama gelecek şekilde kullanılmıştır. İlk anlamda; üzerine yağmur yağan toprağın kabarması "rebet" kelimesiyle (Hac, 5; Fussilet, 39), ikinci anlamda da iki topluluktan birinin diğerine sayıca veya mal bakımından ya da değerce daha üstün olması yani "erbâ" kelimesiyle (Nahl, 92) kullanılmıştır.

Fıkıh kaynaklarında ise ribâ, “bir paranın borç verilmesinden sonra belli bir süre sonunda belirlenen bir fazlalıkla veya herhangi bir borç ilişkisi ile oluşan ve vaktinde ödenmeyen alacak için ek mühlet tanıyıp mühlet sonunda bu alacağı fazlalıkla geri almanın” genel adıdır (İlmihal, 2010:411). Bu şekilde şart ve uygulamaları içeren işlemlere “faizli işlemler” denir.

Riba kelimesi Kur'an'da sekiz yerde geçmekte olup bu kelime örfi anlamda kullanılmıştır. Hadis kaynaklarında riba kavramına yeni bir kapsam getirilerek kaynaklardaki vade faizi, fazlalık faizi (ribe'n -nesie - ribe'l-fadl) veya borç faizi alışveriş faizi (ribe'd-deyn-ribe'l-bey') şeklindeki ayırım ve adlandırmalara dayanak olmuştur (Özsoy, 1995;110).

1.1.2.1.2. Faizin Tarihçesi

Başta din adamları olmak üzere filozof ve iktisatçılar faizin ortaya çıkışından itibaren bu konuyu detaylı olarak incelemişlerdir. İlkçağ filozoflarından Eflatun ile Aristo faizi din ve ahlak açısından tahlil etmişler ve faizi çirkin bir kazanç yolu olduğunu ifade etmişlerdir (Özsoy, 1995;110). Cicero, Cato ve Seneca gibi ilk dönem Romalı düşünürler ile Mısır, Sümer, Babil, Asur, eski Yunan, Roma gibi toplumlarda da faizi kınayan ifadelere rastlanmış, bu toplumlarda faiz ile savaşıldığı görülmüştür. Roma ve eski Yunan'da borçlunun yükümlülüğü mal ve zimmet ile belirlenmişken, faizin sınırı da sabitlenmiştir. Yine eski Hint'te de yüksek kastların faiz alıp-vermeleri kesinlikle yasaklanmışken, alt kastlar için adaletli bir faiz oranında bahsedilmektedir (Karakuş, 2006:5). Tarih boyunca

ilk dönemden itibaren faizin insan tabiatına ve ahlakına uygun olmayan bir uygulama olduğu, bu sebeple de bazı kayıt ve sınırlamalara tabi tutularak kontrol altına alınmaya çalışıldığı, böylece ortak bir fikir ve tavır birliğinin oluştuğu görülmektedir (Özsoy, 1995:110).

1.1.2.1.3. Kutsal Kitaplarda Faiz

İlahi dinler incelendiğinde bütün ilahi dinlerin özünde faizin yasaklandığı görülmektedir. İslam dininde de faizin kesin ifadeler ile yasak olduğunun bildirilmesi, dini yaşantılarında hassasiyeti bulunan kişileri ekonomik ve ticari işlerinde faizden uzak durmaya zorlamıştır. Faizli sistemden uzak kalan bu kişilerin birikimleri de atıl kalmıştır. Atıl kalan bu birikimlerin de İslam dinine uygun olarak uygun ekonomik sisteme dâhil edilmesi sonucunda da finansal kurumlar oluşmaya başlamıştır.

1.1.2.1.3.1. Tevrat'ta Faiz

Yahudilikte faiz kural olarak yasaklanmıştır. Tevrat, Tesniye 23/19. babında “kardeşine faizle ödünç verme; ne gümüşü, ne yiyeceği ne de faizle verilen başka bir şeyi” denilmektedir. Tevrat’ın Çıkış, 22/25. babında da; “Eğer kavmine, yanında bulunan bir fakire ödünç para verirken, ona karşı faizci olma” denilmektedir (Özsoy, 2012:116). Tevrat’taki bu ayetler ile Yahudilerin kendi aralarında faiz ile alış-veriş yapmalarının yasaklandığı, ancak Tesniye ayetlerine göre yabancılardan alınmasının ise caiz olduğu görülmüştür. Yahudilerin bu görüşü faizin dünyada yayılmasının ve onun toplumlarca meşrulaştırılmaya çalışılmasının en önemli sebeplerinden birini teşkil etmiştir.

Hadis kaynaklarına göre iki Yahudi Hz. Peygamberimize gelerek "Biz Musa'ya apaçık dokuz ayet verdik" (İsra, 17/101) ayetinin anlamını sormuş, Hz. Peygamber de bunları açıkladıktan sonra bu dokuz ayetin, içinde faiz yasağının da bulunduğu dokuz yasaktan ibaret olduğunu ifade etmiştir (Tirmizi, Tefsir 18). Yine Tevrat'ta Nebi Hezekiel'in iyi insanı tavsif eden, "Faizle para vermez, murabaha karı almaz" (Hezekiel, 18/18) şeklinde ki ifadeleri de faizin yasak olduğuna delili olarak gösterilebilir. Faizin Yahudilere de yasak kılındığının Kur'an-ı Kerim'de haber verilmesi faizin kaynağına dikkat çekmesi açısından oldukça ehemmiyetlidir. Ayrıca Arap toplumunda faizin oldukça yaygın halde

bulunmasının nedenlerinden en önemlisi birlikte yaşadıkların Yahudilerden etkilenmeleridir.

1.1.2.1.3.2. İncil’de Faiz

Yahudilikte olduğu gibi Hristiyanlıkta da faiz kökten yasaklanmıştır. Lukas İncili’nin 6. ’ncı kısmında “...hiçbir şey beklemeden ödünç verin” buyrulmakta, faizle yapılan alış-verişler yasaklanırken faizsiz alış-veriş yapılması emredilmektedir. Hristiyan din adamları faiz hususunda oldukça hassas davranmışlar ve asırlarca faizin yasak olduğu görüşünü savunmuşlardır. Bu görüşlerini de reform hareketlerine kadar sürdürmüşlerdir (Özsoy, 2012:116). Kiliselerin tümü faiz yasağının uygulanması konusunda birlikte hareket etmişlerdir. Paris Parlamentosunca da 1777 yılında kutsal kanunlara uygun olmayan faizli uygulamalar yasaklamıştır.

Hristiyanlığın ilk dönemlerinde kilisesindeki faiz yasağı sadece tüketim kredilerini kapsıyordu. Fakat Avrupa’da sanayinin ve ticaretin gelişmesi ödünç kapital gereksinimini ortaya çıkardı. Ayrıca Kilise haclı seferlerini düzenleme gerekçesi ile çok miktarda ödünç sermayeyi de topladı. Daha sonra büyük bir sermayeye sahip olan kilise vatandaşlara ödünç para vermeye başladı. Böylece kilise yetkilileri İncil ayetlerini farklı yorumlamaya, faiz konusunda biraz gevşeklik göstererek sessizce kapitalizmin doğuşunu sağlamış oldular (Özsoy,1995:110). Hristiyanlığın faiz yasağı karşısında yeni kurumlar geliştirememesi ve sanayi devriminin başlamasıyla ekonominin gelişmesi faiz yasağının kademeli olarak yumuşamasına hatta tamamen kaldırılma teşebbüslerinin ortaya çıkmasına sebep oldu. Fransız ihtilalinden sora ise belirli sınırlar çerçevesinde kanunun izin verdiği ölçüde faizli işlemlere resmi olarak izin verildi. Bundan sonra da faizin meşruluğunu açıklamaya çalışan kuramlar ortaya atılmaya başlandı (Özsoy 1995:110).

Günümüzdeki faiz hususundaki tartışmaların odağı, faizin hangi seviyelerde olabileceği noktasına gelmiştir. Bu husus faizin haklılık ve meşruiyetinin kabul edildiğinden değil bu konuda açık ve kesin bir izahın yapılamamış olmasındandır.

1.1.2.1.3.3. Kur'an ve Sünnette Faiz

Kur'an-ı kerimde faiz sert bir üslupla ve kesin ifadelerle yasaklanmıştır. Bu üslup din düşmanlarını dost edinme haricinde hiçbir günah için kullanılmamıştır. Zira içki, kumar,

zina gibi kesin yasaklar sadece mağduru ve çevresindekilerden belirli bir kısmı etkilerken, faizin zararı ve kötü etkileri sadece faizi alan ya da veren ile sınırlı kalmayıp, bütün topluluğun ekonomik, sosyal ve ahlaki hayatını olumsuz yönde etkilemektedir (Kur'an Yolu, 2012:429)

Nazil oluş tarihleri farklı olan ve tedrici bir yol takip edilen faizin yasaklanması hakkındaki ayetleri dört bölümde toplayabiliriz. Öncelikli olarak sitem ve ta'rizde bulunulmuş, sonra kesin bir dil ile yasaklanmış daha sonra da faizde ısrar etmenin Allah'a ve Resulü'ne savaş açma gibi görüldüğü belirtilerek bu yasak teyit edilmiştir (Özsoy 1995:112).

Nazil oluş sırasına göre faizle ilgili olarak Kur'an-ı kerimde yer alan ilk ayetin meali şu şekildedir: *“İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince, bunu yapanlar-sevaplarını ve mallarını- kat kat arttıranlardır”* (Rum, 30/39). Bazı tefsirciler bu ayette geçen “riba”nın İslam dininde yasaklanan faiz olmadığını ileri sürseler de, müfessirlerin çoğunluğu zikredilen kelimenin o çağdaki Araplar arasında kötü görülmekle birlikte çok yaygın olan faiz işlemi olduğu görüşünde birleşmişlerdir (Taberî; XXI, 29-31).

Faiz yasağını ayrıntılı bir şekilde ele alan ikinci grup Kur'an ayetlerin de ise şöyle buyrulur: *“Faiz yiyenler -kabirlerinden- şeytan çarpmış kimselerin cinnet nöbetinden ayılışı gibi kalkacaklardır. Bu hal onların “Alım satım da tıpkı faiz gibidir” demeleri yüzündendir. Hâlbuki Allah alım satımı helal faizi haram kılmıştır. Bundan sonra kime rabbinden bir öğüt gelir de faizden vazgeçerse geçmişte olan kendisininindir ve artık onun işi Allah'a kalmıştır. Kim tekrar faize dönerse işte onlar cehennemliktir, orada devamlı kalırlar. Allah faizi tüketir (faiz karışan malın bereketini giderir), sadakaları ise bereketlendirir. Allah küfürde ve gûnahta ısrar eden kimseleri sevmez. Ey iman edenler! Allah'tan korkun eğer gerçekten inanıyorsanız mevcut faiz alacaklarınızı terk edin. Şayet böyle yapmazsanız Allah ve Resulü tarafından açılan savaştan haberinizi olsun. Ancak tövbe edip vazgeçerseniz anaparanız sizindir. Böylece ne haksızlık etmiş ne de haksızlığa uğramış olursunuz”* (Bakara, 2/275-276). Bu ayetler ile faiz kesin ifadelerle yasaklanmış, faizden vazgeçilirse anaparanın borç verene ait olduğu vurgulanarak anaparaya yapılacak her türlü ilavenin faiz kapsamında değerlendirileceğine işaret edilmiştir.

Müfessirlerin açıklamalarına göre bu ayetlerin ilk muhatabı faizi helal sayan müşrikler ve Yahudilerdir. Çünkü bu grupların *"alım-satım da faiz gibidir"* dedikleri ayetin devamında belirtilmektedir. Müminlerin yasaklanmış bulunan bir hususta bu ifadeleri kullanmaları mümkün değildir. Ancak ayetlerin hemen hemen tamamının dolaylı olarak müminler için de bir emir olduğu aşîkârdır. Ayrıca *"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve gerçekten iman etmiş iseniz faizden kalanı (alacaklarınızı) bırakın"*(Bakara, 2/278) mealindeki âyet doğrudan müminleri muhatap almaktadır. Bunun sebebi de ilk dönmelelerde bazı müminlerin faizli alış-verişten kendilerini henüz kurtaramamış olmaları, bazısının da önceden yapmış oldukları faizli sözleşmelerden kalan alacaklarının helâllîği konusundaki tereddütlerin ortadan kaldırılması içindir (Kur'an Yolu, 2012:443)

Yasaklanan faizle ilgi diğeri bir ayetin meali şöyledir: *"Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin; Allah'tan korkun ki kurtuluşa eresiniz"*(Ali İmran, 3/130).

Bakara suresindeki faiz ayetlerinden sonra gönderildiği düşünölen bu ayet faiz yasağının başka bir yönüne dikkat çekmektedir. Faizcilik İslam'dan önce Araplar arasında çok yaygındı. Faiz uygulamasında fazlalık ödemenin tehir edilmesine dayanan bu uygulama "Câhiliye ribâsı" olarak adlandırılmıştır. Bu uygulamaya göre alacaklı baştan yani satım ve ya ödünç verme işlemi yaparken bir fazlalığı şart koşar veya vade zamanı gelmiş olan borcun zamanında ödenememesi durumunda her vade uzatmada ek bir ödeme üzerinde anlaşmaya varılırdı. Böylece aldığı borcu ödeme imkânını bulamayanlar giderek daha da fakirleşirken, zenginler de hiç üretmeden paradan para kazanarak daha da zenginleşirdi. Çoğu zaman tüketim ihtiyacını karşılamak üzere borç alan yoksullar borçlarını zamanında ödeyemedikleri için faizlerin katlanması hatta anaparayı geçmesi sebebiyle her şeyini kaybederdi. (Kur'an Yolu, 2012:431).

Müfessirler, bu ayette geçen *"kat kat arttırılmış olma"* ifadesinin faizin şartlarının açıklanması için değil, o dönemde Araplarca en çok uygulanan bir faiz şeklinin açıklanması amacıyla belirtildiğini kabul ederler (Beyzâvî, 1324). Aslında bu ayet faizin kat kat arttırılmış olma şekliyle birlikte her türlü faizi de yasaklanmıştır. Ayrıca burada belirtilen *"kat kat"* ifadesi anaparanın değil faizin niteliğidir.

Yukarıdaki ayetlerden sonra indiği düşünölen Nisa suresi 160. ve 161. ayetler faizin Yahudiler için yasaklandığını, ancak onların bu yasağı çiğneyerek insanların mallarını

haksız yere yediklerinden ve faiz aldıklarını belirtmektedir. Bu ayet de faizin önceki ilahi dinlerde de yasaklandığını haber vermekte dolayısıyla İslam dinindeki faiz yasağını da teyit etmektedir. Ayrıca ayetin muhtevası da bazı hadisler tarafından teyit edilmektedir.

İslam dininde Kur'an-ı kerimden sonra ikinci kaynak Hz. Peygamberin hadis-i şerifleridir. Hz. Peygamber ticaret ve alış-verişin önemini açıklamış, bu işlemlerde dikkat edilmesi gereken faizin haramlığı hususuna da dikkatimizi çekmiştir. Konuyla ilgili bir hadis-i şerifte şu şekilde buyurulmaktadır;

“Altına karşılık altın, gümüşe karşılık gümüş, buğdaya karşılık buğday, arpaya karşılık arpa, hurmaya karşılık hurma, tuza karşılık tuz, misli misline, eşit ölçüde ve peşin mübadele edilmelidir. Mallar farklı cinslerden ise istediğin gibi (peşin veya veresiye ve istediğiniz miktarlarda) mübadele edebilirsiniz” (Müslim Musakat 82).

İslam tarihi kaynakları incelendiğinde Müslümanların Kur'an-ı kerimdeki ayet ve sünnetteki hadisler çerçevesinde faizin kati surette haram kılındığı üzerinde ittifak ederek bankacılık sistemine oldukça ölçülü yaklaşmışlardır. Servet birikiminin ülke kalkınmasında vaz geçilmez bir öge olması Müslüman iktisatçıları İslam inançlarına uygun bir alternatif aramaya itmiştir. Böylelikle faizsiz bankacılık sistemi oluşumu başlamıştır.

1.1.2.1.4. Faizle İlgili Bilim Adamlarının Görüşleri

Günümüzde faiz tartışmaları çok farklı bir boyuta taşınmış, faizin tanımı, kapsamı, yasaklanış amacı gibi birçok konu tartışılmaya başlamıştır. Çağımızdaki faiz hakkında ortaya atılan ilk tartışmalardan birisi Mısırlı âlim Abdülaziz Çaviş fikrini 1908 yılında bir konferansta ortaya koyduğu asıl yasaklanan faizin katlı veresiye faizi olduğu savıdır. Kesin bir delile dayanmamakla birlikte bu sav Abdülaziz Çaviş'ten sonra birçok görüşe kaynaklık etmiştir (Özsoy 1995:110). Cumhuriyet dönemi âlimlerimizden İsmail Hakkı İzmirli (Özsoy 1995:110) ve Süleyman Uludağ da “İslam'da Faiz Meselesine Yeni Bir Bakış” adlı eserinde bu düşüncüyü destekleyerek bu tezi savunmaktadır. Abdülaziz Çaviş'in fikirlerinin takipçisi olan Reşid Rıza da katlı birleşik faiz haram olduğu düşüncesini benimsemektedir (Özsoy 1995:110).

Bu konu hakkındaki genel görüş ise; kredili her türlü işlemde faizin baştan belirlenmesi Kur'an ve sünnet tarafından kesin olarak haram kılınmıştır. Bu hususta basit veya mürekkep faiz olması, anaparaya eklenen her türlü fazlalık, kredinin tüketim veya üretim amaçlı olması, faiz miktarının az veya çok olması, anaparaya eklenen fazlalığın gelir payı, fayda, nema v.b. gibi isimlerle adlandırılması, faizin negatif veya pozitif, nominal veya reel olması, faizi alan veya verenin zengin veya fakir, şahıs veya kurum olması faizin haram olma hükmünü kesinlikle değiştirmez (Karaman 2012:224).

1.1.2.1.5. Faizin Yasaklanma Sebepleri

Faizin haram kılınmasındaki asıl öge telafisi mümkün olmayan haksızlıklara sebebiyet vermesi olduğundan, faizin ya alanı ya da vereni zarara uğratması muhakkaktır. Zira önceki toplumlarda krediyi faiz ile fakir olanlar kullanmakta, ezilen taraf olmaktaydı. Bu gün ise varlıklı kuruluşlar halktan düşük faiz ile topladıkları varlıklar ile büyüyor, bu varlıklarla ürettikleri mallara kredi maliyetlerini de ekleyerek ödedikleri faizi halktan geri almak suretiyle yine kazanan taraf olmaktadır. Böylece kaybeden yine fakir halk olmaktadır. Günümüzde bazı âlimlerin zaruret ve maslahat esaslarına dayanarak faiz hususunda gevşeme göstermeleri bizce isabetli görülmemektedir. Çünkü zaruret denildiğinde kişinin hayati anlamda ya da kişinin en temel haklarını ciddi ölçüde tehdit eden bir hal bulunmalıdır ki, bu durum da süreklilik arz etmez. Hiçbir çaresi bulunmayan borçlu için faiz zaruret görülse bile bu durumun alacaklı hakkında düşünülmesi asla söz konusu olamaz. Yine faizde hukuken maslahat olabileceğini ifade edebilmek için o konu hakkında kesin yasak bulunmaması gerekir ki, faizin haram olduğu hususunda birçok ayet bulunup, kesin ifadelerle yasaklandığı herkesçe bilinmektedir.

Faizin yasaklanmasının sebepleri ile sosyal ve ekonomik hayatta neden olduğu zararlar ile negatif sonuçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Ak, 2012;10).

- a) Toplum içindeki servet sahibi kimselerin servetlerinin artması, varlıklarına varlık katarak daha da zenginleşmeleri, bunun neticesinde de idareyi ve ekonominin işleyişini idareleri altına alarak ülkeyi kendi menfaatleri doğrultusunda yönetmelerine imkân sağlayan hususların başında faiz gelmektedir.

- b) Faiz işsizliğin en büyük müsebbibidir. Çünkü faiz ve sermaye ile gücünü elinde bulunduranların menfaatleri kaynaklar tam ve verimli kullanmayı engellemektedir.
- c) Faiz sistemi ile hayatını devam ettirenler sadece kendilerine katkı sağlayacak bir kısım sermaye sahiplerini desteklemekte, üretimin diğer faktörlerini ile fakir ve dar gelirlilerin zarar görmesine kayıtsız kalmaktadır. Bütün bunlar da ekonomik durgunluğa dolayısıyla ticaret ve sanayinin gelişmesine engel olmaktadır.
- d) Özellikle gelişmekte olan ülkelerin dış borçları ülkenin kalkınmasını zayıflatmakta, giderek ekonomik bağımsızlığın elden çıkmasına sebep olmaktadır.
- e) Nihayetinde sosyal bir varlık olan insanın var oluş temellerini yıkarak yoksulu daha yoksullaştırarak, karşılıklı yardım, şefkat ve merhameti yok etmekte, egoist insanların çoğalmasını tetiklemekte, dolayısıyla toplumlar ve ülkeler arası barışı tehlikeye düşürmektedir.

1.1.2.2. İktisadi Nedenler

Günümüzde İslam ülkelerinin çoğu az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler arasındadır. Bazı İslam ülkelerinde istihdam edilemeyen emek mevcutken diğer bazı İslam ülkelerinde ise büyük birikimler oluşmuş ve tasarruflar artmıştır (Uçar, 2001:61).

Petrol ihraç eden İslam ülkelerinin (OPEC)1970'li yıllarda petrol fiyatlarını yukarıya çekmesi sonucunda bu ülkelerin gelirinde ve birikimlerinde büyük meblağlara ulaşılmıştır. Bu servetin (petrol-dolarların) batı ülkelerine aktığı ve İslam ekonomilerine her hangi bir katkılarının olmadığı görüldükten sonra varlık açığı olan İslam ülkeleri ile varlık fazlası olan İslam ülkeleri arasında yapılacak bir işbirliğinin olumlu sonuçlar verebileceği düşünülerek 1970 Mart'ında Cidde'de İslam ülkeleri dış işleri bakanlarının katılımı ile bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda tüm İslam ülkelerini İslam prensipleri çerçevesinde ekonomik işbirliğini teşvik ve güçlendirmeye, ilmi ve kültürel alanlarda karşılıklı yardımlaşmaya davet edilmiştir (Yahşi, 2000:6).

Varlık açığı olan İslam ülkeleri ile varlık fazlası olan İslam ülkeleri arasında yapılacak bir işbirliğinin ilgililer arasında verimli sonuçlar doğuracağı görüşü de İslam bankalarının kuruluşunda önemli bir etken olmuştur (Akgüç, 1992:162).

Tüm bu nedenlerden dolayı İslam ülkeleri arasındaki arayış neticesinde 1974 yılında İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. Bundan sonra da faizsiz esaslar çerçevesinde oluşturulan finansal kurumlar İslam ülkelerince oluşturulmaya başlanmıştır. Böylece, hem faiz hassasiyeti bulunan toplumların piyasalarının genişlemesi sağlanmış hem de gelişmekte olan İslam ülkelerine varlık akıtılmasının sağlanması hedeflenmiştir. Ayrıca atıl kalmış ve ya verimsiz alanlarda bulunan varlıkların faizsiz bankacılık kurumları aracılığıyla sisteme dâhil edilmesi de sağlanmıştır.

Yine başka bir açıdan bakacak olursak; günümüzde ileriye dönük planlar yapan ülkelerin önem verdikleri en önemli husulardan biri de bu planları uygulayabilmek için ihtiyaç olan finansal kaynakların denetimlerini ele geçirebilecek sistemleri geliştirmektir. Son yıllarda bankacılığın yanı sıra üretim ve hizmet dalındaki şirketlerin birleşimlerinin hızla arttığı görülmektedir. HSBC Holding, Chase, Mantrust, Citi Corp, Bank of Tokyo Mitsubishi, ABN Amro Bank, Credit Suisse Corp, Rabobank gibi birçok banka diğer kuruluşlarla birleşerek dünyanın farklı bölgelerindeki tasarrufları toplamayı hedeflemiştirler (Başar, 2002;30). Bu bankaların birçoğu İslam ülkelerinde açtıkları faizsiz bankacılık sistemleri ile o bölgedeki sermayeyi kendilerine çekerek önemli başarılar elde etmişlerdir. Bununla birlikte New York Borsası da İslami kurallara göre işlem yapan firmalara yönelik özel indeks hazırlayarak dini açıdan tedirgin davranan binlerce uygun üretim ve hizmet işlemleri yapan firmalara yönelik özel indeks hazırlamış, dini açıdan çekingen davranan binlerce tasarruf sahibini sisteme dâhil etmiştir (Başar, 2002:30).

1.1.2.3. Sosyal Nedenler

Toplum bireylerden meydana gelmektedir. Bireyler ise yaratılışları gereği farklı sınıf ve statülere mensuptur. Bir kısmı fakir, bir kısmı zengin, bir kısmı köylü, bir kısmı şehirlidir. Bir toplumda dengeli bir gelir dağılımı, sosyal barışın ve adaletin sağlanabilmesi için en önemli zorunluluktur. İlişkilerin sorunsuz olarak sağlanabilmesi için öncelikli olarak zengin ile fakir arasındaki farkın giderilmesi gerekmektedir. İşte faizsiz bankacılık

sistemi ile faizle varlıklarına varlık katanların önüne geçilerek dengeli bir gelir dağılımının sağlanması hedeflenmiştir (Eskici, 2007:13).

Hemen hemen her toplumda gücü de elinde bulunduran kişiler sermaye sahipleridir. Paraya duyulan ihtiyacın derecesi arttıkça, bu güç zaman zaman kötü amaç için kullanılabilir. Bu sistemde zenginin çıkarları ön planda olup, fakirden zengine doğru bir haksız kazanç transferi gerçekleşmekte, böylece fakirin sermaye ve güç sahibine karşı bir kin oluşmasına ve sosyal barışın zedelenmesine sebebiyet verilmektedir. İngiltere'nin ABD'den 2. Dünya savaşı sırasında faizsiz borç istemesini buna örnek olarak gösterebiliriz. İngiltere'nin borç talebi Amerika tarafından kabul görmemiş, daha sonra yapılan görüşmeler neticesinde faizli olarak borç verilebileceği belirtilmiştir. Bu durumun İngiliz halkı üzerindeki olumsuz etkisini anlamayı yapan Lord Kiens şu şekilde dile getirilmiştir; “Bu anlaşmada Amerika'nın bize karşı tutumu ve davranışlarından duyduğum derin üzüntüyü ebediyen unutmayacağım. Çünkü ABD bize faizsiz olarak bir kuruş bile borç vermeyi kabul etmemiştir” (A'la, 1985:57).

Faizsiz bankacılığın kendine has özellikleri sayesinde yeni istihdam imkânlarının açılması sağlanmakta, bu yönü ile de toplumda düzen sağlayıcı bir rol üstlenmektedir. Kısaca ifade etmek gerekirse; faizsiz bankaların doğmasının en önemli sebebi faizin toplum üzerindeki yıkıcı etkisini ortadan kaldırmaktır. Faizsiz bankacılıkta öncelikli olanın ortaklığın çıkarları olduğundan “sen çalış ben kazanayım” felsefesine asla yer bırakılmamakta, böylece sosyal barışın tesisi sağlanmaktadır.

1.2. Dünyada ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı

Bu kısımda dünyada katılım bankacılığının oluşumu ve gelişimi tarihsel olarak anlatılacaktır.

1.2.1. Dünyada Katılım Bankacılığı

Faizsiz alış verişin tarihi insanlık tarihinin başlangıcına kadar uzanmaktadır. Daha önceleri aynı olan bu ödünçler daha sonraları nakdi olmuştur. Tüm kredi müesseselerinin ilk kuruluşlarının faizsiz olarak çalıştığı veya da bu amaca uygun olarak kurulduğu Bankacılığın tarihi gelişimine bakıldığında görülecektir. Faizsiz bankaların dünyadaki oluşumunu kısaca inceleyelim.

1.2.1.1. Dünyada Katılım Bankacılığının Oluşumu

İslam dininde faizin yasak olması, faizli bankalara alternatif kuruluşların olmayışı dini hassasiyetleri bulunan halkı, tasarruflarını banka dışı yollarla; döviz, altın ya da gayrimenkule yönlendirmiş, bir bakıma tasarrufların atıl kalmasına sebebiyet vermiştir. Atıl kalan bu varlık var olmasına rağmen devletin varlık ihtiyacını dışardan temin etmesi ülkeyi ekonomik ve siyasal yönden dışa bağımlı hale getirmiştir. Katılım bankaları ise İslami hassasiyetlere riayet ederek halkın elindeki atıl varlıkları ekonominin içine çekerek ülkenin kalkınmada ihtiyaç duyduğu varlığı dışardan sağlama zorunluluğunu önemli ölçüde en aza indirmişdir (Bilir, 2011:11).

Faizsiz bankacılığın dünyada ilk uygulaması Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Mit Gamr kasabasında uygulanmaya başlamıştır. Devlet eski başkanı Cemal Abdül Nasır döneminde tüm bankaların devletleştirilmesi kararına karşılık alternatif olarak bir deneme sonucunda meydana gelmiştir. Bu model, hem ticari ortaklığı (kâr ve zarar ortaklığı), hem bankacılığı, hem de sigorta v.b. alt finansman metotlarını bir arada ve aynı zamanda hayata geçiren kendine özgü bir paradigmadır (Apak, 1995:231).

1.2.1.2. Dünyada Katılım Bankacılığının Gelişimi

1970 yılında İslam Kongresi Teşkilatı'nın çalışmaları neticesinde birçok ülkede halen faaliyet gösteren faizsiz bankaların temelleri atılmıştır. Ancak bu çalışmalar öncesinde 1950'lerden itibaren Pakistanlı ve Hintli âlimler tarafından iktisadi öğreti ve ideolojilerin toplumlara yön verdiği düşüncesinden hareketle iktisat ilminin kavramlarını, uygulanan politikalarını ve kurulan kuruluşlarını İslam'ın değer hükümleri ile tahlil edebilmenin yolları aranmaya başlanmıştır. Böylece İktisadi kurum ve kuruluşları İslami hükümlere uygun bir düşünce ve yapıya sahip olması gerektiği müdafaa edilerek günümüzdeki faizsiz bankacılık yapısının temelleri atılmıştır (Eskici, 2007:4).

Yine Hintli ve Pakistanlı âlimlerin çalıştıkları dönemde faizsiz bankacılık prensiplerinin ilk denemeleri Mısır'ın Mit Gamr kasabasında uygulamaya konulmuştur. Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdül Nasır'ın 1963-1967 yılları arasında bütün bankaları devletleştirilme düşüncesine karşı alternatif olarak bir deneme sonucu geliştirilmiştir. Köylerde yaşayan Mısırlıların tarımsal ve ticari gereksinimlerini karşılamak için oluşturulan bu model tasarruf bankalarının prensipleri ile kırsal bankacılık mekanizmasının

birleştirilmesi şeklinde oldukça küçük çaplı bir alanda uygulanmıştır. Oldukça dar bir alanda uygulanması rağmen bu uygulama ilk defa ticari ortaklığı (kâr/zarar ortaklığı), bankacılığı, sigorta, barter (takas) ve leasing gibi alt finansman yöntemlerini aynı çatı altında toplamıştır. Yine aynı dönemlerde “kooperatif bankacılık” uygulamaları olarak Hindistan’ın bazı Müslüman bölgelerinde görülen uygulamalar dünyadaki ilk faizsiz finansman örnekleri arasında sayılabilir (Karakaş, 2002:43).

Türkiye, Libya, Sudan, Gine, Suudi Arabistan, Ürdün, Cezayir, Yemen, Mısır, Afganistan, Fas, İran, Endonezya, Somali, Malezya, Pakistan, Senegal ve Mali gibi İslam ülkeleri 1975 yılında Suudi Arabistan’ın Cidde şehrinde İslami bankacılığı yaymak ve ülkelerin finansal problemlerini çözmek amacıyla toplanarak “İKB”yi kurmuşlardır (Karakaş, 2002:43).

1.2.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığı

Türkiye’deki faizsiz bankaların kuruluşu dünyadaki faizsiz bankaların kuruluşundan hemen sonraki zaman rastlamaktadır. Türkiye’deki faizsiz bankaların oluşumu ve gelişimini de kısaca inceleyelim.

1.2.2.1. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Oluşumu

Türkiye’de katılım bankalarının oluşu 1980’li yıllarda başlamıştır. Kuruluş aşamasında ÖFK olarak isimlendirilen bu kurumların ilk oluşumu Albaraka Türk tarafından gerçekleştirilmiş bunu Faisal Finans takip etmiştir. Bu kurumlar zamanla gelişmiş 2001 yılında ÖFK’ları temsil etmek üzere günümüzdeki adıyla bilinen Katılım Bankaları Birliği kurulmuştur. 2005 yılı ise ÖFK’lar için bir dönüm noktası olmuş ve bu kuruluşlar bu tarihte “Banka” statüsüne geçerek “Katılım Bankası” ismini almışlardır. Ancak bu bankalar 2005 yılı öncesinde mevzuat gereksinimlerinin karşılanamaması ve ülkedeki krizlerin patlak vermesi sonucunda kendilerinden beklenen büyümeyi ve ürün çeşitliliğini gösterememiş, bu tarihte yapılan mevzuat düzenlemeleriyle de sektörün önü açılmış, katılım bankalarının gelişmesine imkan sağlanmıştır (TKBB, 2015:17).

1.2.2.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Gelişimi

Türkiye’deki katılım bankacılığın gelişimi dünyadaki gelişmeler ile aynı döneme rastlamaktadır. Bu dönemde bazı İslam ülkelerinde bulunan ilim adamları tarafından yapılan felsefi ve teorik çalışmalar günümüzdeki uygulamaların alt yapısını oluşturmuştur. Bu konuda çalışma yapan Ahmet en-Neccar, sadece kuramsal çalışmalarla kalmamış, İslami bankanın denemesi olan Mit-Gahmr’ın da kurmuştur. Almanya’nın kalkınmasında etkili olan bu sistemin içerisine İslami değerleri de ekleyerek bu sistemi Mısır’da tatbik etmeye çalışmıştır. Bu çalışmaları esnasında da Almanya’dan destek almıştır. Ancak Almanlar En-Naccar’ın faizsiz bankacılık sistemini yerleştirme düşüncesini öğrendikten sonra bu desteklerini kesmişler ve çalışmayı kesintiye uğratmışlardır. Buna rağmen En-Naccar tarafından ilk denemesi yapılan faizsiz banka modeli dört yıl faaliyetini sürdürmüş, 1967 yılında ise kapanmıştır. Yapılan bu çalışmalar ve banka denemesi ise faizsiz bankaların kurulmasına ve gelişmesine büyük katkı sağlamıştır (Bayındır, 2005:26).

2006 yılında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda yapılan düzenleme ile daha önce “Özel Finans Kurumları” olarak adlandırılan bu kurumlara “Katılım Bankaları” adı verilmiştir. Katılım Bankaları İslam dininin esaslarına uygun olarak kâr ve zarara katılma esasına göre çalışan ekonomik fonksiyonun yanında sosyal bir işlevi de yerine getiren kuruluşlardır (Arabacı, 2007:20).

Özel finans kurumlarının Katılım Bankalarına dönüşmesinden sonra Ülkemizde 5 banka bu alanda hizmet vermektedir. 2014 yılında Kamunun da bu alana açılım yaparak Ziraat Katılım Bankası (Resmi Gazete, 2014), 2015 yılında da Vakıf Katılım bankaları kurularak (Resmi Gazete, 2015) bu sayı 6’ya çıkmıştır. Ancak 2014-2016 yıllarında yaşanan bazı siyasi olaylardan sonra Bank Asya 2016 yılı başlarında BDDK tarafından TMSF’ye devredilmiştir (Resmi Gazete, 2016). Böylece 2017 yılı itibariyle Ülkemizde faaliyet gösteren 2’si devlet, 3’ü de özel olmak üzere 5 katılım bankası bulunmaktadır.

Bank Asya’nın bu alandan çekilmesiyle katılım bankalarının sektördeki payının düşmesi beklenirken, kamu bankalarının sektöre girmesi bu endişeyi ortadan kaldırarak, piyasaya bu alanda daha büyük güç ve güven vermiştir.

BÖLÜM 2. KATILIM BANKACILIĞINDA KULLANILAN YÖNTEMLER

Geleneksel bankalarda olduğu gibi katılım bankalarının da en önemli işlevi fon toplamak ve toplanan bu fonları üretim alanlarına aktarmaktır. Mevduat bankaları bu işlemleri düşük faizle topladıkları mevduatları daha yüksek faiz ile üreticilere iletmek suretiyle yerine getirirler. Mevduat bankalarının yekûn teşkil eden gelirlerini aldıkları faiz ile ödedikleri faiz arasındaki fark oluşturur (Özsoy, 1995:110).

Katılım bankalarının ise İslami usullere göre işlem yapma zorunluluğunun bulunması sebebi ile faizli işlem yapması, faiz ile borç para vermesi asla mümkün değildir. Bu sebeple katılım bankaları ile müşterileri arasında ortaklık söz konusudur. Sadece karz-ı hasen ile bankadan ödünç para alan kişi borçlu, banka ise alacaklı konumundadır. Bu işlemde yine herhangi bir fazlalık söz konusu olmayıp borç alan kişi iş kurma veya tüketim amacıyla aldığı bu borcu olduğu gibi geri öder (Özsoy, 1995:110).

2.1. Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankaları, kâr ve zarara katılma hesapları ile cari hesaplar vasıtasıyla fon toplamaktadırlar. Katılım bankalarının çalışma yöntemleri, BDDK tarafından düzenlenmekte ve denetlenmektedir. Bu düzenlemeler TCMB ve BDDK tarafından hazırlanıp resmi gazetede yayınlanmaktadır. Özel cari hesaplar ve katılma hesaplarında önceden belirlenmiş bir getiri garantisi verilmeyeceği ve yatırılan anaparanın aynen geri ödenmesinin de garantide olmadığı hesap sahibine önceden bildirilir ve bu durum şubelerde açıkça gösterilerek ilan edilir. Cari hesaplara yatırılan paranın tamamı ile katılım hesaplarının belirtilen süre sonundaki birim hesap değeri, katılım bankasının hak sahibine ödemekle yükümlü bulunduğu tutardır (Akın, 1986:147).

2.1.1. Cari Hesap

Özel cari hesap; yatırılan paranın istenildiği zaman kısmen yahut tamamen çekilebildiği, müddiye herhangi bir getirisinin bulunmadığı vade tarihi belirli olmayan katılım bankalarında açılabilen hesap türüdür (Tosun, 2000:180)

Özel cari hesaplar ticari bankalardaki vadesiz mevduat hesabı ile örtüşmekle beraber, vadesiz mevduat hesaplarında az da olsa bir faiz ödemesi mümkünken özel cari hesap, hesap sahibi ile banka arasında borç ilişkisidir. Katılım bankaları bu hesaplarda bulunan varlıkları işleterek kazanç elde edebilir ya da zarar edebilir. Bu hesapların işletimi sırasında varlık da bir azalma söz konusu olduğunda katılım bankası bu zararı ödemek zorundadır. Kar elde etmesi durumunda ise hesap sahibine herhangi bir şey ödemez. Yani bu işlemde kar veya zarar katılım bankasına ait olup hesap sahibine herhangi bir az veya fazla ödeme yapma söz konusu değildir (Aktepe, 2010:72).

Özel cari hesaplar, döviz cinsinden ya da Türk Lirası cinsinden açılabilirdiği gibi, kıymetli maden cinsinden de açılabilir. Katılım bankaları bu hesaplardaki varlıkları müşterilerin bankaya verdikleri borç olarak kabul etmekte, bu yüzden herhangi hizmet bedeli alınmamaktadır. Bu tür hesaplarda varlıkların bulundurulma amacı paranın muhafaza edilmesi, güvende bulunması ve ihtiyaç halinde her an kullanıma hazır halde getirilmesi içindir. İstenildiği zaman kapatılabilen bu hesaplardan müşteriler herhangi bir fayda sağlamazken, bankaların kaynak maliyetini azaltmakta ve karlılığını yükseltmektedir.

2.1.2. Yatırım Hesabı

Yatırım (katılma) hesapları, BDDK tarafından hazırlanan yönetmelikte şu şekilde tanımlanmaktadır; “Katılım bankalarına TL ve yabancı para cinsinden nama yazılı olarak ‘kâr ve zarara katılma cüzdanı’ karşılığında yatırılan fonların bu bankalarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş faiz, kâr ve başka bir ad altında bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesapları ifade eder” (Resmi Gazete, 2001).

Ticari bankalardaki vadeli mevduata karşılık gelen yatırım hesabı, yatırım amacıyla ve kar beklentisiyle müşterilerin varlıklarını değerlendirdikleri hesaplardır. Burada müşteriler faiz beklentisinde olmayıp, banka tarafından çalıştırılan varlığın karından kar payı almaktadır (Özgür, 2007:202).

Katılım hesapları, kurumlar veya tüzel kişilerce ticari faaliyetlere ve yatırıma ortak olarak kar ve zarar paylaşımı esas alınarak paylaşılan hesaplardır. Bu hesaplarda anapara garantisi bulunmamakta, bu yönüyle risk sermayesi olarak da isimlendirilmektedir. Bu durumda katılım bankası varlığı işleten, müşteriler ise varlığı koyan taraf olmaktadır.

Katılım hesapları 1, 3, 6, 9 aylık dönemler halinde olabileceği gibi 1 yıl ve daha uzun süreli olarak açılabilmektedir (Tunç, 2010:191).

Yatırım hesaplarına aynı zamanda Mudaraba hesabı da denilmektedir. Bu hesapta üçlü bir ilişki söz konusudur. Hesap sahibi ile banka ve banka ile iş adamı arasında

Yatırım hesabı; hesap sahibi ile banka arasında ve banka ile iş adamı arasında cereyan eden ilişkinin ilk kısmını düzenleyen bir fon hesabıdır. Banka-iş adamı ilişkisi ise bunun ikinci kısmını oluşturur ve bu ilişki farklı bir cari hesapta takip edilir. Bankanın öz sermayesi açılan bu yatırım hesapları ile bir havuzda birleştirilerek büyük bir cari fon oluşturulmakta, yalnız kaldığında bir ortaklığa olanak vermeyen bu küçük hesaplar da böylece değerlendirilmekte ve mudarebe yatırımlarına dönüştürülmektedir. Bu nedenle yatırım hesabı sahibi her müşteri bankanın yaptığı işlemde bir taraf olmakta ve her hesabın sahipliği de o hesap sahibi adına saklıdır. Banka ise bu işlemleri hesap sahiplerinin izni ile kullanmaktadır (Akın, 1986:126).

2.2. Fon Kullandırma Yöntemleri

Faaliyet konuları katılım bankalarını ticari finans kurumlarından ayıran temel noktadır. Bu sebeple katılım bankalarının işlemlerinin İslam dininin izin verdiği faaliyetler olması ve faizli işlemler yapmaması büyük önem arz etmektedir. Böylece katılım bankaları geleneksel bankalardan farklı olarak yeni faaliyet alanları üretmeli, topluma zarar veren, genel ahlak kaidelerine aykırı davranan, dinen yapılması yasak olan faaliyetlerde bulunan işletmelerle ortak iş yapmamalı ve onları finanse etmemelidir (Karapınar, 2003:32).

Bu bölümde kısaca katılım bankaları tarafından kullanılan fon kullandırma yöntemlerinden bahsedilecektir.

2.2.1. Murabaha

Arapça “r-b-h” kökünden “mufaale” kalıbında mastar olan Murabaha sözlükte; “çoğalma, artma” anlamlarına gelmektedir. Terim olarak ise; “satın alınan malın maliyetine veya alış bedeline bir miktar kâr ilave ederek satmak” olarak ifade edilir (Bayındır, 2005:76).

Murabaha tüzel kişi ve ya kuruluşun talep ettiği malın temin veya maliyet fiyatının üzerine belirli bir miktar ilave edilerek temin eden tarafından vadeli olarak satılmasıdır (Günel, 1984:3).

Bu yöntemde alıcı, malı veresiye alma imkânına kavuşurken satıcı da malını peşin satma olanağını elde eder. Konu edilen malın niteliği, fiyatı, taksit miktarları ve süreleri belirlendiği takdirde satış gerçekleşir.

2.2.2. Mudaraba

İslâm hukukunda Mudaraba; varlığı çalıştıracak olan ile varlık sahibi arasında ticaret yapmak üzere yapılan bir sözleşmedir (Es-Sadr, 1993:33).

Mudaraba, bir tarafın sermayeyi, diğer tarafın da emeği ortaya koyarak, karın önceden belirlendiği orana göre paylaşıldığı, ortaya çıkacak muhtemel zararın da sermayedar tarafından karşılandığı paradigmadır (Şahin, 2007:53).

Güvenilir, başarılı ve yetenekli girişimciler katılım bankalarından mudarebe yoluyla kaynak kullanabilirler. Girişimci tarafından kullanılan kaynaktan elde edilen kar önceden belirlenmiş oranda girişimci ile müşteri arasında paylaşılmaktadır. Kar veya zararın bulunmaması durumunda da banka vermiş olduğu kaynağı aynen geri almaktadır. Zarar olması durumunda ise bu zarar banka tarafından karşılanmaktadır. Ancak zararın meydana gelmesinde girişimcinin kasıt veya ihmali bulunması durumunda da bu zarar girişimciden tazmin edilmektedir (Akın, 1986:130).

2.2.3. Muşaraka

Muşaraka bir işletmenin varlığına emek ve sermaye ile ortak olma, iştirak etme anlamına gelir. Katılım bankalarının karlı olabileceğini düşündükleri alanlarda faaliyet gösteren müteşebbisleri sermayesi ile iştirak etmesidir. Buna bir bakıma öz sermaye iştiraki de

denilebilir. Muşarakanın mudarabadan farkı ise sermayeye ve yönetime tarafların birlikte ortak olur (Hatunoğlu, 1995:20). Kar ve zarar ortaklığına dayanan bu sistemde taraflar kara ortak oldukları gibi zarara da ortaklırlar. Kâr paylaşımı önceden belirlenmiş oran üzerinden yapılırken, zarar paylaşımı ise sermayenin oranı ölçüsünde yapılmaktadır. Sermayenin belli bir oranı kadar ya da belli bir miktarda kâr payı almak üzere yapılan muşaraka geçersiz sayılır (Güran, 1997:58).

2.2.4. İcara ve İktina

İcara; bir makine, teçhizat veya gayrimenkulün kiraya verilmesidir. Müteşebbisin ihtiyaç duyduğu taşınmaz veya makine katılım bankası tarafından satın alınarak, müteşebbise kiraya verilir. Ödenecek kira bedelleri amortisman bedelini ve belli bir kâr payını kapsayacak şekilde belirlenmektedir (Uçar, 1994:137).

İktina; finansal kiralama olarak da adlandırılan iktina, faizsiz bankanın gayrimenkul, makine veya teçhizatı belirli bir süre kiraya vermesidir. Kiracı kiraladığı malın kirasıyla o malın mülkiyetine de sahip olacağı taksitleri ödeyerek, kira süresi sonunda malın mülkiyetine de sahip olur (Takan ve Boyacıoğlu, 2011:14).

2.2.5. Selem veya Selef

Selem, bir malın bedelinin önceden ödenmesini, malın tesliminin ise ileri bir zamanda teslim edilmesini sağlayan bir sözleşme türüdür. Selem İslam'ın ilk dönemlerinde de kullanılmış, çiftçiler hasat zamanında elde edecekleri ürünü ekim zamanında satarak tohum ve diğer ihtiyaçları gidermişlerdir. Bu sözleşme sadece buğday, arpa ve benzeri zirai ürünler değil her türlü malda uygulanabilmektedir. Genelde bir yıl vadeli olan bu işlemlerde faizsiz banka malı fiziki olarak eline geçirmek ve malın piyasa fiyatını aşmamak durumundadır (Özsoy, 1995:110).

2.2.6. Karz-ı Hasen

Karz-ı hasen, maddi problemi olan bir kişi veya kuruluşa ihtiyaç duyduğu parasal yardımı hiçbir menfaat gözetmeden borç olarak vermek ve aynıyla geri almak yani faizsiz borç vermektir. Bu işlemde vade belirlenmekle birlikte bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Borçlu vadesinden önce borcunu ödeyebileceği gibi alacaklı da bu alacağı her zaman isteyebilir.

Diğer finansal işlemlerde olduğu gibi dinen meşru görülen işler için borç verilmesi söz konusudur (Aktepe, 2013:20).

Ayrıca katılım bankaları tarafından bu yöntemlerin dışında kâr amacı gütmeyen üretim dışı krediler de verilmektedir. Karz-ı hasen de denilen bu kredi aynı zamanda sosyal kredi olarak da nitelenmektedir. Bu yöntemde bir sözleşme ile insani yardım ve bana benzeri sıkıntıları germeye yönelik, bir sözleşme ile ihtiyaç sahibine faizsiz borç verilmektedir. Bu işlem sonunda banka herhangi bir gelir elde edememekte ve geri ödemeler iki tarafın anlaştığı zaman dilince yapılmaktadır. Bu tür yardımlar hastalık, evlenme, çocukların eğitim ve öğretimi ve olağanüstü bazı durumlarda verilmektedir. Bu fonlar ya cari hesaplardan ya da katılım bankasının öz sermayesinden temin edilmekte olup, bunları kullanan ihtiyaç sahiplerinin borçlarını ödeyemeyecek meşru mazeretlerinin bulunması durumunda bu borçlar katılım bankasının sosyal fonundan karşılanmaktadır.

BÖLÜM 3. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

Din, sosyal hayatın vazgeçilmez unsurlarında en önemlilerindendir. Dine dair işlerin yürütülmesi için de kurumsal kimlik bir zorunluluktur. Ülkelerin gelenek, görenek ve kültüründen gelen özellikleri o ülkenin din hizmeti sunumunu da şekillendirmektedir. Ülkemizde de geçmişten günümüze din hizmeti her zaman bir kamu hizmeti olarak görüle gelmiştir.

Bu bölümde Diyanet İşleri Başkanlığının kuruluşu ve tarihi gelişimi hakkında kısaca bilgi verilecektir.

3.1. Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluşu ve Tarihi Gelişimi

Osmanlı devleti hem kendi tebaasının dini olan İslam dini ile hem de azınlıkların dini işlerini de kamu hizmeti anlayışıyla yürütmüştür (Diyanet, 2017). Osmanlı devletinde bir devlet görevlisi olan Şeyhülislam Müslümanlara sunulacak din hizmetleri ve dine dair diğer işleri idare etmiştir. Ayrıca bu vazifelere ilaveten İmparatorluğun son iki asrına kadar adliye ve eğitim hizmetlerini de yürütmüş, Tanzimat'tan sonra ise yetki alanı sadece dini konularla sınırlandırılmıştır.

Kurtuluş savaşının yapıldığı, yeni bir devletin temellerinin atıldığı zaman diliminde bile din hizmeti ihmal edilmemiş, 1920 yılında oluşturulan TBMM hükümetinde Osmanlı dönemindeki Şeyhülislamlık ve Evkaf Nezaretinin hizmetlerini yerine getirecek Şer'îye ve Evkaf Vekâleti adında bir bakanlık yer almış ve bu hizmeti Diyanet İşleri Başkanlığının kuruluşu olan 3 Mart 1924 yılına kadar sürdürmüştür (Yücel, 1994:455-460).

Şeyhülislâmlığın geleneksel misyonunu sürdürmek üzere kurulmuş olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görevi, **“İslam dininin itikat ve ibadet alanıyla ilgili işleri yürütmek ve dini kurumları idare etmek”** (TBMM, 1924) şeklinde açıklanmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı kurulduktan sonra ülkedeki tüm cami ve mescitler ile bunların görevlilerinin idaresi Başkanlığa verilmiştir (Savcı, 2014). Daha sonra cumhuriyet döneminde devleti idare eden hükümetlerin politikaları ve ülkenin şartlarına göre Diyanet çıkışlı inişli yol izlemiştir. 1935 yılında ilk teşkilat kanunu çıkartılarak teşkilatın yapısı,

kadro durumu, merkez ve taşra görevlilerinin nitelikleri ve tayin usulleri belirlenmiştir (TBMM, 1935).

1950 yılına kadar Diyanet İşleri Reisliği olarak adlandırılan Başkanlığın adı “Diyanet İşleri Başkanlığı” (TBMM, 1950) olarak değiştirilmiş, tüm cami ve mescitlerin idaresi ve cami görevlileri (Hademe-i Hayrat) kadroları tekrar Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlanmıştır (Diyanet, 2016).

Diyanet İşleri Başkanlığı 1961 Anayasası ile anayasal bir kurum haline gelerek genel idare içinde yer almış ve özel kanununda gösterilen vazifeleri yerine getirmesi istenmiştir. 1982 Anayasası ile de Diyanet İşleri Başkanlığının görevlerini yerine getirirken uyması gereken ölçütleri belirleyerek bu kuruma tarihi bir misyon yüklemiştir (Kayadibi, 2001:54).

1976 yılında bazı önemli yenilikler ve değişiklikler yapılmış ancak bu kanun (TBMM, 1976), Anayasa Mahkemesi (K:79/46 Sayılı, 1979) tarafından usul yönünden iptal edilmiştir. Meydana gelen hukukî boşluk ancak 2010 yılında 31 yıl sonra doldurulabilmiştir.

2010 yılında ise Diyanet İşleri Başkanlığının mevcut teşkilat yapısında 633 sayılı Kanun (TBMM, 2010) ile çok etraflı değişiklikler yapılmış Başkanlık çok önemli kazanımlar elde etmiştir. hiyerarşik olarak genel müdürlük seviyesinden müsteşarlık seviyesine yükseltilmiş, iki sürekli kurula ek olarak on dört hizmet birimi oluşturulmuştur. Bunların dokuzu genel müdürlük seviyesinde bulunmaktadır. Bir kişinin en fazla iki kez Başkan olabileceği hükme bağlanarak başkanın görev süresi 5 yıl ile sınırlandırılmıştır. Başkan yardımcılarının sayısı üçe düşürülmüş, Din İşleri Yüksek Kurulu için üye seçimini yapacak heyetin kapsamı genişletilmiş, teşkilatın her kademesinden temsilcilerin katılımı sağlanmıştır (e-mevzuat).

3.2. Diyanet İşleri Başkanlığının Misyonu, Vizyonu ve İlkeleri

Bu bölümde Diyanet İşleri Başkanlığının Misyonu, Vizyonu ve İlkeleri hakkında kısaca bilgi verilecektir.

3.2.1. Diyanet İşleri Başkanlığının Misyonu

Toplumun dinî, ahlaki ve manevi değerlerini her daim etkin tutmak amacıyla İslam dininin temel kaynaklarına dayalı güncel ve doğru bilgi ile toplumu din konusunda aydınlatmak, inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek ve ibadet yerlerini yönetmek başkanlığın misyonudur. (DİB, 2012).

3.2.2. Diyanet İşleri Başkanlığının Vizyonu

Dünyada ve ülkemizde İslam dinine ait her konuda kaynak gösterilen, en saygın ve etkin ve kurum olmak (DİB, 2012), toplumun ahlaki, dinî ve manevi değerlerini her zaman canlı tutan, bütün insanlığın huzur ve barışına katkı sağlayan din ile ilgili her konuda kaynak gösterilen etkin ve saygın kurum olmaktır (DİB, 2012).

3.2.3. Diyanet İşleri Başkanlığının İlkeleri

Kur'an, sünnet, akıl ve vicdanın rehberliğinde İslam medeniyetinin bilgi birikiminde güncelleştirilmiş ve doğru bilgiyi esas almaktır. Hizmetleri temel hak ve özgürlüklere saygı esasında liyakat-ehliyet-yetkinlik, güvenilirlik, dürüstlük, samimiyet-ahlakilik, gönüllülük, fedakârlık, şeffaflık, tutarlılık, kuşatıcılık, birleştiricilik, etkililik, erişilebilirlik ilkeleri çerçevesinde yürütmek; hızlı, verimli ve kaliteli bir şekilde sunmaktır (DİB, 2014).

3.3. Diyanet İşleri Başkanlığının Yetki, Görev ve Sorumlulukları

Diyanet İşleri Başkanlığının yetki, görev ve sorumlulukları, Anayasa ve Kanunla belirlenmiştir. Bu husus ***“Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir (TBMM, 1882)”*** ve ***“İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek (TBMM, 1965)...”*** şeklinde ifade edilmiştir.

Ayrıca genel idare içerisinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı kadrolarına atanacaklarda 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinin (A) bendindeki şartları taşımanın yanında, atanmalarında dini öğrenim şartı esas alınan unvanlarda; ***“itikat,***

ibadet, tavır ve hareketlerinin İslâm törelerine uygunluğunun çevresinde bilinir olduğu şeklinde ortak bir nitelik taşımak (DİB, 2010)” şartı da bulunmaktadır. Böylece İslam dininin emirlerine uymayan ve yasaklarından sakınmayanların bu görevden uzaklaştırılacağı belirtilmiştir.

3.3.1. Diyanet İşleri Başkanlığının Görevleri

Diyanet İşleri Başkanlığı; din hizmetleri, cami hizmetleri, cami dışı din hizmetleri, sosyal-kültürel içerikli din hizmetleri, vaaz ve irşat hizmetleri, kadın, aile ve gençlere yönelik din hizmetleri, dinî danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, toplumu din konusunda bilgilendirme hizmetleri, Kur'an hizmetleri, din eğitimi hizmetleri, yayın hizmetleri, hac ve umre hizmetleri ve yurt dışı din hizmetleri alanlarını içerdiği gibi hayatın tamamını ve tüm insanlığı içine alan bir çerçeveye sahiptir (TBMM, 1965).

Bu görevleri yerine getirmede Diyanet İşleri Başkanlığının her kademesindeki personelin farklı bir hizmeti olmakla beraber daha ziyade cami görevlilerinin halkla iç içe olmaları, en ücra yerlerde bulunmaları münasebetiyle onların bilgili, birikimli ve donanımlı olmalarını zorunlu kılmaktadır.

3.4. Diyanet İşleri Başkanlığı Personelinin Özellikleri

Diyanet İşleri Başkanlığının her kademesindeki personelin farklı bir hizmeti olmakla beraber halkla iç içe olmaları, onları yönlendirmeleri ve bilgilendirmeleri sebebiyle hem dini, hem de sosyal açıdan bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler onlara kanunların verdiği görevden başka sosyal bazı sorumluluklar da yüklemektedir. Bu bölümde Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin sahip olması gereken özelliklerden kaynaklanan bazıları görevleri açıklanacaktır.

3.4.1. Liderlik Görevi

Peygamberler içinde bulundukları toplumun liderleri, modelleridir. Din görevlileri de amaç bakımından peygamberlerin varisleridir. Lider ve model olmak hem ameli hem de bu amelleriyle topluma en iyi şekilde örnek olmayı kapsamaktadır. Zaten bu gün toplumumuzda din görevlisi -istisnalar dışarıda tutulacak olursa- toplumumuzda önemli bir şahsiyet ve önder olarak kabul edilmektedir.

Liderliğin gereklerinden biri de, toplumda kimsenin yapmaya cüret edemediği bazı olumlu davranışları ve yenilikleri çekinmeden uygulayabilmektir. Bu açıdan toplumdaki bir takım eksiklerin giderilmesinde, bazı ihtiyaçların karşılanmasında din görevlisi rehber olup öncülük eder. “Böyle gelmiş böyle gider” anlayışıyla, “dertsiz başıma dert almayayım” düşüncesiyle hareket etmez. Bilakis bu tür hususlarda yerine getirilmesi gerekenleri, cemaatinin ve nüfuz sahibi kişilerin desteğini yanına alarak gerçekleştirme konusunda gayretli ve cesur olur.

3.4.2. Rehberlik Görevi

Din görevlisi Peygamber varisi olduğu bilinci ile yalnız cami içerisinde değil, hayatın her alanında dine hizmet gayesi ile hareket ederek (Yılmaz H. K., 2015) topluma din hizmeti sunan kişidir. Din görevlisi toplumun lideridir halk adamıdır. Sadece camide değil her zaman her yerde toplumun önünde ve yanında bulunan kişidir. Bireylerin en mahrem sırlarını paylaştığı, çok kolay ulaştığı kişidir. Din görevlisi bulunduğu toplumun gönül doktorudur. Din görevlisi hayatın her safhasında faal olmakta din hizmeti sunmakla yetinmemektedir. Din görevlileri toplumun neşeli ve hüzünlü doğum, sünnet, askere uğurlama, nişan, düğün gibi neşe günlerinde hastalık, kaza, ölüm gibi acı günlerinde sürekli halkımızın yanında, onlarla iç içedirler.

Bu nedenle yaşı küçük dahi olsa herkes ona saygı göstermekte, kıymet vermektedir. Köylerde yaşı ne olursa olsun köy büyüğü olarak muhtar, imam ve öğretmen üçlüsü yer almaktadır. Aileler arasında yaşanan anlaşmazlıklarında, komşu ve akrabalar arasında yaşanan sorunlarda, toplumsal ve bireysel problemlerde din görevlisine başvurulmakta, problemin çözümünde ondan destek ve yardım istenmektedir.

3.4.3. Rol Model Olma Görevi

Din görevlisi insanları güzele, doğruya ve adalete yönlendiren, mutsuz ve huzursuz gönüller için bir ışık, kimsesiz ve haksızlığa uğrayanlar için güvenilir bir sığınak; kalbi katı olan suçlular için ıslah edici bir mürebbidir. Toplumun ahlâkî değerlerini koruyan ve toplumsal yozlaşma ve kötürümleşmeye karşı yardımlaşma, dayanışma ve kardeşlik duygularını pekiştiren hasbî bir lider ve rol modelidir (Koca, 2008). Bu gün 4-6 yaş aralığından başlamak üzere çocukların kişiliklerinin oluştuğu yaşlarda din görevlilerinin

önüne gelen çocuklar ve gençler hatta yetişkinler dini anlamda değer yükledikleri din görevlilerini kendilerine rol model olarak almaktadırlar.

3.4.4. Güven Verme Görevi

Güven vermek din görevlilerinin ana vasıflarından biridir. Aslında güven tüm müminlerin sahip olması gereken önemli bir vasıftır. Zira Kur'an-ı Kerim'de “*Onlar ki, emanetlerine ve verdikleri sözlere riayet ederler* (Mu'minun, 8)” buyrulmaktadır. Kişilerin birbirleriyle ilişkilerinde takip edecekleri emanetler vardır ki, sevgi, saygı merhamet, müsamaha, kolaylık, tevazu göstermek; dedikodu, tecessüs, iftira, kötü zan ve benzeri zulümlerden kaçınmaktır. Özellikle de din görevlisi olunca bu husus daha da önem arz eder. Kur'an-ı kerim bu kişiler hakkında “*İpini sağlam ördükten sonra, onu söküp bozan kadın gibi olmayınız* (Nahl, 92).” diye buyurmak suretiyle böyle tanınan kişileri çok ağır ifadelerle uyarıyor. O halde din görevlisi herkesin kendisine güvendiği kimse olmak durumundadır.

BÖLÜM 4. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI PERSONELİNİN FAİZ HASSASİYETİ (SAKARYA ÖRNEĞİ)

Bu kısımda faiz hassasiyeti hakkında Türkiye’de ve Dünya’da yapılmış çalışmalar ile araştırmamız hakkındaki anket ve mülakat sonuçlarının değerlendirilmesine yer verilmiştir.

4.1. Ampirik Literatür¹

Dünyada ve Türkiye’de bu zamana kadar az incelenmekle birlikte, katılım bankalarının tercih edilmesini etkileyen etkenleri belirlemek üzere yapılan araştırmalardan bazıları şu şekildedir:

¹ Özsoy vd. (2013) tarafından sunulan literatür genişletilerek hazırlanmıştır.

4.1.1. Yerli Literatür

Kaynak (1986), “Sizin tercihlerinize göre ideal bir banka nasıl olmalıdır?” sorusunu banka müşterilerine ve banka yöneticilerine yöneltmiştir. Yöneltilen bu soruya yöneticiler ün ve prestij konusunun öncelikli etken olduğunu, müşteriler ise en önemli etkenin hızlı ve etkin servis arzu olduğunu ifade etmişlerdir.

Erol vd (1989), tarafından Ürdün’de İslami bankalar ile geleneksel bankaların tercih edilmesini etkileyen etkenlerin araştırıldığı ve 434 kişinin katıldığı bir anket bir çalışması yapılmıştır. Yapılan araştırmaya göre hızlı ve etkin hizmet, bankanın tanınırlığı, imajı ve güvenilirliği, bankanın gizlilik prensibine bağlılığı en etkili üç faktör olarak sıralanmışlardır.

Karakaya vd (2004), tarafından Türkiye’de finansal araçların kullanım derecesini ve müşteri memnuniyetini ölçmek ve katılım bankalarının müşterilerinin banka tercihini belirleyen etkenleri ortaya çıkarmak üzere bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre birinci sırada İslami nedenler, ikinci sırada kurumun imajı, üçüncü sırada da aile ve arkadaş etkisi müşterilerin banka tercihlerini belirleyen etkenler olmuştur. Getiri oranlarının etkisi ise en son sırada bulunmaktadır.

Okumuş (2005), Türkiye’de katılım bankası müşterilerinden 161 katılımcı ile anket yaparak, katılım bankası müşterilerinin banka seçim kriterlerinin neler olduğunu tespit etmiştir. Araştırma sonucunda katılımcılar katılım bankası seçiminde en önemli kriterin “dini nedenler” olduğunu, ikinci olarak geleneksel bankalardan alınan hizmetlerin katılım bankaları tarafından da verilmesi, üçüncü olarak da personelin yakın ilgisin etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Eskici (2007), Türkiye’de katılım bankalarının müşteri profilini, müşteri memnuniyetini ve müşterilerinin tercih nedenlerini ortaya koymaya yönelik çalışma yapmıştır. Çalışmada faizsiz bankacılık hassasiyeti, güvenilirlik, çalışma kalitesi ve çalışma hızı, ürün çeşitliliği ve uygulanan masraf yada komisyon payı katılım bankalarını tercih sebepleri olarak sıralanmıştır.

Apil (2009) Türkiye’de katılım bankacılığını tercih sebeplerini araştırmaya yönelik bir çalışma yapmış, yapılan çalışma neticesinde katılım bankacılığının imajı, şube personeli

ile yakın ilişkiler ve müşteri hizmet kalitesi olarak etkenler sıralanmıştır. Araştırmada ayrıca dini hassasiyetler güvenilir arkadaş ile yakınların tavsiyeleri de müşterileri katılım bankalarına yönlendiren etkenler olduğu belirlenmiştir.

Yılmaz (2010), Batı Akdeniz bölgesinde katılım bankası ile çalışan ve çalışmayan kişilerin katılım bankalarına yönelik algılarının ölçülmesine yönelik bir çalışma yapmıştır. Çalışmada, katılım bankası müşterisi olan katılımcıların çoğunluğunun büyük bir kısmının katılım bankalarını diğer bankalardan farklı buldukları, katılım bankası müşterisi olmayan katılımcıların çoğunluğunun ise katılım bankalarını diğer bankalardan farklı bulmadıkları sonucuna varılmıştır. Çalışmada katılım bankalarının tercih edilme nedenleri içerisinde yer alan dini hassasiyetlerin birincil neden olmadığı, sonucuna da ulaşılmıştır.

Özsoy (2013), Türkiye’de 217 kişi ile anket yöntemi kullanarak katılım bankalarının niçin tercih edildiğini tespit etmeye çalışmıştır. Yapılan çalışma sonucunda öncelikli etkenin “hizmet/ürün kalitesi” olduğu görülmüştür. Bu etkenleri “İmaj ve Güven”, “Personel Kalitesi” ve “Dini/Çevresel motivasyonlar” etkenleri takip etmiştir.

Atlı (2014), Türkiye/Elâzığ’da katılım bankalarında elektronik pazarlama uygulamalarının tespit edilmesine yönelik katılım bankaları müşterileri bakış açılarını değerlendirmeye yönelik bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada katılım bankaları müşterilerinin katılım bankaları ile çalışmalarında temel neden olarak, bu bankaların faizsiz bankacılık yapmaları olarak görülmüştür.

Çobankaya (2014), Batı Akdeniz bölgesinde katılım bankası ile çalışan ve çalışmayan kişilerin katılım bankalarına yönelik algılarının ölçülmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, katılım bankası müşterisi olan katılımcıların çoğunluğunun büyük bir kısmının katılım bankalarını diğer bankalardan farklı buldukları, katılım bankası müşterisi olmayan katılımcıların çoğunluğunun ise katılım bankalarını diğer bankalardan farklı bulmadıkları sonucuna varılmıştır.

Kılınç (2014), Türkiye’de katılım bankacılığı ve müşteri tercih kriterleri üzerine bir uygulama yapılmış, dini hassasiyet, hizmet kalitesi, müşterilerin personelle olan yakın ilişkisi katılım bankalarını tercih sebepleri olarak sıralanmıştır.

Şendoğdu (2014), tarafından Konya İlinde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren özel, kamu ve katılım bankalarının müşteri memnuniyetini ölçmeye yönelik anket yapılmış, katılım bankalarını tercih etmede dini hassasiyetlerin öne çıktığı tespit edilmiştir.

Katınç (2016), Van İlinde Katılım bankalarını tercih edilme sebeplerini ortaya çıkarmaya yönelik yapılan anket çalışması sonucunda Dini hassasiyetlerin yönlendirmesi Katılım bankalarının faiz yerine kâr – zarar yöntemi ile çalışması, katılım bankalarını güvenilir bir kurum olarak bulması, ev ve iş yerlerine yakınlık tercih sebepleri olarak sıralanmıştır.

4.1.2. Yabancı Literatür

Laroche vd (1986), tarafından yapılan araştırmada, yardımsever personel, hizmet süresi, ulaşım ve etkin hizmet etkenlerinin banka tercihinde en etkili etken olarak sıralandığı belirtilmiştir.

Omer (1992), yaptığı araştırma ile İngiltere’de ikamet eden 300 Müslüman ile anket çalışması yapmış ve İslami bankaların tercih edilmesini etkileyen etkenleri incelemiştir. Bu anket sonuçlarına göre katılımcıların çoğunun dini sebeplerden dolayı İslam bankalarını tercih ettiği görülmüştür.

Haron vd (1994), Malezya’da Müslüman olan ve Müslüman olmayan banka müşterilerden 301 kişi üzerinde banka tercihlerini etkileyen etkenleri araştıran bir anket yapmıştır. Araştırma neticesinde seçim kriterleri açısından Müslüman ve Müslüman olmayan müşteriler arasında önemli bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Müslümanların sadece % 40’lık bir bölümünün dini sebeplerden dolayı İslam bankalarını tercih ettikleri belirlenmiştir. İşlemlerin süratle tamamlanması, yardımsever personel ve kaliteli hizmet konusundaki taleplerin ise müşterilerin dini tercihleri ne olursa olsun değişmediği görülmüştür.

Hegazy (1995), tarafından İslami bankaların ve geleneksel bankaları tercih edilmesinde etkin olan etkenleri araştırmak üzere 400 müşteri ile bir anket çalışması yapmıştır. Yapılan araştırma sonucunda İslami bankaların tercih edilmesinde arkadaş/akraba tavsiyesinin en etkin etken olduğu görülmüştür. Bu faktörü hizmet dağıtımındaki hız ve

etkinlik, banka şubesine ulaşımın kolaylığı, banka personelinin yaklaşımı, bankanın topluma hizmet etme görünümü takip etmektedir.

Metwally (1996), Mısır, Suudi Arabistan ve Kuveyt'te 385'er kişi ile telefon görüşmeleri ile çalışma yapmıştır. Katılımcıların banka tercihlerini etkileyen etkenlerin tespitine yönelik yapılan araştırmada dini nedenler, etkinlik ve geleneksel hizmetler katılımcıların İslam bankası tercihlerini etkileyen etkenler olarak sıralanmıştır.

Gerrard vd (1997) Singapur'da 190 kişinin katıldığı bir anket araştırması yapılmıştır. Yapılan araştırmaya göre ankete katılan Singapurlu Müslümanların % 62,1'i yeterli veya rekabet edebilir düzeyde getiri sağlamasa dahi kaynaklarını katılım bankalarında bulundurmaya devam edeceklerini belirtmişlerdir. Bu durum, katılım bankalarına tercihte dini sebeplerin öncelikli olduğu tezini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca araştırmaya göre hızlı ve etkin bankacılık hizmetleri ve gizlilik banka tercihinde en etkili diğer etmenlerdir.

Metawa vd (1998), tarafından Bahreyn'de 300 kişinin katılımıyla ile anket çalışması yapmışlardır. Yapılan ankette İslam bankalarının müşterilerinin banka tercihlerini etkileyen etkenler araştırılmıştır. Yapılan çalışma sonuçlarına göre, birinci sırada müşterilerin İslami finans prensiplerine bağlılığı; ikinci sırada ise yatırdıkları paranın getiri oranını dikkate aldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, müşterilerin İslam bankalarının hizmet maliyetlerinin yüksek olmasından şikâyetçi oldukları ancak İslami bankacılığın hizmetlerinden mutlu oldukları belirlenmiştir.

Naser vd (1999), tarafından Ürdün'de, 206 İslam Bankası müşterisi üzerinde bir anket çalışması yapmıştır. Bu anket çalışmasında müşterilerin İslam bankalarından memnuniyet dereceleri ve bu bankaları tercih etmelerini belirleyen etkenler araştırılmıştır. Araştırma sonucunda kurum imajı/bankanın tanınırlığı, dini sebepler, diğer bankalardan alınan hizmetlerin katılım bankaları tarafından karşılanması bu bankaları tercih etmedeki etkenler olarak tespit edilmiştir.

Othman vd (2001) Kuveyt İslam Bankacılığı üzerine bir araştırma yapmışlardır. Yapılan araştırmaya göre dini ve kültürel faktörler İslam bankacılığının tercihinde en etkili etkenler olarak sıralanmıştır.

Ahmad vd (2002), tarafından Malezya’da finans direktörü, finans müdürü ve finans genel müdürü toplam 45 kişi ile yapılan çalışmada, bu yöneticilerin algısı ile Malezya’daki geleneksel ve İslami bankaların tercih edilme sebepleri araştırılmıştır. Araştırma neticesinde kârlılık ve hizmet kalitesi gibi iktisadi etkenlerin banka tercihinde dini nedenlerden daha baskın etken oldukları belirlenmiştir.

Zainuddin vd (2004), tarafından Malay banka müşterisi olan 23 kişi üzerinde araştırma yapılmış, araştırma sonucunda dini sebepler, akraba-arkadaş-eş yönlendirmesi banka tercihlerini etkileyen en önemli etkenler olarak sıralanmıştır.

Dusuki vd (2007) Malezya’nın dört ayrı bölgesinde müşterilerin İslam bankalarını tercih etme sebeplerinin araştırıldığı ve 750 kişinin katıldığı bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda, Personelin bilgili, yetenekli, samimi ve saygılı olması en önemli sebep olarak belirlenmiş, şubenin ev veya iş yerine yakın olması, kredi oranları gibi etkenler ise tercihi belirleyen diğer etmen olarak sıralanmıştır.

Wakhid vd (2007), tarafında Endonezya’da bir çalışma yapılmış, yapılan çalışmaya göre dini faktörlerin İslami bankaların benimsenmesindeki en etkili etken olduğu saptanmıştır.

Amin (2008) İslami bankaların tercih edilme sebepleri araştırdığı bir araştırmayı Malezya’da yapmıştır. Araştırma neticesinde sırasıyla, bankanın faizsiz oluşu, uyguladığı düşük kredi oranları, şeffaf olması, yüz yüze finansman sağlaması müşterilerin tercihlerini etkileyen etkenler olarak sıralanmıştır.

Gait vd (2009a) tarafından İslami bankaların ürünlerinin tercih edilmesinde en önemli etkenin dini ve toplumsal etkenler olduğu belirlenmiştir.

Gait vd (2009b) tarafından Libya’daki ticari/kurumsal kişilerin İslami bankalarla olan ilişkileri üzerine yaptıkları diğer bir araştırmada en etkili etkenin dini sebepler olduğu saptanmıştır. Dini faktörü kârlılık, işletme desteği ve benzersiz hizmetler adı altında toplanan etkenlerin takip ettiği belirtilmiştir.

Al-Ajmi vd (2009), tarafından Bahreyn’de 655 kişi üzerinde bir anket çalışması yapılmıştır. Çalışmada geleneksel ve İslami bankaların tercih edilmesinde etkili olan etkenler araştırılmıştır. Araştırma sonucunda dini inanç, sosyal sorumluluk, hizmet

kalitesi, etkinlik, personel durumu ve kolay ulaşım banka tercihinde etkili olan etkenler olarak belirlenmiştir.

Bhatti vd (2010), tarafından Pakistan’da 120 kişi üzerinde bir anket çalışması yapmış, İslami banka müşterisi olan bu kişilere katılım bankalarını tercih etme sebeplerini sormuş, dini faktörler ve kârlığın en etkili sebepler olarak sıralandığı tespit edilmiştir. Düşük maliyet, personelin yakınlığı diğer etkili etkenler olarak sıralanmıştır.

Marimuthu vd (2010), Malezya’da İslami bankacılığın tercih edilmesini etkileyen faktörleri inceleyen bir çalışma yapmışlardır. Yapılan çalışma sonucunda, katılımcıların maliyet-fayda karşılaştırması, hizmet dağıtımı, etkinlik, arkadaş/akraba tavsiyesi gibi faktörler İslami bankacılığı tercih etme sebepleri olarak sıralanmıştır.

Lee vd’nin (2011), tarafından Pakistan’ın Peshawar ve İslamabad şehirlerinde bir anket yapılarak İslami bankaları tercih etmede en etkili etken tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma neticesinde şeriat yasalarına uygun hareket etme istekleri öncelikli tercih olarak tespit edilmiştir.

Tablo 1: Müşterilerin Banka Tercihini Etkileyen Faktörlere ilişkin Literatür Özeti

Yazar	Çalışmanın Yapıldığı yer	Yöntem	Banka tercih nedeni (önem sırasına göre)	Tercih Nedenleri Arasında Dini hassasiyet
Kaynak (1986)	Türkiye		- Hızlı ve etkin servis - Ün ve prestij	Yok
Erol vd (1989)	Türkiye	Anket	- Hızlı ve etkin hizmet, - Bankanın tanınırlığı, - İmajı ve güvenilirliği, - Bankanın gizlilik prensibine bağlılığı, - Mevduat getirisi, - Arkadaş/çevre etkisi - Dini sebepler	Var
Karakaya vd (2004)	Türkiye	Anket	- İslami nedenler, - Kurumun imajı, - Aile ve arkadaş etkisi - Getiri oranları	Var
Okumuş (2005)	Türkiye	Anket	- Dini nedenler - Geleneksel bankalardan alınan hizmetin katılım bankaları tarafından da verilmesi - Personelin yakın ilgisi	Var

Tablo 1'in devamı

Eskici (2007)	Türkiye	Anket	• Faizsiz bankacılık hassasiyeti • Güvenirlilik • Çalışma kalitesi ve çalışma hızı, • Rekabet edebilirlik, • Ürün çeşitliliği ve uygulanan masraf ya da komisyonların payı	Var
Apil (2009)	Türkiye	Anket	• Katılım bankacılığının imajı, şube personeli ile yakın ilişkiler ve müşteri hizmet kalitesi • Dini hassasiyetler, güvenilir arkadaş ve yakınların tavsiyeleri	Var
Yılmaz (2010)	Türkiye	Anket	• Güler yüzlü personel, • Kredi kartı kullanımı • Mevduat/yatırım ürünlerinde getirinin yüksek olması	Var
Özsoy vd. (2013)	Türkiye/Bolu	Anket	• Hizmet/ürün kalitesi • İmaj ve güven, • Personel kalitesi • Dini/çevresel motivasyon	Var
Atlı (2014)	Türkiye/Elazığ	Anket	• Faizsiz bankacılık	Var
Çobankaya (2014)	Türkiye/Antalya, Burdur ve Isparta	Anket	• Bankanın güvenilir olması • Çalışanların saygılı ve nazik olması • İşlemlerin hatasız ve kısa sürede yapılması • Hizmetlerin kaliteli ve ucuz olması • Dini hükümlere uygun olması	Var

Tablo 1'in devamı

Kılınç (2014)	Türkiye/Isparta	Anket	• Dini hassasiyet, • Hizmet kalitesi • Müşterilerin personelle olan yakın ilişkisi	
Şendoğdu (2014)	Türkiye/ Konya	Anket	• Dini hassasiyetlerin öne çıktığı tespit edilmiştir	Var
Katınç (2016)	Türkiye/Van	Anket	• Dini hassasiyetlerin yönlendirmesi • Katılım bankalarının faiz yerine kâr – zarar yöntemi ile çalışması, • Katılım bankalarını güvenilir bir kurum olarak bulması • Ev ve iş yerlerine yakınlık	Var
Laroche vd (1986)		Anket	• Yardımsever personel, • Hizmet süresi, • Ulaşım ve etkin hizmet faktörlerinin banka tercihinde etkili olduğunu tespit etmişlerdir.	Yok
Omer (1992)	İngiltere	Anket	• Çoğunlukla dini sebepler	Var
Haron vd. (1994)	Malezya	Anket	• Dini sebepler, • İşlemlerin süratle tamamlanmasını arzu ettikleri, yardımsever personel • Kaliteli hizmet	Var
Hegazy (1995)	-	Anket	• En etkin faktör arkadaş/akraba tavsiyesi, • Hizmet dağıtımındaki hız ve etkinlik, • Banka şubesine ulaşımın kolaylığı, • Banka personelinin yaklaşımı,	Yok

Tablo 1'in devamı

			Kârlılık durumuna bakmaksızın bankanın topluma hizmet etme vizyonu	
Metwally (1996)	Kuveyt, Suudi Arabistan ve Mısır	Telefon görüşmeleri	Din, etkinlik ve geleneksel hizmetler	Var
Gerrard vd (1997)	Singapur	Anket	- Dini sebeplerle - Hızlı ve etkin bankacılık hizmetleri - Gizlilik	Var
Metawa vd (1998)	Bahreyn	Anket	- İslami finans prensiplerine bağlılık - Yatırdıkları paranın getiri oranı	Var
Naser vd (1999)	Ürdün	Anket	- Kurum imajı/bankanın tanınırlığı - Dini sebepler, - Geleneksel bankalardan alınan hizmetlerin katılım bankaları tarafından da verilmesi	Var
Othman vd (2001)	Kuveyt		Dini ve kültürel faktörler en etkili faktörler	Var
Ahmad vd (2002)	Malezya	Anket	- Karlılık ve hizmet kalitesi - İktisadi faktörleri - Dini sebepler	Var
Zainuddin vd (2004)	Malezya	-	Dini motivasyon ve akraba-arkadaş-eş yönlendirmesi	Var
Dusuki vd (2007)	Malezya	Anket	- Personelin bilgili, yetenekli, samimi ve saygılı olması - Şubenin ev veya iş yerine yakın olması, kredi oranları	Yok

Tablo 1'in devamı

Wakhid vd (2007)	Endonezya	-	Dini sebepler	
Amin (2008)	Malezya	Anket	- Bankanın faizsiz oluşu, - Uyguladığı düşük kredi oranları, şeffaf olması, yüz yüze finansman sağlaması	Var
Gait vd (2009a)		-	Dini ve toplumsal faktörlerin	Var
Gait vd (2009b)	Libya	-	- Dini sebeplerin İslami bankaların tercih edilmesindeki en etkili faktör - Kârlılık, işletme desteği ve benzersiz hizmetler	Var
Al-Ajmi vd (2009)	Bahreyn	Anket	- Dini inanç, - sosyal sorumluluk, - hizmet kalitesi, - etkinlik, - personel durumu ve kolay ulaşım	Var
Bhatti vd (2010)	Pakistan	-	- Dini sebepler ve kârlılık en etkili sebepler - Düşük maliyet, personelin yakınlığı	Var
Marimuthu vd. (2010),	Malezya	Anket	- Maliyet-fayda karşılaştırması, - Hizmet dağıtımı, etkinlik, - Arkadaş/akraba tavsiyesi	Yok
Lee vd (2011)	Pakistan (Peshawar ve İslamabad)	Anket	Şeriat yasalarına uygun hareket etmeleri	Var

4.2. Diyanet Personelinin (Sakarya Örneği) Faiz Hassasiyetine Yönelik Anket Bulguları ve Değerlendirilmesi

Bu kısımda yapılan anket ve mülakat sonuçlarının değerlendirilmesine yer verilmiştir.

4.2.1. Araştırmanın Ana Kütlesi ve Örnek Kütlesi

Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin İslam ekonomisi ve katılım bankacılığı algısını ölçülme amacıyla gerçekleştirdiğimiz anket çalışmamızın ana kütlesi Türkiye genelinde görev yapan Diyanet personelidir. Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde 115.218 personel bulunmaktadır. Bunlardan 928'si Müftü, 237'si Müftü Yardımcısı, 344'ü Şube Müdürü, 319'u Murakıp, 2.649'u Vaiz, 19.851'i Kur'an Kursu Öğreticisi, 71.816'sı İmam-Hatip, 11.911'i Müezzin Kayyım, 3.309'u da diğer personel olarak görev yapmaktadır (Diyanet, 2016).

2017 yılı Ocak ayı verilerine göre Sakarya İlinde görev yapan Diyanet personelinin sayısı ise 1974'tür. Bunlardan 16'sı Müftü, 4'ü Müftü Yardımcısı, 5'i Şube Müdürü, 9'u Murakıp, 43'ü Vaiz, 421'i Kur'an Kursu Öğreticisi, 1188'i İmam-Hatip, 173'ü Müezzin Kayyım, 115'i diğer personel olarak görev yapmakta olup, bunların 1595'i erkek, 379'i ise kadındır.

Kaynakların kısıtlı olması nedeniyle ana kütlenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığı için ana kütleyi temsil edecek Diyanet personeli arasından olasılık hesabına dayanmayan örnekleme tekniklerinden “kolayda örnekleme” yöntemi ile örnek kitle oluşturulmuştur. Ana kütlenin tamamına ulaşmanın kısıtlı zaman ve yüksek maliyet nedeniyle mümkün olmadığı durumlarda deneklerin araştırmacı tarafından seçildiği bir yöntem olan kolayda örnekleme sosyal bilimlerde sıkça kullanılmaktadır.

4.2.2. Demografik Göstergeler

Çalışmanın bu kısmında Sakarya ili sınırları içinde 16 ilçede bulunan ve ankete katılan 368 Diyanet personeline ilişkin yaş, cinsiyet, medeni durum ve eğitim durumu sunulmaktadır.

Ankete katılan Diyanet personelinin %6,5'i 18-25 yaş arası, %16,6'sı 26-33 yaş arası, %30,2'si 34-40 yaş arası, %28,5'i 41-50 yaş arası, %14,7'si 51-59 yaş arası, %1,1'i de

60 yaş ve üzeri yaş gurubundandır. Ankete katılan Diyanet personelinin büyük çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır. Buna göre ankete katılanların katılımcıların %74,5'i erkek iken %25,5'i da kadınlardan oluşmaktadır. Ankete katılan Diyanet personelinin %20,1'i 0-5 yıl arası, %30,7'si 6-12 yıl arası, %9'u 13-18 yıl arası, %12,5'i 19-25 yıl arası, %18,2'si 26-32 yıl arası, %3,5'i ise 33-39 yıl arası mesleki deneyime sahip katılımcılardan oluşmaktadır. Ankete katılanların %13,6'sı lise, %56,5'i önlisans, %25,5'i lisans, %3,8'i lisansüstü eğitim mezunudur.

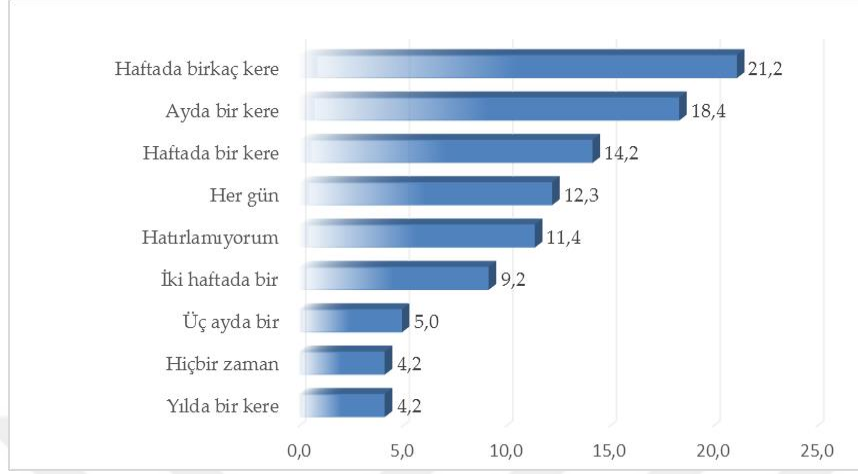
Yukarıdaki genel bilgilere bakıldığında Sakarya'da görev yapan ve ankete katılan Diyanet personelinin eğitim durumunun oldukça iyi olduğu %85,8'inin Önlisans, lisans ve lisansüstü eğitime sahip olduğu görölmektedir. Bu durum da araştırma sonucumuzun güvenilirliğine olumlu yönde etki etmektedir.

Tablo 2: Demografik Göstergeler

		Sayı	Yüzde (%)
Yaş	18-25	24	6,5
	26-33 yaş	61	16,6
	34-40 yaş	111	30,2
	41-50 yaş	105	28,5
	51-59 yaş	54	14,7
	60 yaş üzeri	4	1,1
	Kayıp Veri	9	2,4
	Toplam	368	100,0
Cinsiyet	Bay	274	74,5
	Bayan	94	25,5
	Toplam	368	100,0
Eğitim Durumu	Lise	50	13,6
	Önlisans	208	56,5
	Lisans	94	25,5
	Lisansüstü	14	3,8
	Kayıp veri	2	0,5
	Toplam	368	100,0
Mesleki Deneyim Durumu	0-5 yıl	74	20,1
	6-12 yıl	113	30,7
	13-18 yıl	33	9,0
	19-25 yıl	46	12,5
	26-32 yıl	67	18,2
	33-39 yıl	13	3,5
	Kayıp veri	22	6,0
	Toplam	368	100,0

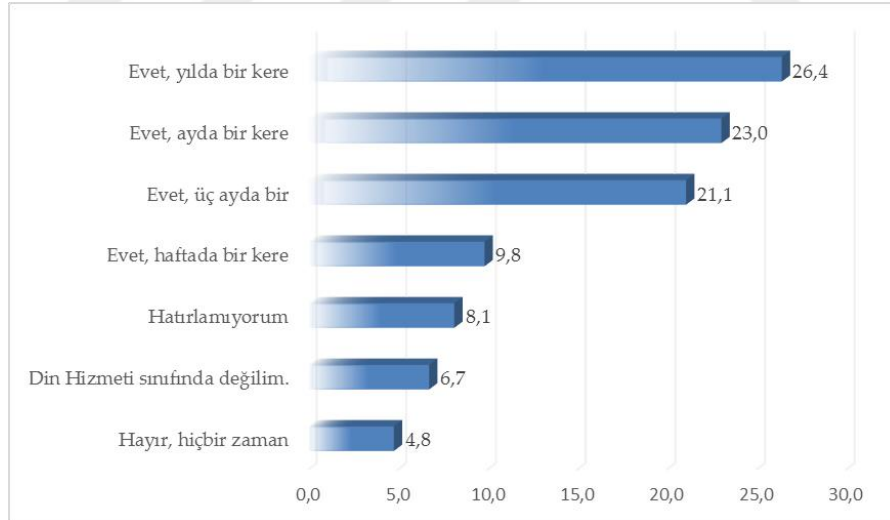
4.3. Araştırma Bulguları

4.3.1. Faiz Konusunun Gündeme Gelme Sıklığı İle İlgili Bulgular

Grafik 1: Günlük hayatınızdaki konuşmalarda Faiz hakkında hangi sıklıkta konuşma ortamı oluşur?

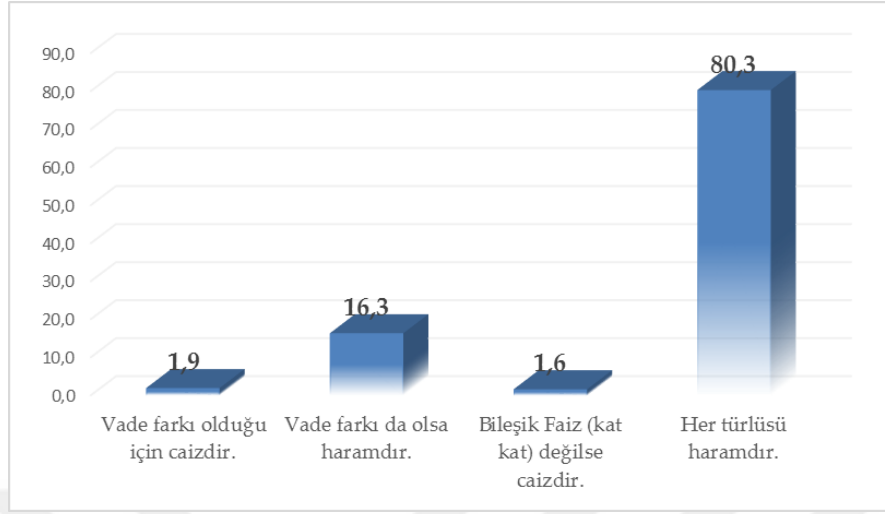
Katılımcılara hangi sıklıkla faiz ile ilgili konuşma ortamı sorulduğunda katılımcıların aslında çok sık faizle ilgili konuşma ortamı içerisinde olduğu söylenebilir.

Grafik 2: Meslek hayatınızdaki vaaz veya hutbelerde müstakil konu olarak faiz hakkında cemaatinize bilgi sundunuz mu?

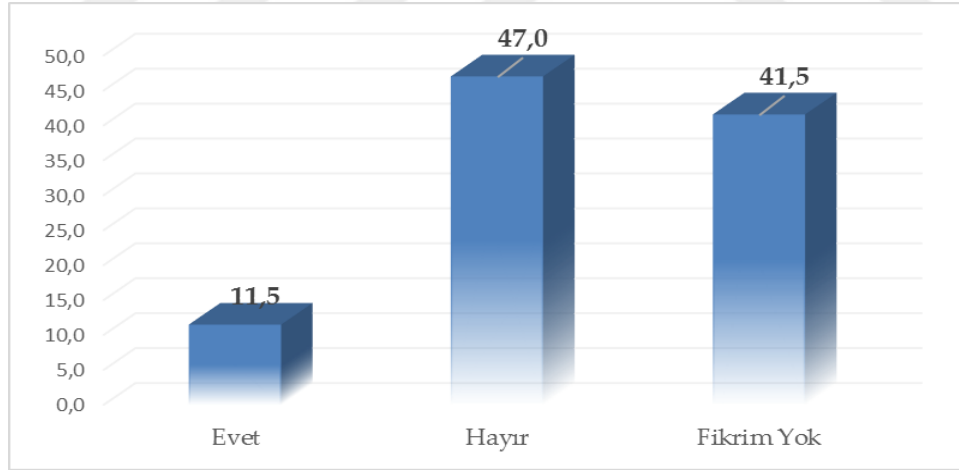
Katılımcılara vaaz ve hutbelerde müstakil konu olarak faizle ilgili cemaate bilgi verip vermedikleri sorulduğunda bir şekilde bu kunda cemaate bilgi verdikleri görülmektedir.

4.3.2. Katılımcıların Bankalarda Uygulanan Faize Bakışına İlişkin Bulgular

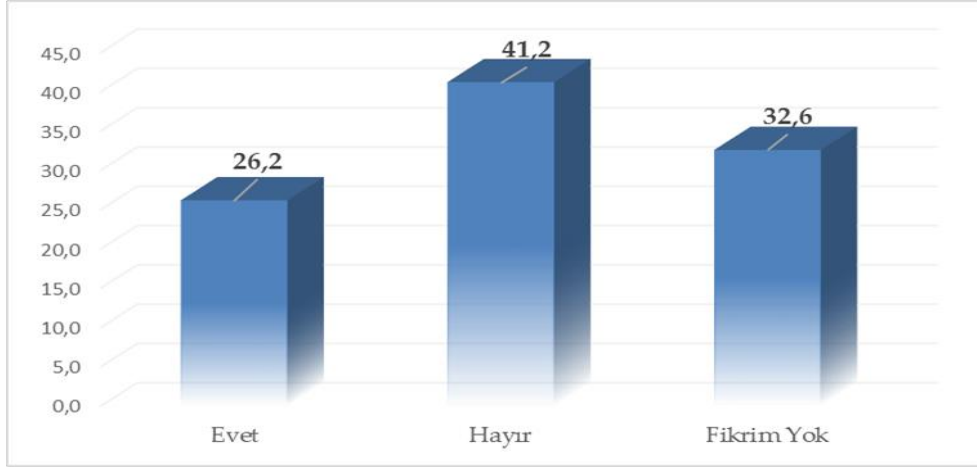
Grafik 3: Sizce Kredi kartı kullanımında bankalara ödenen gecikme faizinin durumu nedir?

Katılımcılara kredi kartı kullanımında gecikme faizinin durumu sorulduğunda % 96,6 gibi çok yüksek bir oranı bunun caiz olmadığını söylemektedir.

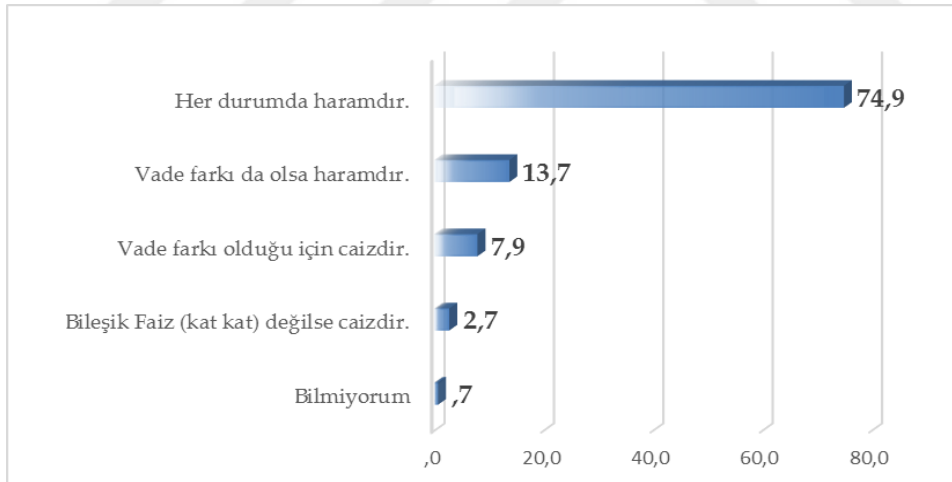
Grafik 4: Sizce bankacılık sektörünün uyguladığı faiz enflasyon farkı ile eşdeğer kabul edilebilir mi?

Katılımcılara bankacılık sektörünün uyguladığı faiz ile enflasyon farkının eşdeğer kabul edilip edilmeyeceği sorulmuştur. Katılımcıların %11,5'i evet derken, %47'si hayır demiştir. %41,5'i ise fikri olmadığını söylemiştir.

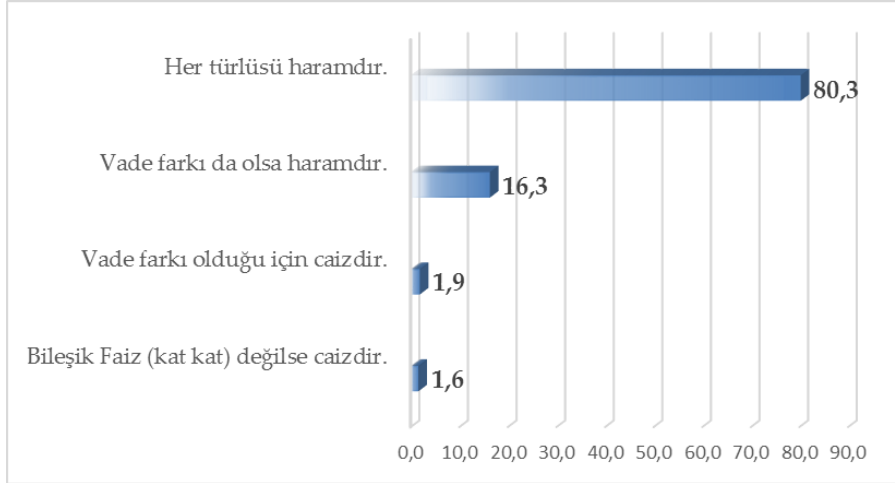
Grafik 5: Sizce günümüzdeki katılım bankalarını verdiği kar payı ile geleneksel bankalardaki faiz aynı şey mi?

Katılımcılara kar payı ile faizin aynı olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların %26,2'si evet derken %41,2'si hayır demiştir. %32,6'sı ise fikri olmadığını söylemiştir. Fikri olmayanların oranının bu kadar yüksek olması hassasiyet konusunda olumsuz bir gösterge olarak belirtilebilir.

Grafik 6 : Sizce Bankacılık sektörünün uyguladığı faiz enflasyona eşit ise durum nasıldır?

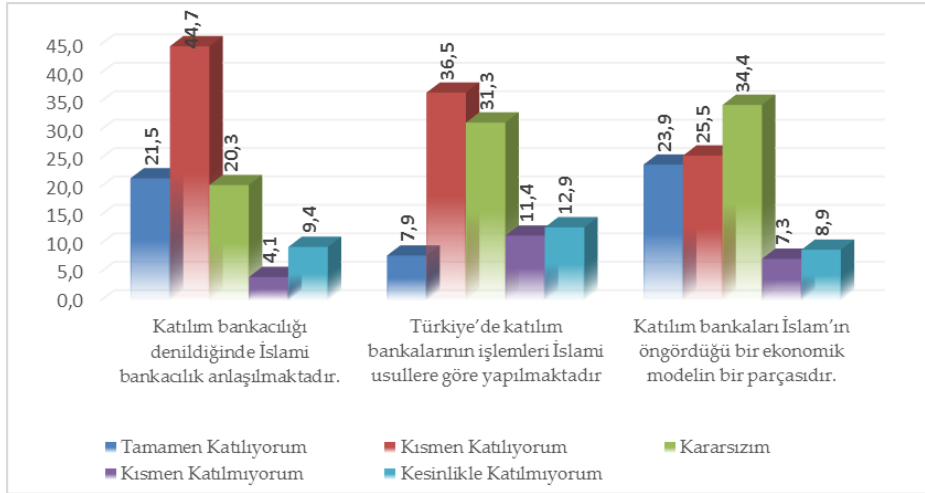
Katılımcılara bankacılık sektörünün uyguladığı faiz ile enflasyonun eşit olması durumunda faizin helallik durumu sorulmuştur. Burada katılımcıların %74,9'u her durumda faizin haram olduğunu, %13,7'si vade farkı da olsa haram olduğunu söylerken %7,9'u vade farkı olduğu için, %2,7'si bileşik faiz değilse caiz olduğunu söylemektedir. Burada katılımcıların beklenen şekilde fikir beyan ettikleri belirtilebilir.

Grafik 7: Sizce Kredi kartı kullanımında Bankalara ödenen gecikme faizinin durum nedir?

Katılımcılara kredi kartı kullanımında bankalara ödenen gecikme faizinin helallik durumu sorulmuştur. Katılımcıların %80,3'ü her türlü haram olduğunu söylerken, %1,9'u vade farkı olduğu için, %1,6'sı ise bileşik faiz değilse caiz olduğunu söylemektedir. Burada gecikme faizi konusunda katılımcıların beklenen şekilde fikir beyan ettikleri belirtilebilir.

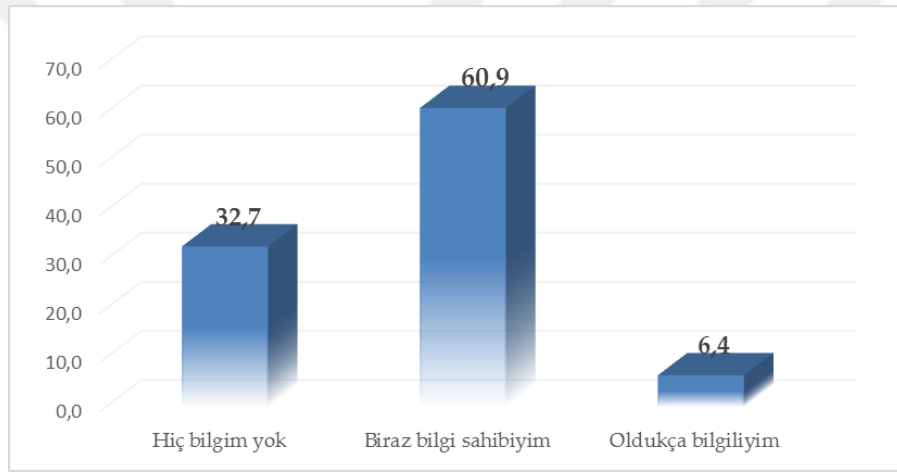
4.3.3. Katılımcıların Katılım Bankalarına Bakışına İlişkin Bulgular

Grafik 8: Katılım Bankalarına Bakış²

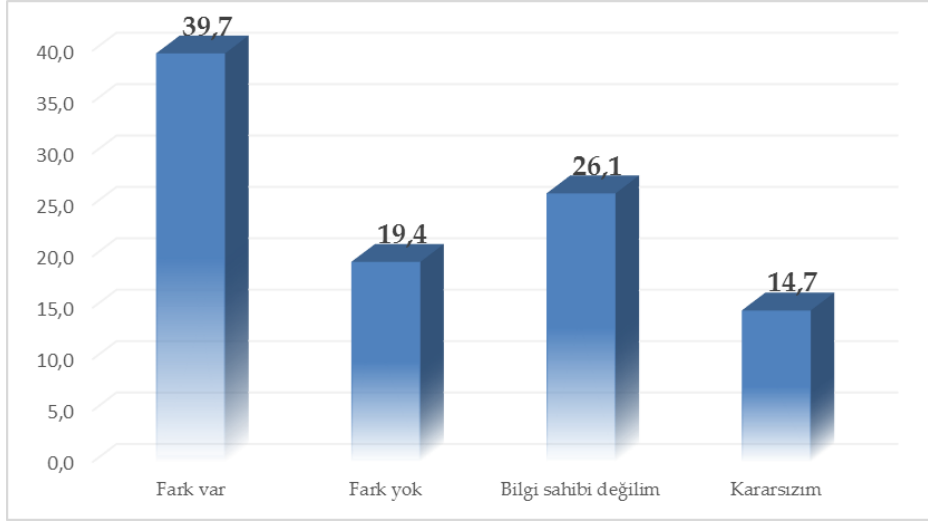
² Cronbach Alpha katsayısı 0,750'dir. Bu anlamda katılımcıların katılım bankalarının İslamiliğine bakışının iç tutarlılığa sahip olduğu belirtilebilir.

Katılımcılara katılım bankalarının İslamiliği konusundaki görüşlerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Bu sorularda katılım bankacılığının İslami yönünün ağırlığına göre tercih edilme durumlarının da artacağı beklenmektedir. Katılımcıların %66,2'lik bir kısmı katılım bankacılığı dendiğinde İslami bankacılığın anlaşıldığını, %44,4'ü Türkiye'de katılım bankalarının işlemlerinin İslami usullere göre yapıldığını, %49,4'ü ise katılım bankalarının İslam'ın öngördüğü bir ekonomik modelin bir parçası olduğunu düşünmektedir. Burada dikkati çeken en önemli nokta kararsızların çoğunluğudur. Tüm önermelerde kararsızlar neredeyse katılımcıların üçte birini oluşturmaktadır. Bu veri katılım bankalarının İslamiliği konusunda tam olarak bilgilendirme yapılmadığını göstermesi bakımından önemlidir.

Grafik 9: Katılım bankalarının yaptıkları işlemler hakkında ne kadar bilgi sahibisiniz?

Katılımcılara katılım bankalarının yaptığı işlemler hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları sorulmuştur. Katılım bankaları hakkında bilgi sahibi olan Diyanet personeli faiz hassasiyetine sahipse faizli bankalardan ziyade faizsiz işlem yaptığı bilinen katılım bankalarını tercih edecektir. Katılımcılara katılım bankalarının işleyişi hakkında ne kadar bilgi sahibi oldukları sorulmuştur. Katılımcıların %32,7'si hiçbir bilgilerinin olmadığını söylemişken, %60,9'u biraz bilgi sahibi olduklarını, %6,4'ü de oldukça bilgi sahibi olduklarını söylemiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun bu bankalar hakkında bilgi sahibi oldukları dikkate alındığında faizsiz işlem yaptıklarını da bildikleri kabul edilebilir. Bu soru ayrıca katılım bankalarının işlemleri ile ilgili haramlık ve helallik açısından fark olup olmadığı sorusu ile de teyit edilmiştir.

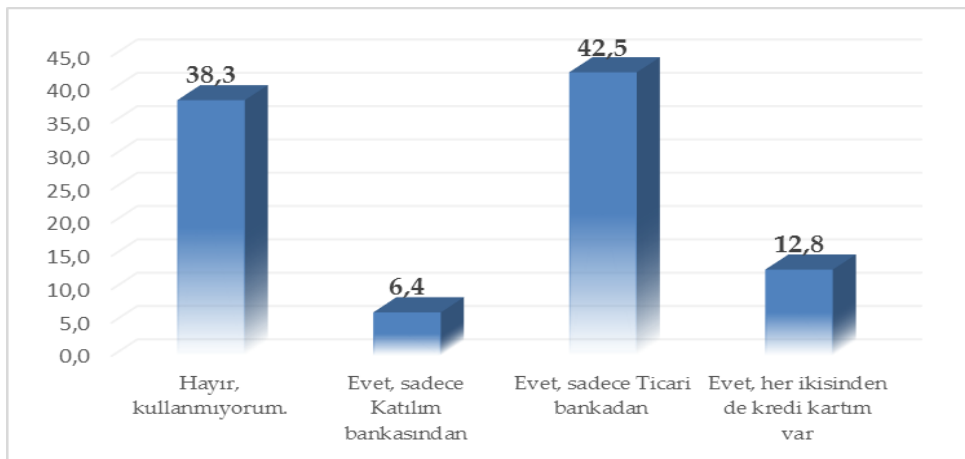
Grafik 10 : Size göre ticari banka ile katılım bankalarının işlemleri arasında (haramlık-helallik açısından, faizli iş yapma) fark var mı?

Katılımcılara katılım bankaları ile ticari bankalar arasında herhangi bir fark olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların %39,7'si farkın olduğunu, %19,4'ü farkın olmadığını %26,1'i bilgisi olmadığını, %14,7'si ise herhangi bir fikri olmadığını söylemiştir.

4.3.4. Katılımcıların Faizli İşlemlere İlişkin Hassasiyetine İlişkin Bulgular

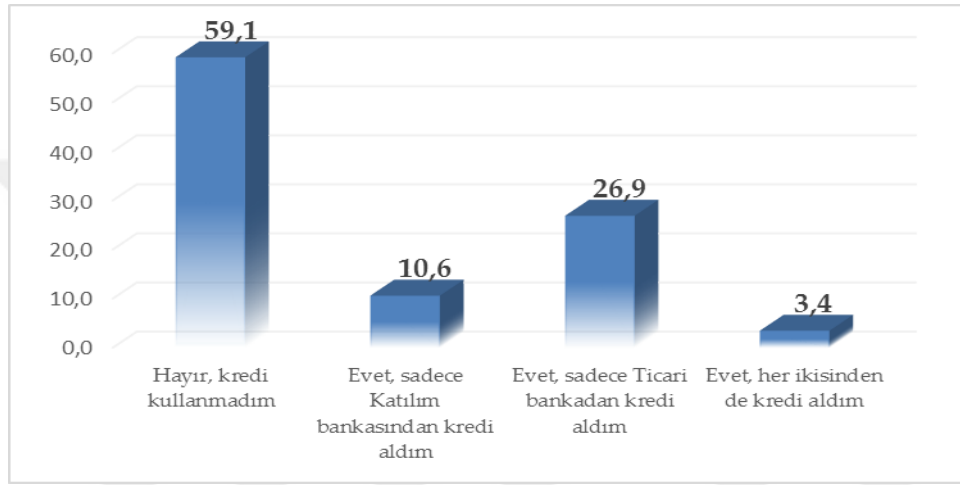
Bu kısımda katılımcıların faizli işlemlere ilişkin hassasiyetine ilişkin bulgular değerlendirilecektir.

4.3.5. Kredi ve Kredi Kartı Kullanımına İlişkin Bulgular

Grafik 11: Kredi Kartı Kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız hangi bankada kredi kartınız var?

Katılımcıların %38,3'ü kredi kartı kullanmadığını, %6,4'ü sadece katılım bankasından kredi kartı sahibi olduğunu, %42,5'i sadece ticari bankadan kredi kartı sahibi olduğunu, %12,8'si ise her iki bankadan da kredi kartı sahibi olduğunu söylemiştir. Burada beklenen katılımcıların katılım bankasından kredi kartı sahibi olma oranının daha yüksek olması iken bu oran %6,4 gibi oldukça düşük bir seviyededir. Katılımcıların %42,1'nin yalnızca ticari bankadan kredi kartı sahibi olması faiz hassasiyeti anlamında olumsuz bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

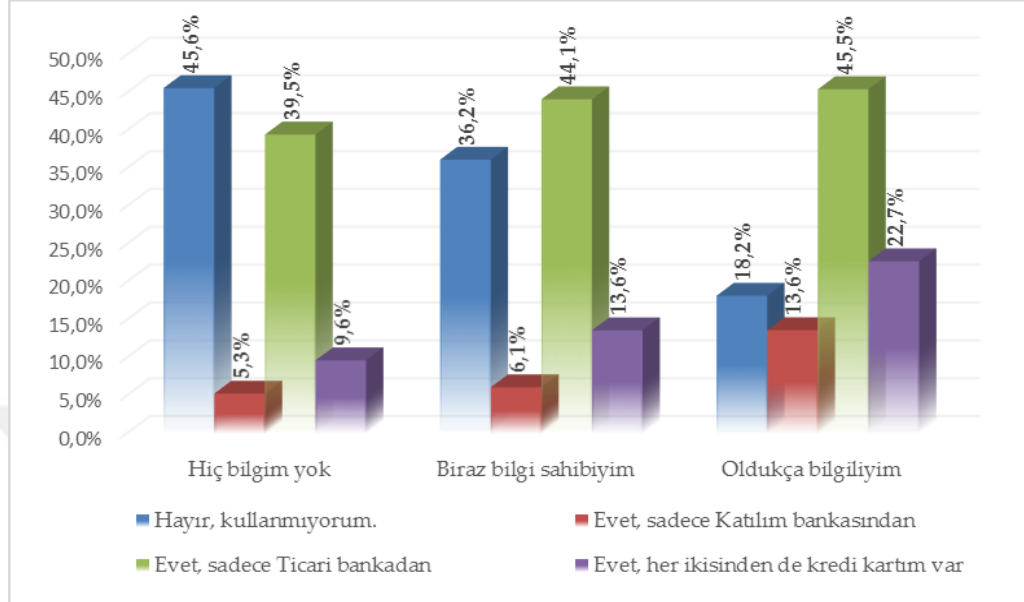

Grafik 12: Herhangi bir nedenden dolayı bankalardan kredi kullandınız mı? Krediye hangi bankadan aldınız?

Katılımcılara herhangi bir nedenden dolayı bankalardan kredi kullanıp kullanmadıkları, eğer kullanmışlarsa hangi bankayı tercih ettikleri sorulmuştur. Katılımcıların %59,1'i kredi kullanmadığını, %10,6'sı sadece katılım bankasından kredi kullandığını, %26,9'u sadece ticari bankadan kredi kullandığını, %3,4'ü ise her iki bankadan da kredi kullandığını söylemiştir. Burada beklenen katılımcıların kredi ihtiyaçları olduğunda faizsiz şekilde işlediği (her ne kadar tartışmalar olsa da) bilinen katılım bankalarından kredi kullanmalarıdır. Ancak yukarıdan da görüldüğü gibi katılımcıların %26,9'u herhangi bir nedenden dolayı yalnızca faizli ticari bankalardan kredi kullanmıştır. Katılımcıların %26,9'unun yalnızca ticari bankadan kredi kullanması faiz hassasiyeti anlamında olumsuz bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Bu anlamda katılımcıların bilgi düzeyleri ile bankalardan kredi kartı kullanma ve kredi kullanma davranışları arasında çapraz tablo değerlendirmesi yapılmıştır.

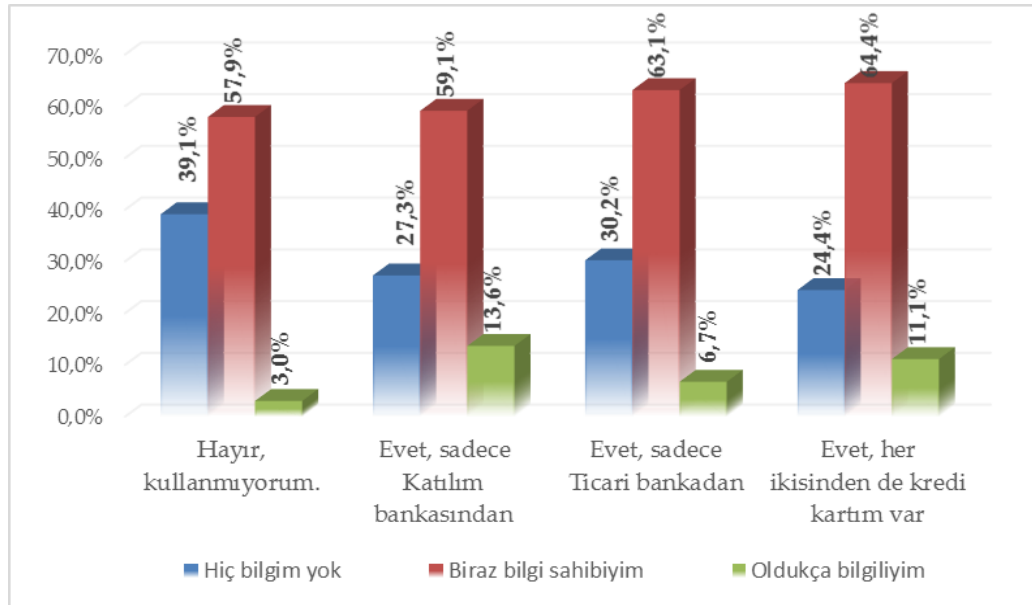
4.3.6. Bilgi Düzeyi ile Kredi Kartı Kullanma Alışkanlığına İlişkin Bulgular

a) Bilgi Düzeyi ve Kredi Kartı Sahipliği

Grafik 13: Bilgi Düzeyi ve Kredi Kartı Sahipliği Arasındaki Çapraz İlişki⁴

b) Kredi Kartı Sahipliği ve Bilgi Düzeyi

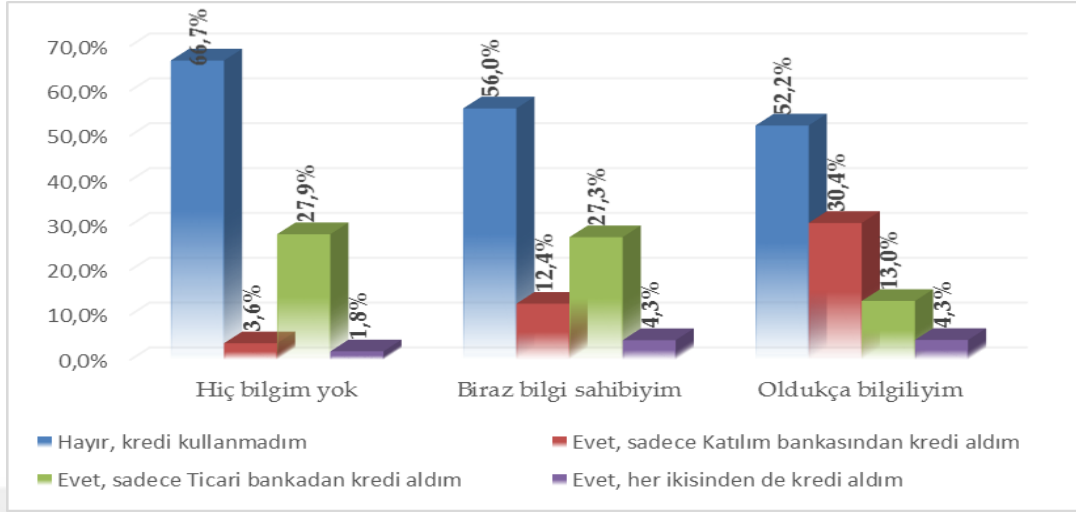
⁴ Pearson Kikare katsayısı 9.642 ($p=0.141$)'dir. H_0 hipotezi: Gruplar arasında ilgi yoktur şeklindedir. Ki kare testine göre bu hipotez kabul edilmiştir.

Yukarıdaki çapraz tablodan da görüldüğü gibi katılım bankaları hakkında hiçbir bilgisi olmayan katılımcılar %45,6'sı kredi kartı kullanmadığını, %5,3'ü sadece katılım bankasından kredi kartı kullandığını, %39,5'i sadece ticari bankadan kredi kartı kullandığını, %9,6'sı ise her iki bankadan da kredi kartı kullandığını söylemektedir. Biraz bilgi sahibi olan katılımcıların %36,2'si kredi kartı kullanmadığını, %6,1'i sadece katılım bankasından kredi kartı kullandığını, %44,1'i sadece ticari bankadan kredi kartı kullandığını, %13,6'sı ise her iki bankadan da kredi kartı kullandığını söylemektedir. Oldukça bilgi sahibi olan katılımcıların %18,2'si kredi kartı kullanmadığını, %13,6'sı sadece katılım bankasından kredi kartı kullandığını, %45,5'i sadece ticari bankadan kredi kartı kullandığını, %22,7'si ise her iki bankadan da kredi kartı kullandığını söylemektedir.

Yukarıdaki çapraz tablodan da görüldüğü gibi ticari bankaların sunduğu kredi kartlarını kullanan katılımcıların %30,2'si hiç bilgi sahibi değilken, %63,1'i katılım bankalarının işleyişi hakkında biraz bilgi sahibi olduğunu, %6,7'si ise oldukça bilgili olduğunu söylemektedir. Her iki bankanın da kredi kartını kullananların bilgi düzeyleri sırasıyla %24,4, %64,4 ve %11,1'dir. Buradan da görüldüğü gibi katılımcılar bilgi sahibi olmalarına rağmen ticari bankaları daha fazla tercih etmektedirler.

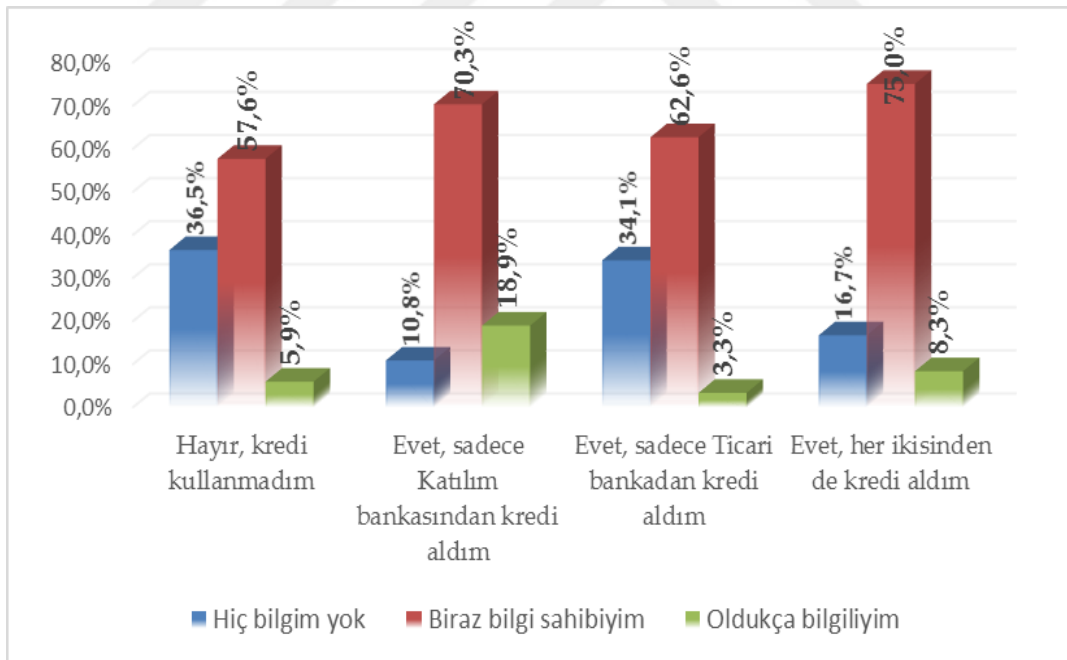
Katılım bankalarının yaptıkları işlemler hakkında bilgi sahibi olma ile kredi kartı kullanımı arasında ilgi yoktur. Yani burada katılımcılar kredi kartı kullanma konusunda hassas değildirler. Yukardan da görüldüğü gibi katılım bankalarının işleyişini bilmelerine rağmen çoğunluğu ticari bankalardan kredi kartını kullanmaktadırlar. Bu durum kişilerin kredi kartlarının borç tutarını zamanında ödedikleri durumda faiz ile ilişkilerinin olmayacağını bilmeleri şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca kişilerin maaşlarını ticari bankalardan almaları, bu bankaların kredi kartlarına sunulan avantajlar (taksit, her yerde kullanım kolaylığı, bonus gibi ödül kazanma şansı gibi) nedeniyle de tercih etmiş olabileceği düşünülmektedir.

a) Bilgi Düzeyi ve Kredi Kullanımı

Grafik 14: Bilgi Düzeyi ve Kredi Kullanımı Arasındaki Çapraz İlişki⁵

b) Kredi Kullanımı – Bilgi Düzeyi

⁵Pearson Kikare katsayısı 18.020 (p= 0.005)'dir. H0 hipotezi: Gruplar arasında ilgi yoktur şeklindedir. Ki kare testine göre bu hipotez red edilmiş ve değişkenler arasında ilişki vardır hipotezi kabul edilmiştir.

Yukarıdaki çapraz tablodan da görüldüğü gibi katılım bankaları hakkında hiçbir bilgisi olmayan katılımcıların %66,7'si kredi kullanmadığını, %3,6'sı sadece katılım bankasından kredi kartı kullandığını, %27,9'u sadece ticari bankadan kredi kartı kullandığını, %1,8'i ise her iki bankadan da kredi kartı kullandığını söylemektedir. Biraz bilgi sahibi olan katılımcıların %56'sı kredi kullanmadığını, %12,4'ü sadece katılım bankasından kredi kullandığını, %27,3'ü sadece ticari bankadan kredi kullandığını, %4,3'ü ise her iki bankadan da kredi kullandığını söylemektedir. Oldukça bilgi sahibi olan katılımcıların % 52,2'si kredi kullanmadığını, %30,4'ü sadece katılım bankasından kredi kullandığını, %13'ü sadece ticari bankadan kredi kullandığını, %4,3'ü ise her iki bankadan da kredi kartı kullandığını söylemektedir.

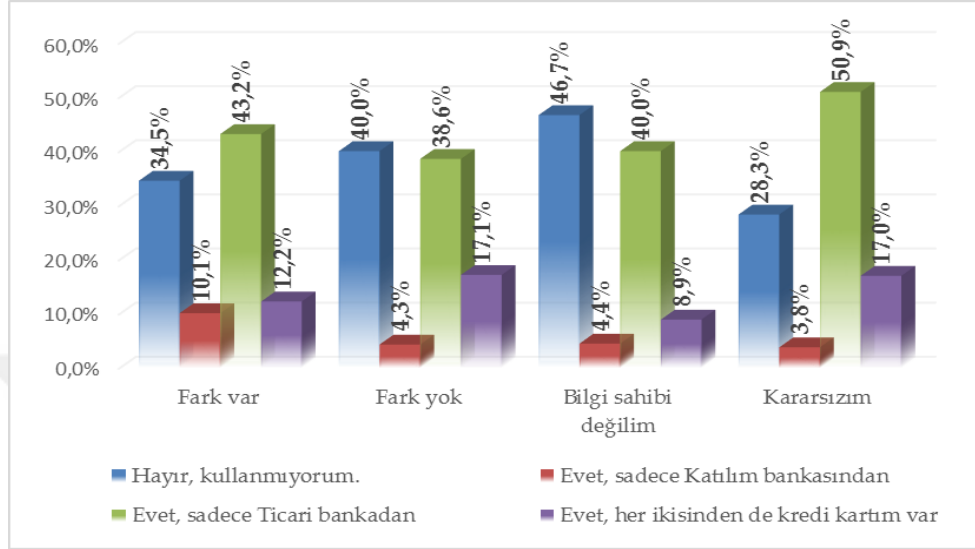
Yukarıdaki çapraz tablodan da görüldüğü gibi ticari bankalardan kredi kullanan katılımcıların %34,1'i katılım bankalarının işleyişi hakkında hiç bilgi sahibi olmadıklarını söylerken, %62,6'sı katılım bankalarının işleyişi hakkında biraz bilgi sahibi olduklarını, %3,3'ü ise oldukça bilgili olduğunu söylemektedir. Her iki bankanın da kredi kartını kullananların bilgi düzeyleri sırasıyla %16,7, %75 ve %8,3'tür. Buradan da görüldüğü gibi katılımcılar bilgi sahibi olmalarına rağmen ticari bankalardan faizli kredi kullanmayı tercih etmektedirler.

Katılım bankalarının yaptıkları işlemler hakkında bilgi sahibi olma ile kredi kullanımı arasında ilişki vardır. Yani burada katılımcılar kredi kullanma konusunda hassastırlar. Yukarıdan da görüldüğü gibi katılım bankalarının işleyişini bilmelerine rağmen ticari bankalardan kredi kullanmaktadırlar.⁶ Burada kişilerin bilmelerine rağmen faizli bir

⁶ Diyanet personelinin kredi kullanma tercih nedenleri ileriki çalışmalarda araştırılabilir bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

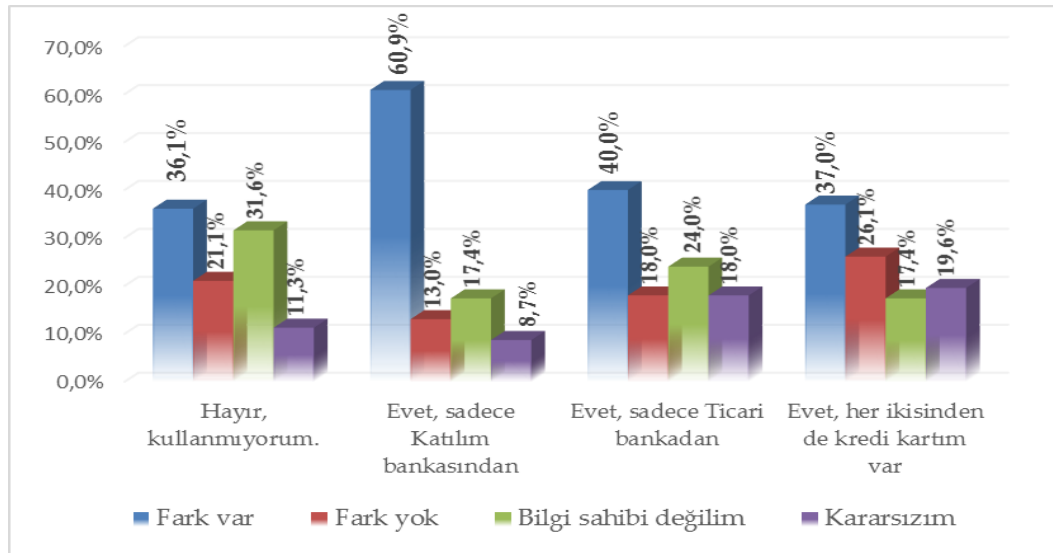
şekilde kredi kullanmalarının nedeni olarak ev veya araba alırken kredi kullanılabileceğine ilişkin fetvaların⁷ etkisinin olduğu belirtilebilir.

a) Farkındalık ve Kredi Kartı Sahipliği

Grafik 15: Farkındalık ve Kredi Kartı Kullanma Arasındaki Çapraz İlişki⁸

b) Kredi Kartı Sahipliği ve Farkındalık

⁷ Kredi kullanmada bu fetvaların etkisi ileriki çalışmalarda araştırılabilir.

⁸ Pearson Kikare katsayısı 13.805 (p= 0.129)'dur. H0 hipotezi: Gruplar arasında ilgi yoktur şeklindedir. Ki kare testine göre bu hipotez kabul edilmiştir.

Yukarıdaki apraz tablodan da görüldüğü gibi katılım bankaları ile geleneksel bankalar arasında fark var diyen katılımcıların %34,5'i herhangi bir bankadan kredi kartı kullanmadığını, %10,1'i sadece katılım bankasından kredi kartı kullandığını, %43,2'si sadece faizli ticari bankadan kredi kartı kullandığını, %12,2'si ise her iki bankadan da kredi kartı kullandığını söylemektedir. Bu iki banka arasında fark yok diyen, bilgi sahibi olmayan ve kararsız olan katılımcıların da kredi kartı kullanma durumu değerdendirildiğinde tüm durumlarda katılımcılar katılım bankasından ziyade faizli geleneksel bankalardan daha fazla kredi kartı kullanmışlardır. Bu oranlar sırasıyla %38,6, %40 ve %50,9 olarak gerçekleşmiştir.

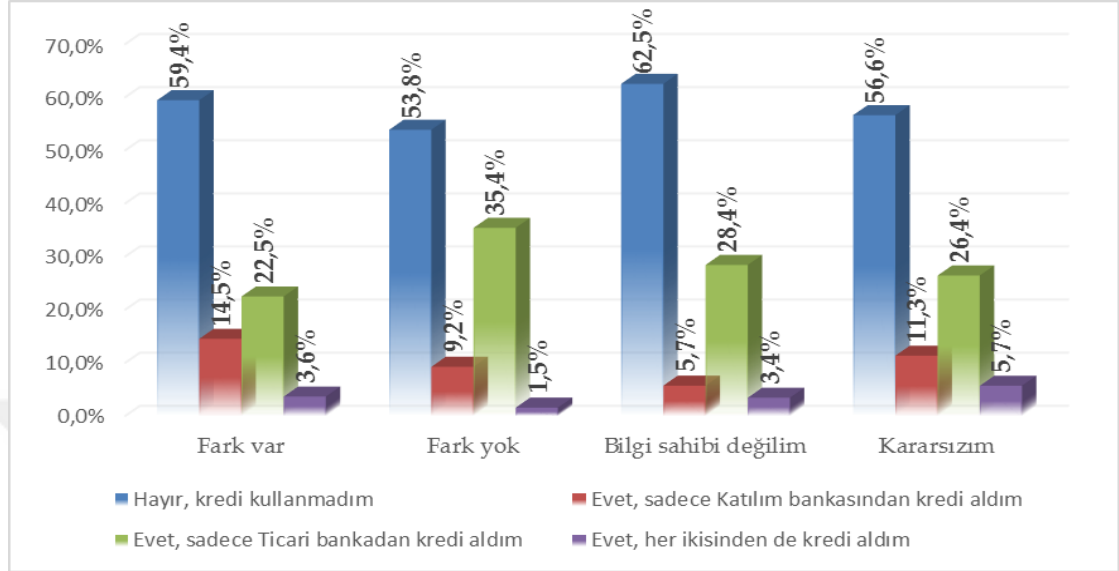
Yukarıdaki apraz tablodan da görüldüğü gibi faizli ticari bankalardan kredi kartı alan katılımcıların %40'ı iki banka arasında fark olduğunu ylerken, %24' bilgi sahibi olmadığını, %18'i ise kararsız olduğunu ylermektedir. Her iki bankanın da kredi kullanan katılımcıların farkındalık düzeyi sırasıyla %37, %17,4 ve %19,6'dır.

Katılım bankaları ve faizli ticari bankaların farkını bilme ile kredi kartı sahipliğİ arasında ilgi yoktur. Yani burada katılımcılar kredi kartı sahipliğİ konusunda hassas değİldirler. Buradan da görüldüğü gibi katılımcılar iki banka arasında fark görmelerine rağmen faizli ticari bankaları katılım bankalarına göre daha fazla tercih etmektedirler. Bu durum kişİlerin kredi kartlarının borç tutarını zamanında ödedikleri durumda faiz ile ilişİklerinin olmayacağını düşündükleri şekilde yorumlanabilir. Ayrıca kişİler ticari banka kredi kartlarına sunulan avantajlar (taksit, her yerde kullanım kolaylığİ, bonus gibi ödül kazanma şİansı gibi) nedeniyle de tercih etmiş olabilirler⁹.

⁹Diyanet personelinin kredi kartı tercih nedenleri ileriki çalışmalarda araştırılabilir bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kullandıkları krediyi rastanelize etme gerekçeleri

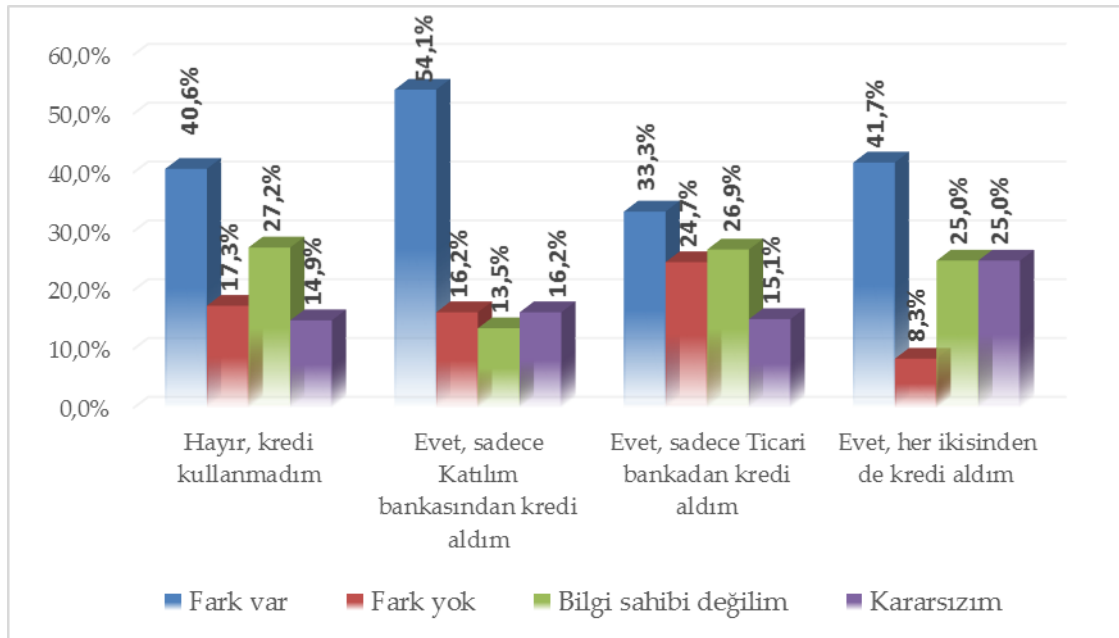
4.3.7. Farkındalık ile Kredi Kullanma Alışkanlığına İlişkin Bulgular

a) Kar Payı ve Faiz Farkındalığı ve Kredi Kullanma

Grafik 16: Farkındalık ve Kredi Kartı Sahipliği Arasındaki Çapraz İlişki¹⁰

b) Kredi Kullanma ve Kar Payı Faiz Farkındalığı

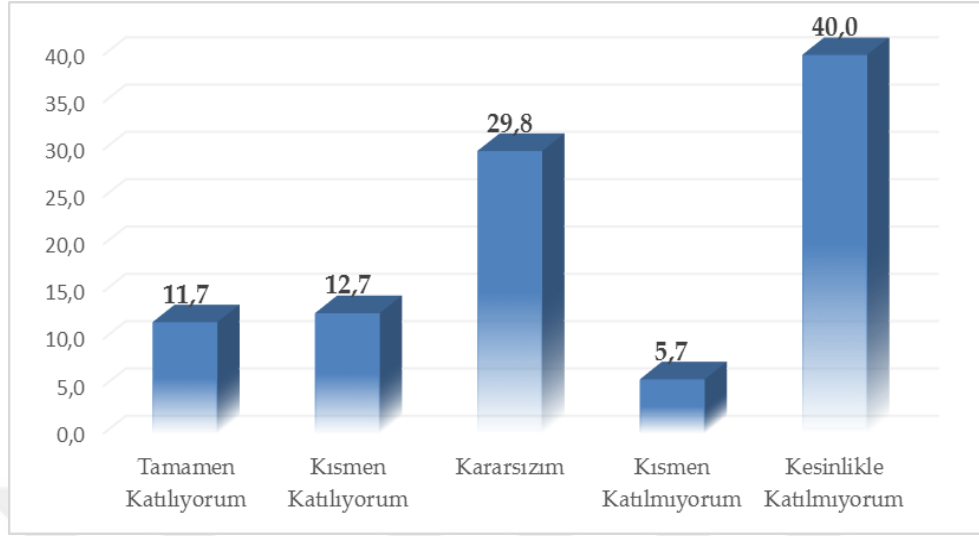
¹⁰ Pearson Kikare katsayısı 10.673 ($p = 0.299$)'dur. H0 hipotezi: Gruplar arasında ilgi yoktur şeklindedir. Ki kare testine göre bu hipotez kabul edilmiştir.

Yukarıdaki çapraz tablodan da görüldüğü gibi katılım bankaları ile geleneksel bankalar arasında fark var diyen katılımcıların %59,4'ü herhangi bir bankadan kredi kullanmadığını, %14,5'i sadece katılım bankasından kredi kullandığını, %22,5'i sadece faizli ticari bankadan kredi kullandığını, %3,6'sı ise her iki bankadan da kredi kullandığını söylemektedir. Bu iki banka arasında fark yok diyen, bilgi sahibi olmayan ve kararsız olan katılımcıların da kredi kullanma durumu değerlendirildiğinde tüm durumlarda katılımcılar katılım bankasından ziyade faizli geleneksel bankalardan daha fazla kredi kullandıkları görülmektedir. Bu oranlar sırasıyla %35,4, %28,4 ve %26,4 olarak gerçekleşmiştir. Burada özellikle bilgi sahibi olmayanların ve kararsız olanların şüpheli şeylerden uzak kalmaları ve kredi kullanmamaları beklenmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde katılımcıların en az dörtte birinin faiz hassasiyetinin olmadığı belirtilebilir.

Yukarıdaki çapraz tablodan da görüldüğü gibi faizli ticari bankalardan kredi alan katılımcıların %33,3'ü iki banka arasında fark olduğunu söylerken, %26,9'u bilgi sahibi olmadığını, %15,1'i ise kararsız olduğunu söylemektedir. Her iki bankanın da kredi kullanan katılımcıların farkındalık düzeyi sırasıyla %45,5, %8,3, %25 ve %25'tir.

Katılım bankaları ve faizli ticari bankaların farkını bilme ile kredi kullanımı arasında ilgi yoktur. Yani burada katılımcılar kredi kullanma konusunda hassas değildirler. Buradan da görüldüğü gibi katılımcılar iki banka arasında fark görmelerine rağmen faizli ticari bankaları katılım bankalarına göre daha fazla tercih etmektedirler.

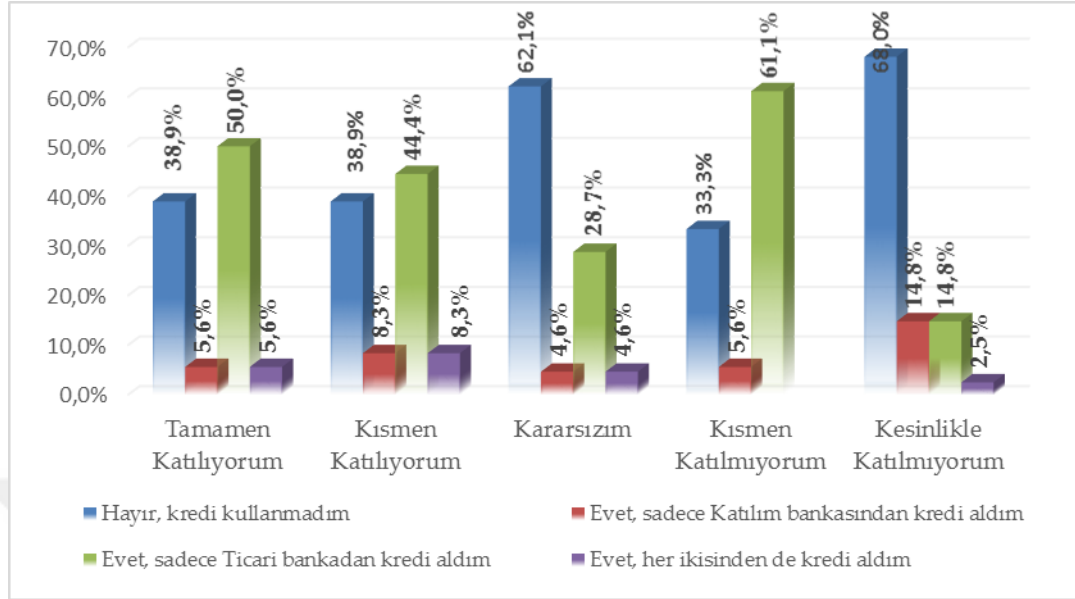
4.3.8. Kredi Maliyeti ile Kredi Kullanma Davranışına İlişkin Bulgular

Grafik 17: Geleneksel banka ve katılım bankasını karşılaştırdığımda kredi maliyeti hangi bankada daha düşükse oradan fon kullanırım.

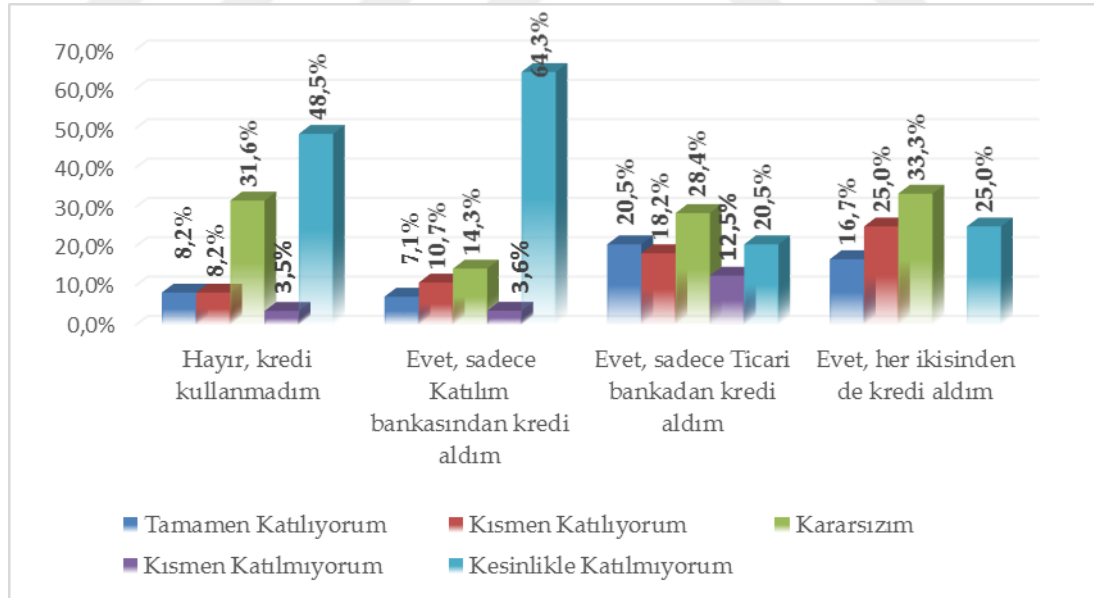
Katılımcıların kredi maliyeti ve fon kullanma davranışlarına ilişkin yöneltile soruda %24,4'ü kredi maliyeti hangi bankada düşükse oradan kredi kullanacağını söylerken, %45,7'si bu ifadeye katılmamaktadır. Katılımcıların %29,8'i ise kararsız olduğunu belirtmektedir. Kararsızların oranının bu derece yüksek olması ve fon kullanma konusunda Diyanet personelinin faizli olup olmadığına bakmaksızın kredi maliyeti düşüklüğünü dikkate alması personelin çoğunluğunun faiz hassasiyetinin düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir.

a) Kredi Maliyeti - Kredi Kullanma

Grafik 18: Kredi Maliyeti ve Kredi Kullanımı Arasındaki Çapraz İlişki¹¹

b) Kredi Kullanma – Bilgi Düzeyi

¹¹ Pearson Kikare katsayısı 42.177 ($p=0.000$)'dir. H_0 hipotezi: Gruplar arasında ilgi yoktur şeklindedir. Ki kare testine göre bu hipotez red edilmiş ve değişkenler arasında ilişki vardır hipotezi kabul edilmiştir.

Geleneksel banka ve katılım bankasını karşılaştırdığımda kredi maliyeti hangi bankada daha düşükse oradan fon kullanırım yargısı ile kredi kullanma davranışı karşılaştırılmıştır. Yukarıdaki çapraz tablodan da görüldüğü gibi bu yargıya kısmen katılmayanların %61,1'i faizli ticari bankadan %5,6'sı katılım bankasından kredi almıştır. Fiili durum beklenen durumun tam tersidir. Diyanet personeli kredi maliyetini dikkate aldığı, faizi dikkate almadığı ve kredi maliyetini göz önüne alarak fon kullanma davranışı gösterdiği belirtilebilir.

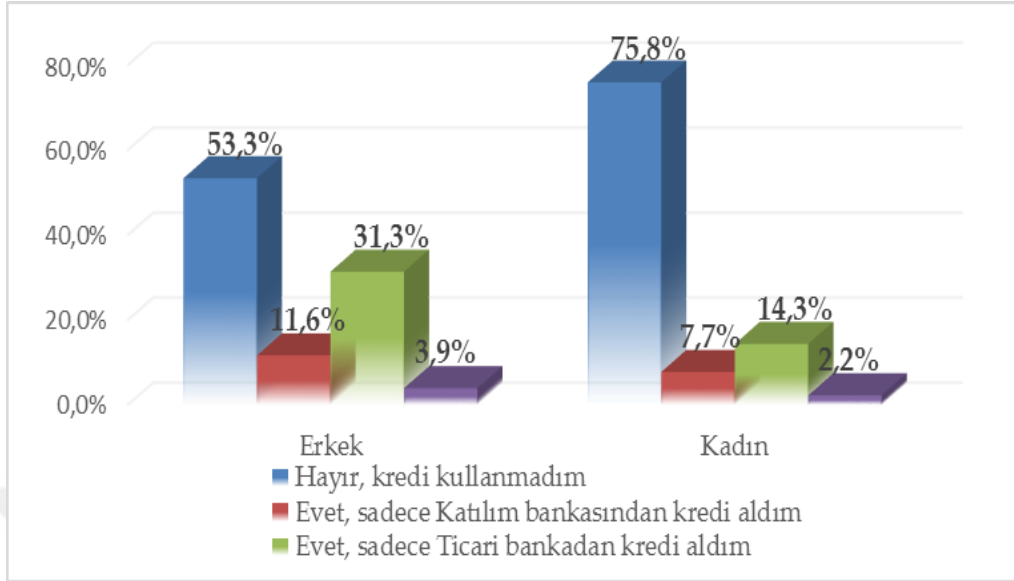
Yukarıdaki çapraz tablodan da görüldüğü gibi faizli ticari bankalardan kredi kullanan katılımcıların %33'ü kredi maliyetini dikkate almaksızın katılım bankalarından kullanacağını beyan etmelerine rağmen ticari bankalardan kullanmışlardır. Kararsızların oranı burada da %28,4 olarak beklenenden yüksektir.

Kredi maliyeti ile kredi kullanımı arasında ilişki vardır. Yani burada katılımcılar kredi maliyetini dikkate almaktadırlar. Yukarıdan da görüldüğü gibi katılım bankalarının işleyişini bilmelerine rağmen kredi maliyeti düşükse ticari bankalardan kredi kullanmaktadırlar. Bu da faiz konusunda hassasiyetin düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.3.9. Cinsiyet ile Kredi Kullanma Davranışına İlişkin Bulgular

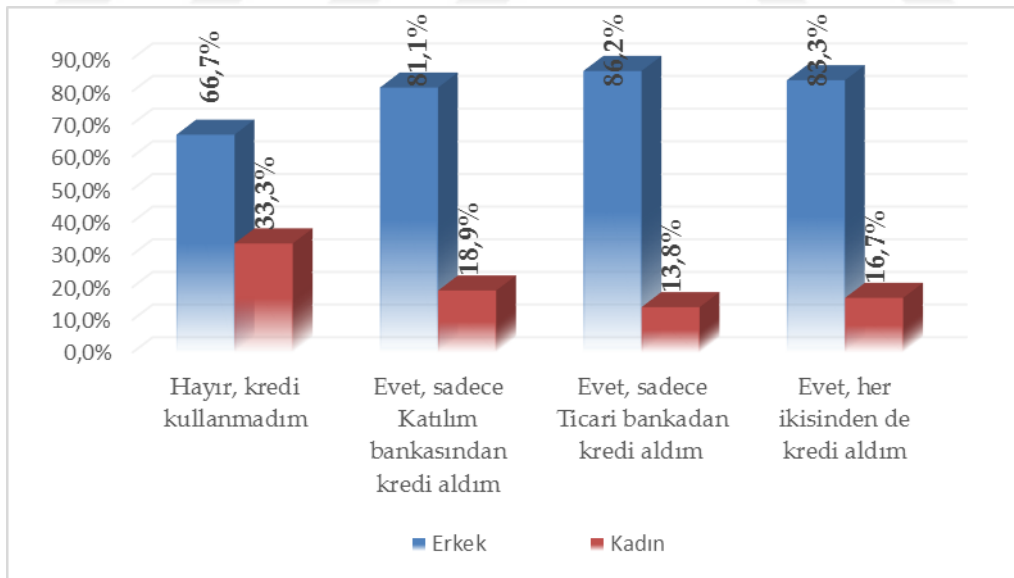
“Herhangi bir nedenden dolayı bankalardan kredi kullandınız mı?” “Krediyi hangi bankadan aldınız?” sorusu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki ki kare analizi ile test edilmiştir.

a) Cinsiyet – Kredi Kullanma Davranışı

Grafik 19: Cinsiyet ve Kredi Kullanımı Arasındaki Çapraz İlişki¹²

b) Kredi Kullanma Davranışı - Cinsiyet

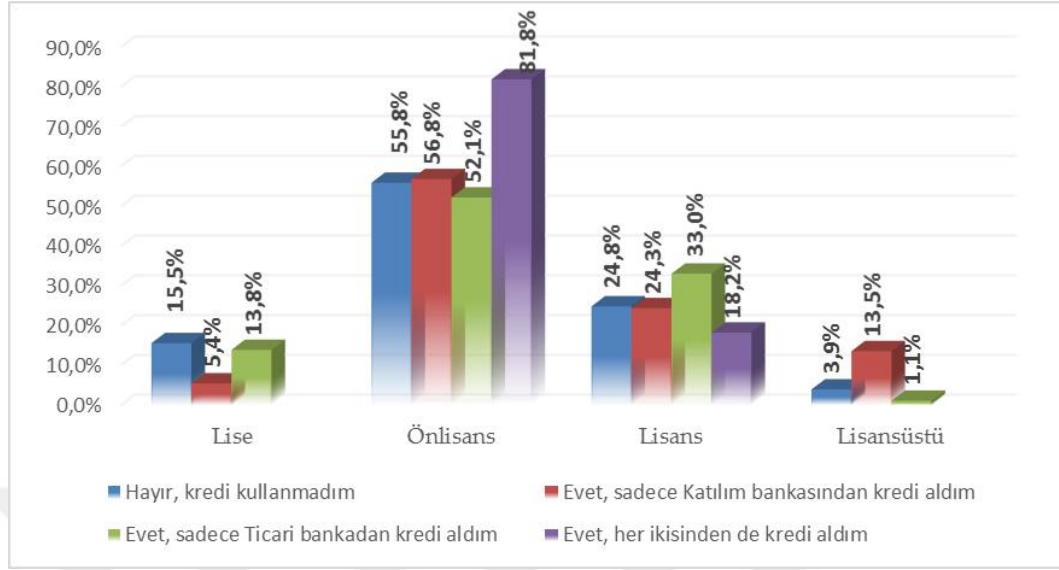
¹²Pearson Kikare katsayısı 14.507 ($p = 0.002$)'dir. H_0 hipotezi: Gruplar arasında ilişki yoktur şeklindedir. Ki kare testine göre bu hipotez red edilmiş ve değişkenler arasında ilişki vardır hipotezi kabul edilmiştir.

“Herhangi bir nedenden dolayı bankalardan kredi kullandınız mı?”, “Krediyi hangi bankadan aldınız?” sorusu ile cinsiyet değişkeni karşılaştırılmıştır. Yukarıdaki çapraz tablodan da görüldüğü gibi erkeklerin %31,5’i faizli ticari bankadan %11,7’si katılım bankasından kredi almıştır. Kadınların %14,3’ü faizli ticari bankadan %7,7’si katılım bankasından kredi almıştır. Yukarıdaki çapraz tablodan da görüldüğü gibi faizli ticari bankalardan kredi kullanan katılımcıların %86,2’si erkek, %13,8’i kadın personeldir. Bu iki tablo dikkate alındığında kadın personelin erkek personelden faiz konusunda daha hassas olduğu görülmektedir.

4.3.10. Eğitim ile Kredi Kullanma Davranışına İlişkin Bulgular

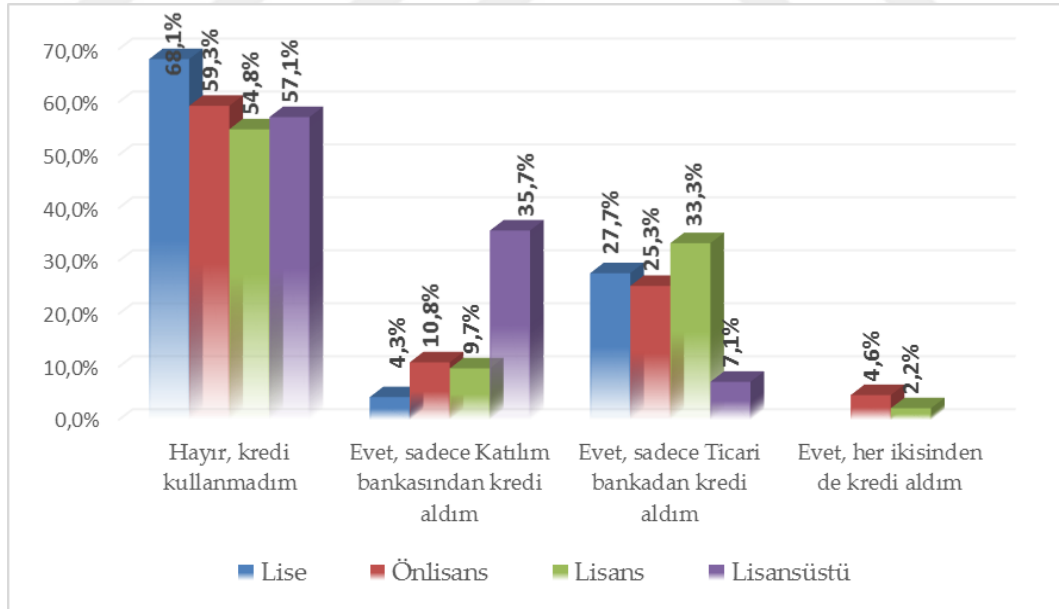
“Herhangi bir nedenden dolayı bankalardan kredi kullandınız mı?” “Krediyi hangi bankadan aldınız?” sorusu ile eğitim değişkeni arasındaki ilişki ki kare analizi ile test edilmiştir.

a) Eğitim – Kredi Kullanma Davranışı

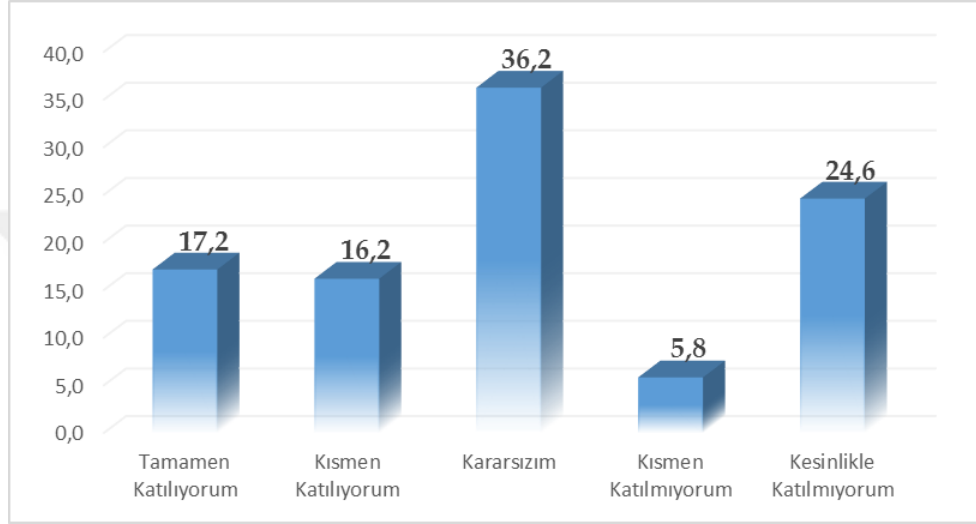
Grafik 20: Eğitim ve Kredi Kullanımı Arasındaki Çapraz İlişki¹¹

b) Kredi Kullanma Davranışı - Eğitim

¹¹Pearson Kikare katsayısı 18.324 (p= 0.032)'dir. H0 hipotezi: Gruplar arasında ilişki yoktur şeklindedir. Ki kare testine göre bu hipotez red edilmiş ve değişkenler arasında ilişki vardır hipotezi kabul edilmiştir.

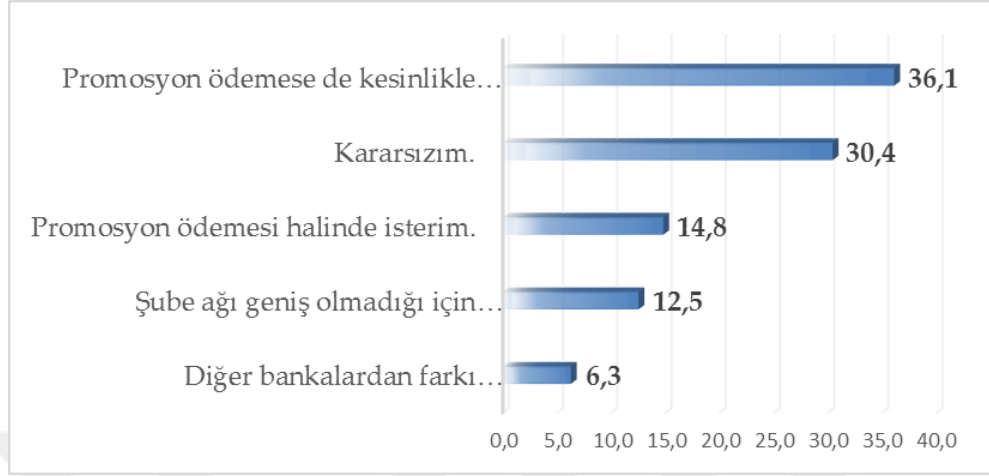
“Herhangi bir nedenden dolayı bankalardan kredi kullandınız mı?” “Krediyi hangi bankadan aldınız?” sorusu ile eğitim durumu karşılaştırılmıştır. Yukarıdaki çapraz tablodan da görüldüğü önlisans eğitimi almış kişilerin %52,1’i faizli ticari bankadan, lisans eğitimi almış kişilerin ise %33’ü faizli ticari bankadan kredi almıştır. Faizli ticari bankadan kredi kullananlar içinde de en fazla bu bankayı %33,3 ile lisans mezunlarının tercih ettiği görülmektedir.

Grafik 21: Vade farkı oranı yüksek olsa da her halükarda katılım bankasından kredi alırım.

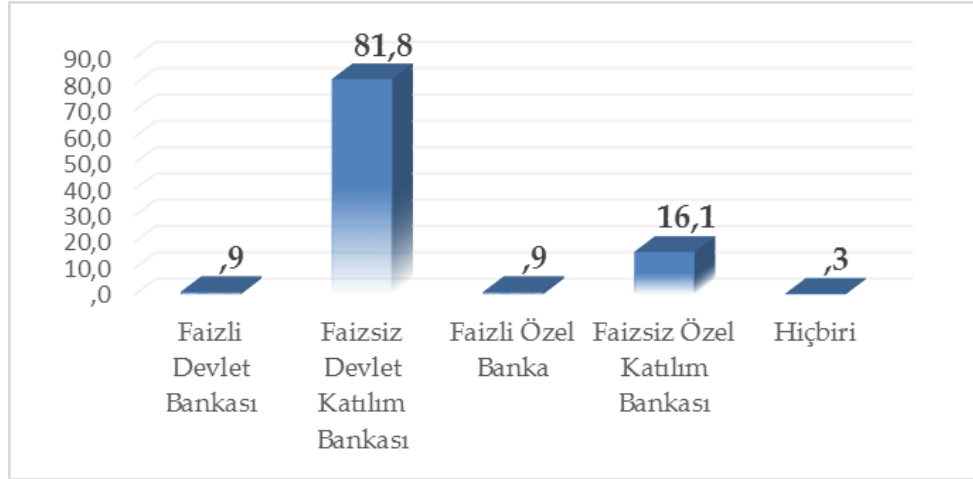
Katılımcılara vade farkı oranı yüksek olsa da katılım bankasından kredi alıp almayacağı sorulmuştur. Katılımcıların %33,4’ü her halükarda katılım bankasından kredi alacağını söylerken, %30,4’ü ise geleneksel bankalardan kredi alacağını söylemiştir. Katılımcıların %36,2’si ise kararsız olduğunu belirtmektedir. Burada beklenen Diyanet personelinin vade farkı olsa da faizli çalışan bir bankaya kredi için başvurmaması iken beklenen sonuç çıkmamış personelin üçte biri faizli banka tercih edeceğini belirtmiştir. Kararsızların oranının bu derece yüksek olması ve kredi kullanma konusunda Diyanet personelinin faizli olup olmadığına bakmaksızın vade farkı oranı düşüklüğünü dikkate alması personelin çoğunluğunun hassasiyetinin düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.3.11. Katılımcıların Maaşını Almak İsteddiği ve Parasını Değerlendirmek İsteddiği Banka Tercihine İlişkin Bulgular

Grafik 22: Maaşınızı katılım bankasından almak ister misiniz?

Katılımcılara maaşlarını katılım bankalarından almak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Burada katılımcıların %36,1’lik bir kısmı promosyon ödemesi de kesinlikle isteyeceğini belirtmiştir. Katılımcıların %30,4’ü kararsız olduğunu belirtmişken diğer katılımcılar farklı gerekçelerle almak istemediklerini belirtmişlerdir.

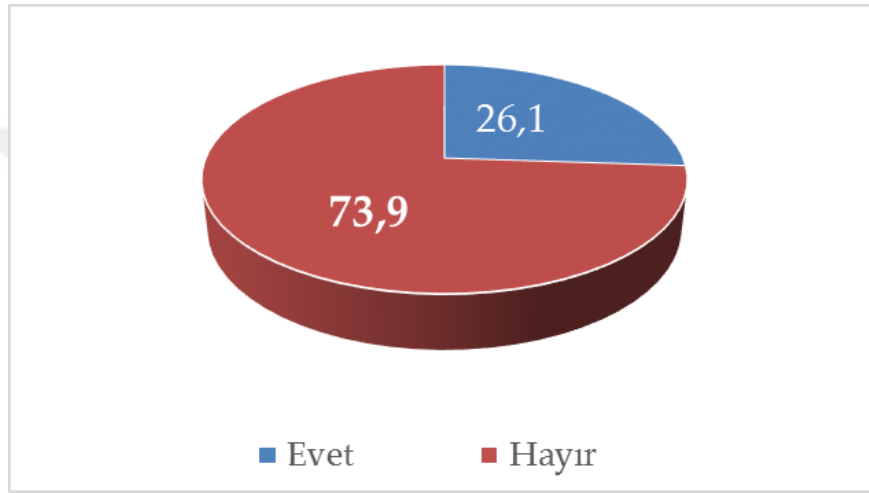

Grafik 23: Paranızı değerlendireceğiniz zaman aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

Katılımcılara paralarının ne şekilde değerlendirecekleri sorulduğunda %81,8 gibi büyük bir çoğunluğu faizsiz devlet bankasında, %16,1’lik kısmı ise faizsiz özel bankada değerlendireceğini söylemiştir. %1,8 gibi çok düşük bir oranı faizli bankada

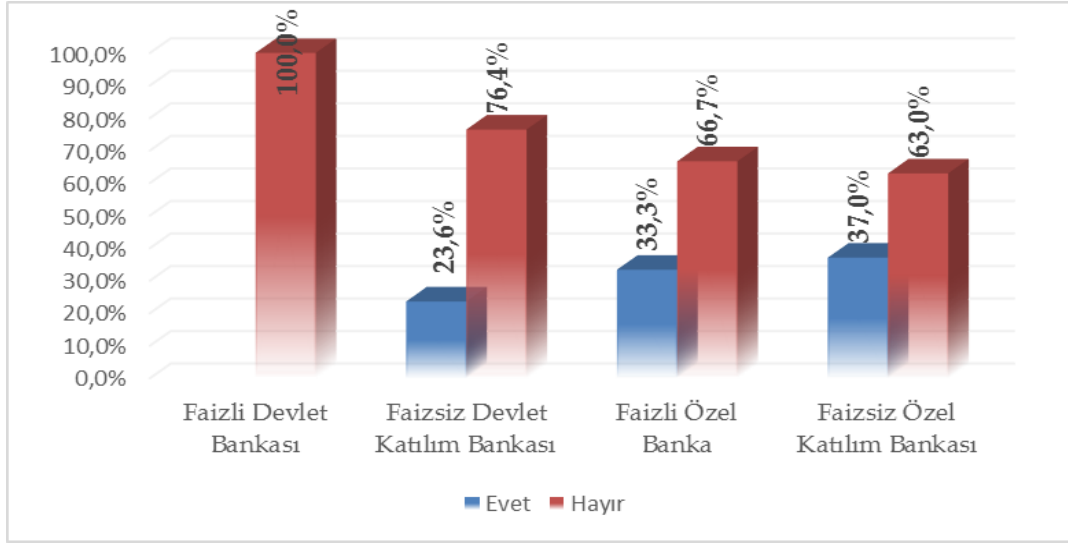
değerlendireceğini belirtmiştir. Burada katılımcıların devlet bankasına daha fazla güvendiği sonucuna ulaşılabilir.

Hassasiyet anlamında bu tavır beyanı önemlidir. Ancak katılımcılara herhangi bir katılım bankasında hesaplarının olup olmadığı sorulduğunda %73,6'lık kısmının hesabının olmadığı görülmektedir. Bu durum kişilerin düşünceleri ile eylemlerinin uyuşmadığını göstermektedir. Burada katılımcılar her ne kadar maaşlarını faizli bankalardan almak durumunda kalsalar da, katılımcılardan beklenen bir katılım hesabı açmış olmalarıdır.

Grafik 24 : Herhangi bir katılım bankasında hesabınız var mı?

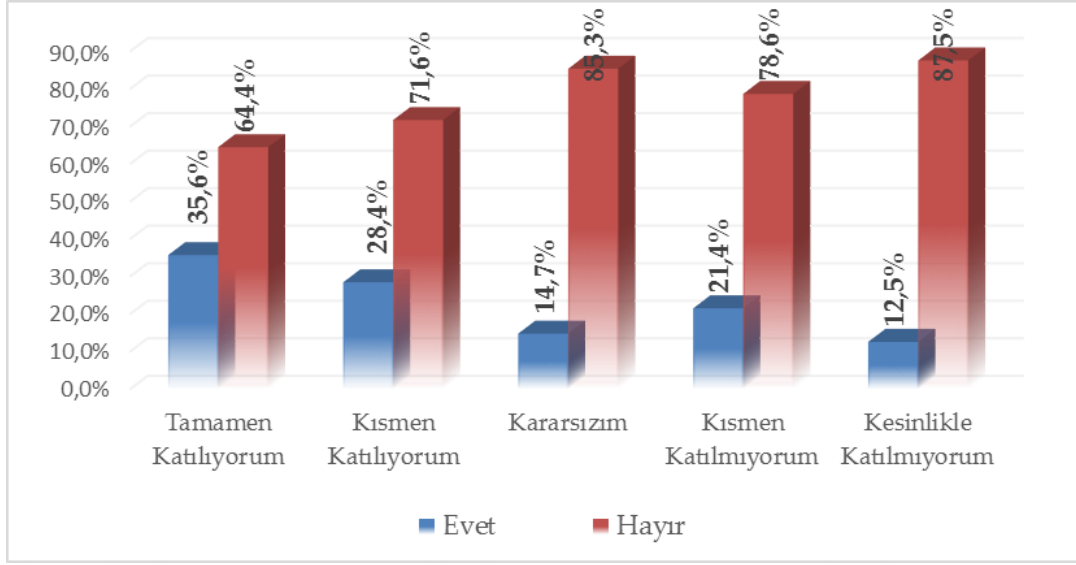
Katılımcıların %73,9 gibi büyük bir çoğunluğunun herhangi bir katılım bankasında hesabının olmadığı görülmektedir.

Grafik 25: Parayı Değerlendirme Tercihi – Banka Hesap Durumu¹²

Parasını faizsiz devlet bankasında değerlendirmek isteyenlerin %76,4'sının herhangi bir katılım bankasında hesabı yoktur. Faizsiz özel bankada değerlendirebileceklerini söyleyenlerin %63'ünün de herhangi bir katılım bankasında hesabı yoktur. Bu anlamda Diyanet personelinin farkındalığı olmasına rağmen fiiliyatta bunu hassasiyete dönüştürmedikleri belirtilebilir.

¹² Pearson Kikare katsayısı 8.148 ($p=0.086$)'dur. H0 hipotezi: Gruplar arasında ilişki yoktur şeklindedir. Ki kare testine göre bu hipotez zayıf bir şekilde red edilmiş ve değişkenler arasında ilişki vardır hipotezi kabul edilmiştir.

Grafik 26: Katılım bankası denildiğinde İslami bankacılık anlaşılır- Katılım bankası hesap durumu¹³

Yukarıdaki çapraz tablodan da görüldüğü gibi katılım bankası dendiğinde İslami bankacılık anlaşılır önermesine tamamen katılan katılımcıların %64,4'ünün herhangi bir katılım bankasında hesabı olmadığı, %35,6'sının ise hesabı olduğu, kısmen katılıyorum diyenlerde de bu oranların sırasıyla %71,6 ve %28,4 olduğu görülmektedir. Bu önermeye katılmalarına rağmen katılımcıların katılım bankalarında hesaplarının olmaması faiz konusundaki hassasiyetin zayıflığı şeklinde yorumlanabilir.

¹³ Pearson Kikare katsayısı 18.020 ($p=0.019$)'dur. H_0 hipotezi: Gruplar arasında ilişki yoktur şeklindedir. Ki kare testine göre bu hipotez red edilmiş ve değişkenler arasında ilişki vardır hipotezi kabul edilmiştir.

4.4. ANOVA Test Sonuçlarına İlişkin Bulgular

4.4.1. Vade farkı ne olursa olsun katılım bankalarından kredi alırım önermesi ile eğitim Düzeyine ilişkin ANOVA Sonuçları

Tablo 3 : Vade farkı ne olursa olsun katılım bankalarından kredi alırım önermesi ile eğitim Düzeyine ilişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Standart Sapma	Kareler Ortalaması	F istatistiği	Olasılık Değeri
Guruplar Arası	15,014	3	5,005	2,697	0,046
Gurup İçi	564,155	304	1,856		
Toplam	579,169	307			

Tablo 4 :Vade farkı ne olursa olsun katılım bankalarından kredi alırım önermesi ile eğitim düzeyi ortalama ve standart sapma değerleri

Vade farkı oranı yüksek olsa da her halükarda katılım bankalarından kredi alırım.					
Eğitim Düzeyi		N	X	Standart Sapma	Standart Hata
	Lise	43	2,93	1,316	,201
	Önlisans	175	3,11	1,330	,101
	Lisans	80	3,13	1,487	,166
	Lisansüstü	10	1,90	,994	,314
	Toplam	308	3,05	1,374	,078

Tablodaki analiz sonuçları incelendiğinde vade farkı ne olursa olsun katılım bankalarından kredi alırım önermesi ile eğitim düzeyi önermesinin %95 güven aralığında anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği belirlenmiştir. [$F= 1.153$, $p< .05$]. Bu eğitim düzeyine göre vade farkı dikkate alınarak banka tercihinin farklılaşacağı anlamına gelmektedir. Bu farklılığın kaynağı eğitim düzeyleri arasındaki değişimi incelendiğinde Post hoc testlerinden Tukey sonuçlarına göre Lisansüstü eğitim düzeyine sahip olan kişiler vade farkına bakmaksızın katılım bankalarını daha fazla tercih ederken Lisans seviyesinde eğitim düzeyine sahip olan kişiler vade farkını dikkate alarak katılım bankalarını daha az tercih etmektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Diyanet personeli faiz ile ilgili konularla sık sık karşılaştığı hipotezi doğrulanmaktadır. Katılımcıların aslında çok sık faizle ilgili konuşma ortamı içerisinde olduğu, vaaz ve hutbelerde müstakil konu olarak cemaate faiz ile ilgili sıklıkla bilgi verdikleri görülmektedir. Bu anlamda faiz konusunun Diyanet personelinin yıl içerisinde karşısına çıktığı ve personelin cemaati bilgilendirdiği görülmektedir. Bu anlamda Diyanet personelinin bu bilgilendirmeyi daha sağlıklı yapmalarının önemi de açıktır.

Diyanet personelinin faiz konusunda farkındalıkları yüksektir hipotezi doğrulanmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların çok büyük çoğunluğu kredi kartı kullanımında gecikme faizinin caiz olmadığını, her şekilde haram olduğunu düşünmektedir. Ayrıca katılımcıların yarısına yakını bankacılık sektörünün uyguladığı faiz ile enflasyon farkının eşdeğer kabul edilmeyeceğini ve dörtte üçü de bunun her durumda haram olduğunu söylemektedir. Bu bağlamda katılımcıların faiz konusunda farkındalık sahibi olduğu belirtilebilir. Ancak katılımcıların kafası kar payı ile faizin aynı olup olmadığı konusunda karışık. Burada katılımcıların dörtte biri kar payı ile faizi aynı görürken, dörtte birinden biraz fazlası da fikri olmadığını beyan etmiştir. Evet diyenlerin ve fikri olmayanların oranının bu kadar yüksek olması hassasiyet konusunda olumsuz bir gösterge olarak belirtilebilir.

Katılımcılara katılım bankacılığı dendiğinde İslami bankacılığı anlayacakları hipotezi doğrulanmaktadır. Katılımcıların üçte ikilik bir kısmı katılım bankacılığı dendiğinde İslami bankacılığın anlaşıldığını, yarısına yakını da Türkiye’de bu bankaların işlemlerinin İslami usullere göre yapıldığını düşünmektedir. Katılımcılara göre *katılım bankaları İslam’ın öngördüğü bir modelin parçasıdır* hipotezi tam olarak doğrulanamamıştır. Katılımcıların yarısı katılım bankalarının İslam’ın öngördüğü bir ekonomik modelin bir parçası olduğunu düşünmektedir. Tüm önermelerde kararsızlar neredeyse katılımcıların üçte birini oluşturmaktadır. Bu veri katılım bankalarının İslamiliği konusunda tam olarak bilgilendirme yapılmadığını göstermesi bakımından önemlidir.

Katılımcılar katılım bankalarının yaptıkları işlemler hakkında bilgi sahibidir hipotezi doğrulanmaktadır. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğunun katılım bankaları

hakkında bilgi sahibi sahibidirler ve bu anlamda bu bankaların faizsiz işlem yaptıklarını da bildikleri kabul edilebilir.

Katılımcılar ticari banka ile katılım bankalarının işlemleri arasında (haramlık-helallik açısından, faizli iş yapma) farkı bilmektedirler hipotezi doğrulanmaktadır. Bu anlamda katılımcıların yarısına yakını katılım bankaları ile ticari bankalar arasında fark olduğunu düşünmektedir. Ancak burada katılımcıların diğer yüzde kırkı ise bilgi sahibi ya da fikri olmayan katılımcılardır.

Diyanet personeli katılım bankalarının verdiği kredi kartını kullanır hipotezi doğrulanamamıştır. Diyanet personelinin yarısına yakını faizli ticari bankalar tarafından verilen kredi kartlarını kullanmaktadırlar. Bu durum faiz hassasiyeti anlamında olumsuz bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Diyanet personeli kredi ihtiyacı olduğunda katılım bankasından alır hipotezi doğrulanamamıştır. Diyanet personelinin dörtte biri faizli ticari bankalar tarafından verilen kredileri kullanmaktadırlar. Bu oran çok daha düşük beklenmesine rağmen beklenenden çok yüksek çıkmıştır. Bu durum faiz hassasiyeti anlamında olumsuz bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Ticari banka ile katılım bankalarının işlemleri arasında (haramlık-helallik açısından, faizli iş yapma) farkı bilen müşteriler katılım bankasını seçer hipotezi doğrulanamamıştır. Kredi kartı kullanımına ve kredi kullanımına ilişkin çapraz tablo sonuçları hem bilgi düzeyi hem de farkındalığı yüksek olan Diyanet personelinin faizli ticari bankaları katılım bankalarından daha fazla tercih ettiğini göstermektedir.

Geleneksel banka ve katılım bankasını karşılaştırdığımda kredi maliyeti hangi bankada daha düşükse oradan fon kullanırım hipotezi doğrulanamamaktadır. Katılımcıların üçte biri kredi maliyetine bakmaksızın katılım bankalarını tercih edeceğini belirtirken üçte biri ise kararsız olduğunu söylemiştir. Beklenen katılımcıların katılım bankasını tercih edecek katılımcıların oranının daha yüksek kararsızların oranının daha düşük olmasıdır. Her ne kadar katılımcıların üçte biri katılım bankasını tercih ederim dese de bunların büyük bir çoğunluğunun söylem ve eylemi çelişmekte, kredi ihtiyaçları olduğunda faizli bankaları tercih ettikleri görülmektedir.

Diyanet personeline maaşını alacağı bankayı seçme hakkı sunulduğunda katılım bankasını tercih eder hipotezi tam olarak doğrulanamamaktadır. Katılımcıların üçte biri bunu istememekte üçte bir ise kararsızdır.

Diyanet personelin parasını değerlendireceği zaman katılım bankasını tercih eder hipotezi doğrulanamamaktadır. Zira katılım bankası dendiğinde İslami bankacılığın anlaşılacağını ve parasını katılım bankasından değerlendireceğini söyleyen kişilerin dörtte üçünün herhangi bir katılım bankasında hesabı yoktur.

Diyanet personeli kredi kartı kullanırken faizsiz bankalar tarafından verilen kredi kartını kullanır hipotezi doğrulanamamıştır. Kredi kartı kullanan katılımcıların ağırlıklı olarak faizli bankalar tarafından sunulan kredi kartını kullandığı görülmüştür. Her ne kadar kredi kartının ödemesinde gecikme olmadığında faiz ile ilişkisi olmayacak olsa da Diyanet personelinin katılım bankalarının kredi kartını kullanması beklenmektedir.

Diyanet personeli krediye ihtiyaç duyduğunda faizsiz kredi veren kuruluşları tercih eder hipotezi doğrulanamamıştır. Kredi kullanmış olan katılımcıların ağırlıklı olarak faizli bankalardan kredi kullandığı görülmüştür.

Diyanet personeline imkân sunulduğunda maaşını katılım bankasından almak ister hipotezi tam olarak doğrulanamamıştır. Katılımcıların üçte biri promosyon ödemese de kesinlikle katılım bankasından maaş almayı isteyeceğini belirtmiştir. Diğer katılımcılar kararsızdır veya faizli bankaları tercih edeceğini belirtmiştir.

Diyanet personelinin çoğunluğunun katılım bankasında hesabı vardır hipotezi doğrulanamamıştır. Katılımcıların ancak dörtte birinin katılım bankasında hesabı vardır.

Diyanet personeli parasını katılım bankasında değerlendirir hipotezi doğrulanamamaktadır. Katılımcılara paralarını nerede değerlendirecekleri sorulduğunda her ne kadar faizsiz devlet bankasında diyenlerin oranı yüksek olsa da bu kişilerin dörtte üçünün herhangi bir katılım bankasında hesabı yoktur. Bu anlamda Diyanet personelinin farkındalığı olmasına rağmen fiiliyatta bunu hassasiyete dönüştürmedikleri belirtilebilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde Diyanet personelinin neredeyse üçte birinin hiç faiz hassasiyeti olmadığı, üçte birinin kararsız olduğu ve sadece üçte birinin faiz hassasiyeti

olduğu görülmektedir. Faiz hassasiyeti olmama ve kararsız olma oranları beklenenin oldukça üzerindedir. Faizsiz bir sistemin oluşturulmasında Diyanet personeli göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir ve faiz hassasiyeti olmayan bir Diyanet yapısı da bu sistemin önündeki en büyük engellerden biri olacaktır. Bu anlamda Diyanet personelinin faiz hassasiyetini düşüren nedenler tespit edilerek bunların ortadan kaldırılmasına yönelik politikalar önerilebilir.

Bir ülkenin gelişip zenginleşmesi ve süper güç haline gelmesi ancak güçlü bir ekonomiyle mümkündür. Güçlü ve istikrarlı bir ekonomi de faiz sisteminden uzak, üretime dayalı, reel ekonomi ile gerçekleştirilebilir. Katılım bankaları ise dünyada ve ülkemizde son 25-30 yılda yaşanan ekonomik krizlerden en az zararlı çıkan finans kurumları olarak reel ekonominin de en sağlam destek aracı olduğu düşünülmektedir.

Bu gün ülkemizin içinde bulunduğu şartlar dikkate alındığında hem dinimizin emri, hem de bilimsel verilerin ışığında faizden uzak ve reel ekonominin oluşması için fert olarak, kurum ve kuruluşlar olarak herkesin üzerine düşeni yapması gerektiği aşîkârdır.

Katılım bankalarının ortaya çıkış sebeplerden bize göre en önemlilerinden birisi olan dini sebepleri dikkate aldığımızda, banka mudilerine her yönden örnek olan Diyanet personelinin katılım bankaları ile çalışmalarının, bu bankalar hakkında sorulan sorulara doğru ve kesin bilgi vermelerinin katılım bankalarının bankacılık sektöründeki hedeflenen payına ulaşmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun için katılım bankalarının öncelikli olarak Diyanet personeline ulaşması, onları ikna etmesi mudilerine rol model olabilecek kitle olması açısından büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmada elde ettiğimiz sonuçlar aşağıdaki şekilde belirtilebilir;

- ✓ Bu çalışmamız ile toplumun büyük bir kısmına her konuda örnek olması beklenen Diyanet personelinin katılım bankaları ile çalışma oranının oldukça düşük seviyede olduğu görülmüştür. Bu itibarla katılım bankalarının Diyanet personeline uygun vasıtalarla ulaşarak kendi tanıtımlarını yapmalarının, onların da desteğini alarak faiz sisteminden aldıkları güç ile ülkemizi zor durumda bırakan lobilerle birlikte mücadele etmelerinin, katılım bankacılığının hedeflenen payına ulaşmasına, aynı zamanda ülkemizin de kalkınmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

- ✓ Araştırmamızda Diyanet personelinin İslam ekonomisi, faiz ve katılım bankaları hakkında günlük hayattaki konuşma sıklığının çok düşük olduğunu görülmüştür. Bu nedenle katılım bankalarının uygun yöntemlerle özellikle Diyanet personeli başta olmak üzere tüm muhataplara yönelik katılım bankalarını gündemde tutacak faaliyetler geliştirmelidir.
- ✓ Başarılı için eğitimin vaz geçilmez olduğu düşüncesi ile başta Diyanet personelinin yetiştirildiği başta İmam-Hatip ortaokulu olmak üzere lise ve üniversite eğitim programlarına İslam Ekonomisi ve Katılım bankacılığı hakkında müstakil dersler konulması ve şu an görevde olan personele yönelik de tanıtım programları yapılarak toplumda bir farkındalık oluşturulması sağlanmalıdır.
- ✓ Diyanet personelinin büyük bir çoğunluğunun (%71,7) katılım bankalarından maaş almayı istemedikleri görülmektedir. Katılım bankaları tarafından diğer bankaların verdiği promosyonlara alternatif ürünler geliştirip, cazip imkânlar sunmak suretiyle Diyanet personelinin maaşlarını katılım bankalarından almalarını sağlanmasının hem bankacılık sektöründeki payının artırılmasına, hem de Diyanet personeline katılım bankalarının tanıtımına katkı sağlayacağını düşünülmektedir.
- ✓ Ankete katılan Diyanet personeli tarafından katılım bankalarının ticari bankalar ile aynı kanunlara tabi olması ve birçok işlemi aynı yapması, bunun sonucu olarak kar paylarının diğer ticari bankalara yakın olması katılım bankalarını İslami usullere göre çalışmalarını sorgulanır hale getirdiği düşünülmektedir. Devlet bankalarının katılım bankaları açmasının katılım bankacılığını rekabet açısından olumlu yönde etkileyeceği katılımcıların büyük bir çoğunluğu tarafından (% 94,1) ifade edilmektedir. Buna göre katılım bankalarının bu durumu da fırsat bilerek ilgili kanunların ticari ve katılım bankacılığı olarak ayrılması yönünde çalışmalar yapması, bunun neticesinde akıllarındaki soru işaretlerinin giderilerek katılım bankalarının sektörde hedeflediği paya ulaşmasına çok önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir

KAYNAKLAR

Kitaplar:

- Akgüç Öztin, (1992). "100 Soruda Türkiye’de Bankacılık" İstanbul, Gerçek Yayınevi.
- Akın Cihangir, (1986). “Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma” İstanbul, Kayıhan Yayınları.
- Aktepe İshak Emin, (2010). "İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık" İstanbul, Erkam Matbası.
- Aktepe İshâk Emin, (2013). "Sorularla Katılım Bankacılığı" İstanbul, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayını.
- Âl-i İmrân, (130), (2010). Kur'an-ı Kerim ve Meali, Ankara, DİB Yayınları-743.
- Altuğ Osman, (2000). "Banka İşlemleri ve Muhasebesi" İstanbul, Türkmen Kitabevi.
- Apak Sudi, (1995). "Uluslararası Finansal Teknikler" İstanbul, Bilim ve Teknik Yayınevi, 2. Baskı.
- Atay Serdar, (2003). "Banka Muhasebesi" Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayını.
- Bakara Suresi (278-279), (2010). Kur'an-ı Kerim ve Meali, Ankara, DİB Yayınları-743.
- Bakara Suresi, (275-276), (2010). Kur'an-ı Kerim ve Meali, Ankara, DİB Yayınları-743.
- Başar Haşmet, (2002). “Katılım Bankaları Neden Mühimdir?” Bankalar Kanunu’nda Özel Hazine ve Dış ticaret Müsteşarlığı, Türk Mali Sisteminin Temel Göstergeleri, İstanbul
- Bayındır Servet, (2005). "İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık" İstanbul, Rağbet Yayınları.
- Bulut Halil İbrahim ve Er Bünyamin, (2009). "Katılım Bankacılığında İki Yeni Finansal Teknik Önerisi:Mudaraba-Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları ve Mudaraba-Risk Sermayesi Yatırım Fonları" İstanbul, Türkiye Katılım Bankaları Birliği.

- Çizakça Murat, (1999). "İslam Dünyasında ve Batı'da İş Ortaklıkları Tarihi" İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Ersoy Arif, (1987). "Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli" İstanbul, İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları.
- Ertürk Ahmet, (2000). "Bankalar Kanunu'nda Özel Finans Kurumları:Değişikliğin Kamuoyundaki Yansımaları" İstanbul, Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı.
- Es-Sadr Muhammed Bakır, (1993). "İslâm Ekonomi Sistemi" Çeviren; Beşir Eryarsoy, Ankara, Rehber Yayıncılık, c.III.
- Furkan (74), (2010). Kur'an-ı Kerim ve Meali, Ankara, DİB Yayınları-743.
- Gökalp Güngör ve Faysal Mehmet, (1993). "İslam Toplumunun Ekonomik Yapısı" İstanbul,Faisal Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı.
- Günel Vural, (1984). "Özel Finans Kurumları" Ankara, Türkiye Bankalar Birliği.
- Güran Tefik, (1997). "İktisat Tarihi" İstanbul, Acar Yayıncılık.
- Hatunoğlu Zeynep, (1995). "Genel olarak İslam Bankaları ve Türkiye'de Özel Finans Kurumları ile Klasik Ticari Bankaların Farklılıklarının Belirlenmesi" Yüksek Lisans Tezi, Adana, Çukurova Üniversitesi.
- İlmihal, (2010). "Faiz Yasağı" Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Komisyon, II. Cilt.
- İsra (34), (2010). Kur'an-ı Kerim ve Meali, Ankara, DİB Yayınları-743.
- Karakaş Salih, (2002). "İslami Bankacılık" İstanbul.
- Karaman Hayrettin, (2012). "Mukayeseli İslam Hukuku" II.cilt.
- Karapınar Aydın, (2003). "Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları" Ankara, Gazi Kitapevi.
- Kaya Feridun, (2012). "Bankacılık Giriş ve İlkeleri" İstanbul, Beta Yayıncılık.

Kur'an Yolu (2012). Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri. Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı, I. cilt.

Mu'minun (8), (2010). Kur'an-ı Kerim ve Meali, Ankara, DİB Yayınları-743.

Müslim Musakat. (82).

Nahl (91). (2010). Kur'an-ı Kerim ve Meali, Ankara, DİB Yayınları-743.

Nahl (92). (2010). Kur'an-ı Kerim ve Meali, Ankara, DİB Yayınları-743.

Nisa Suresi (161). (2010). Kur'an-ı Kerim ve Meali, Ankara, DİB Yayınları-743.

Özsoy İsmail, (1993). "Faiz ve Problemleri" İzmir, Nil Yayınları.

Özsoy İsmail, (1995), Diyanet İslam Ansiklopedisi, Faiz. c.XII, İstanbul.

Özsoy M. Şerafettin, (2012). "Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş" İstanbul.

Rum Suresi (39). (2010). Kur'an-ı Kerim ve Meali, Ankara, DİB Yayınları-743.

Saff Suresi (2-3), (2010). Kur'an-ı Kerim ve Meali, Ankara, DİB Yayınları-743.

Takan Mehmet ve Boyacıoğlu Melek Acar, (2011). "Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntem" Ankara, Nobel Yayınları.

TKBB, (2015). "Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015-2025" İstanbul, Türkiye Katılım Bankaları Birliği.

Tunç Hüseyin, (2010). Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması. İstanbul: Nesil Yayınları.

Uçar Mustafa, (1992). "Türkiye'de-Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap" İstanbul, FEY Vakfı.

Yavuzer Hasan, (20016); "Çağdaş Din Hizmeti ve Diyanet İşleri Başkanlığı-Dini Otorite ve Teşkilatların Sosyolojik Analizi" Kayseri, Laçın Yayınları, 2. Baskı.

Yılmaz Hasan Kamil, (2015). "Din Görevlisi Rehberi" Ankara, DİB Yayınları.

Yücel İrfan, (1994). "Diyanet İşleri Başkanlığı Maddesi." İstanbul,. İslam Ansiklopedisi, cilt 9.

Süreli Yayınlar:

Kayadibi Fahri, (2001). "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yaygın Din Eğitiminde Yeri ve Fonksiyonu" İstanbul, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, sayı: 8.

Koca Ferhat (2008). "Din görevlisi Cemaat ilişkisi" Ankara, Diyanet Aylık Dergi, Ekim 2008.

Savcı Bahri, (2014). "Diyanet İşleri Teşkilatının Gelişmeleri" Ankara, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi .

Yahşi Fahrettin, (2000) "Özel Finans Kurumlarının Mevzuat Serüveni" Bereket Dergisi.

Diğerleri:

Ak Ayhan, (2012). "İslam Hukuku II, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Uzaktan Eğitim İlahiyat Lisan Tamamlama Ders Notu"

Arabacı Nihat, (2007). "Katılım Bankalarının Türkiye’de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.

Bayındır Servet, (2012). "Modern Faizsiz Finansman Araçlarından GES ve Teverruk’un Fıkhi Tahlili”, Fıkhi Açından Finans ve Altın İşlemleri: Tebliğler ve Müzakereler. İstanbul, Ensar Neşriyat.

Bilir Aybegüm, (2001). "Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, Adana, Çukurova Üniversitesi.

Boyacıoğlu Ramazan, (1992). "Hilafetten Diyanet İşleri Başkanlığına Geçiş", Doktora Tezi, Ankara, Atatürk Üniversitesi.

Çobankaya Fatma Tuba, (2014). "Katılım Bankalarının Türkiye'deki Farkındalık Düzeyinin Tespiti: Batı Akdeniz Bölgesinde Bir Araştırma" Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi.

Çürük Suna Akten, (2013). "İslami Finansın Türkiye'Deki Gelişimi, Mevcut Sorunlar ve Çözüm Önerileri". Doktora Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi.

DİB (2017) <https://www.diyamet.gov.tr/tr/icerik/kurulus-ve-tarihce/8>

DİB, (2010). Diyanet İşleri Başkanlığı Atama Ve Yer Değiştirme Yönetmeliği Madde 5.

DİB, (2012). Diyanet İşleri Başkanlığı Stratejik Planı 2012-2016, Ankara.

DİB, (2012). Diyanet İşleri Başkanlığı 2012 Yılı Performans Programı, Ankara.

DİB, (2012). Diyanet İşleri Başkanlığı Faaliyet Raporu, Ankara.

DİB, (2014). www.Diyamet.nl. <http://www.Diyamet.nl/dib-basyazilar/kurulusunun-90-yilinda-Diyamet-isleri-baskanligi>

DİB. (2016). <http://www.Diyamet.gov.tr/tr/kategori/istatistikler/136>

Diyanet. (2016). Diyanet.gov.tr. <http://www.Diyamet.gov.tr/tr/kategori/istatistikler/136>

e-mevzuat.:<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.633.pdf>

Eskici Mustafa Mürsel, (2007). "Türkiye'deki Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri" Yüksek Lisans Tezi, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi.

Karakuş Abdil, (2006). "İslam Hukuk Kaynaklarındaki Faiz Kavramının Modern ekonomi Bağlamında Yeniden Değerlendirilmesi" Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

Özgür Ersan, (2007). "Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği". Doktora Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi.

Resmi Gazete. (2001). 20.09.2001, Sayı 24529. Başbakanlık.

Serdar Atay, (2003). "Banka Muhasebesi" Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayını.

Şahin, Ekrem (2007), "Türkiye’de Düünden Bugüne Katılım Bankaları” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Kadir Has Üniversitesi.

TBMM, (1882). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 07.11.1982 tarihli 2709 numaralı Kanun Madde:136.

TBMM, (1924). 3 Mart 1924 tarihli ve 429 sayılı Kanun, Ankara.

TBMM, (1935). 22 Haziran 1935 gün ve2800 sayılı "Diyanet İşleri Reisliği Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun", Düstur, II. Tertip, c.16, s.1501-1504. Ankara.

TBMM, (1950). 29.04.1950 tarihli ve 5634 sayılı Kanun, Ankara.

TBMM, (1965). 22/06/1965 tarihli ve 633 sayılı “Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Madde. Ankara: 2.7.1965 tarih ve 12038 sayılı Resmi Gazete.

TBMM, (1976). 26 Mart 1976 tarihli ve 1982 sayılı Kanun, Ankara.

TBMM, (2010). 01.07.2010 tarihli ve 6002 sayılı Kanun, Ankara.

TBMM, (22.06.1965). 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun. Ankara.

Tosun Mustafa, (2000). “Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK’ların Türk Bankacılık Sistemi İçindeki Yerleri Üzerine”, Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, İstanbul, Albaraka Türk Yayınları.

Diyanet (2017). <http://www.Diyanet.gov.tr/tr/icerik/kurulus-ve-tarihce/8>

EKLER

Ek 1. Anket formu (1.sayfa)

Sayın Katılımcı;

Aşağıdaki anket, “*Diyanet Personelinin İslam Ekonomisi ve Katılım Bankacılığı Algısı: Sakarya İli Örneği*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır. Doğru tespitlerin yapılabilmesi için soruları düşüncelerinizi en iyi yansıtacak şekilde cevaplamanız önem arz etmektedir. Söz konusu bilgiler bilimsel çalışma dışında herhangi bir amaçla kullanılmayacaktır. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Danışman: **Doç. Dr. Fatih Yardımcıoğlu**
Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
e-posta: fyoglu@sakarya.edu.tr

Kadir KIZILTEPE
e-posta: kadir.kiziltepe@hotmail.com
Cep Tel: 0 537 844 92 69

- 1- Yaşınız :
- 2- Cinsiyetiniz : 1. ☐ Erkek 2. ☐ Kadın
- 3- Mesleki Deneyiminiz (Yıl Olarak Yazınız) :
- 4- Eğitim Durumunuz :
1. ☐ Medrese (Mele) 2. ☐ Lise 3. ☐ Ön Lisans 4. ☐ Lisans 5. ☐ Lisansüstü
- 5- Kredi kartı kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız hangi bankadan kredi kartınız var?
1. ☐ Hayır, kullanmıyorum. 3. ☐ Evet, sadece Ticari bankadan
2. ☐ Evet, sadece Katılım bankasından 4. ☐ Evet, her ikisinden de kredi kartım var.
- 6- Herhangi bir nedenden dolayı bankalardan kredi kullandınız mı? Krediyi hangi bankadan aldınız?
1. ☐ Hayır, kredi kullanmadım 3. ☐ Evet, sadece Ticari bankadan kredi aldım
2. ☐ Evet, sadece Katılım bankasından kredi aldım 4. ☐ Evet, her ikisinden de kredi aldım
- 7- Katılım bankalarının yaptıkları işlemler hakkında ne kadar bilgi sahibisiniz?
1. ☐ Hiç bilğim yok 2. ☐ Biraz bilgi sahibiyim 3. ☐ Oldukça bilgiliyim
- 8- Size göre ticari banka ile katılım bankalarının işlemleri arasında (haramlık-helallik ve faizli iş yapma açısından) fark var mı?
1. ☐ Fark var 2. ☐ Fark yok 3. ☐ Bilgi sahibi değilim 4. ☐ Kararsızım
- 9- Sizce bankacılık sektöründe katılım bankaları (faizsiz bankacılık) olmalı mı?
1. ☐ Evet, olmalı 2. ☐ Hayır, olmamalı 3. ☐ Fikrim yok
- 10- Sizce bankacılık sektörünün uyguladığı faiz enflasyon farkı ile eşdeğer kabul edilebilir mi?
1. ☐ Evet 2. ☐ Hayır 3. ☐ Fikrim yok
- 11- Sizce günümüzdeki katılım bankalarını verdiği kar payı ile geleneksel bankalardaki faiz aynı şey mi?
1. ☐ Evet 2. ☐ Hayır 3. ☐ Fikrim yok
- 12- Günlük hayatınızdaki konuşmalarda Faiz hakkında hangi sıklıkta konuşma ortamı oluşur?
1. ☐ Her gün 4. ☐ İki haftada bir 7. ☐ Yılda bir kere
2. ☐ Haftada bir kere 5. ☐ Ayda bir kere 8. ☐ Hiçbir zaman
3. ☐ Haftada birkaç kere 6. ☐ Üç ayda bir 9. ☐ Hatırlamıyorum
- 13- Meslek hayatınızdaki vaaz veya hutbelerde müstakil konu olarak Faiz hakkında cemaatinize bilgi sundunuz mu?
1. ☐ Evet, haftada bir kere 4. ☐ Evet, yılda bir kere 7. ☐ Din Hizmeti sınıfında değilim.
2. ☐ Evet, ayda bir kere 5. ☐ Hayır, hiçbir zaman
3. ☐ Evet, üç ayda bir 6. ☐ Hatırlamıyorum
- 14- Günlük hayatınızdaki konuşmalarda katılım bankacılığı hakkında hangi sıklıkta konuşma ortamı oluşur?
1. ☐ Her gün 4. ☐ İki haftada bir 7. ☐ Yılda bir kere
2. ☐ Haftada bir kere 5. ☐ Ayda bir kere 8. ☐ Hiçbir zaman
3. ☐ Haftada birkaç kere 6. ☐ Üç ayda bir 9. ☐ Hatırlamıyorum

Ek 1. Anket formu (2.sayfa)

15- Ülkemizdeki kaç adet Katılım Bankası olduğunu biliyor musunuz?

1. ☐ Biliyorum, 2 adet.	4. ☐ Biliyorum, 5 adet
2. ☐ Biliyorum, 3 adet	5. ☐ Biliyorum, 5'ten fazla.
3. ☐ Biliyorum, 4 adet	6. ☐ Bilgi sahibi değilim.

16- Sakarya'da kaç adet Katılım Bankası olduğunu biliyor musunuz?

1. ☐ Biliyorum, 2 adet.	4. ☐ Biliyorum, 5 adet
2. ☐ Biliyorum, 3 adet	5. ☐ Biliyorum, 5'ten fazla.
3. ☐ Biliyorum, 4 adet	6. ☐ Bilgi sahibi değilim.

17- Maaşınızı katılım bankasından almak ister misiniz?

1. ☐ Promosyon ödemesi halinde isterim.	4. ☐ Diğer bankalardan farkı olmadığından istemem.
2. ☐ Promosyon ödemesi de kesinlikle isterim.	5. ☐ Kararsızım.
3. ☐ Şube ağı geniş olmadığı için istemem.	

18- Paranızı bankada değerlendireceğiniz zaman aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

1. ☐ Faizli Devlet Bankası	3. ☐ Faizli Özel Banka
2. ☐ Faizsiz Devlet Katılım Bankası	4. ☐ Faizsiz Özel Katılım Bankası

19- Herhangi bir katılım bankasında hesabınız var mı?

1. ☐ Evet <u> </u> vardır hesabım var.	2. ☐ Hayır

20- Sizce Bankacılık sektörünün uyguladığı faiz enflasyona eşit ise durum nasıldır?

1. ☐ Vade farkı olduğu için caizdir.	3. ☐ Bileşik Faiz (kat kat) değilse caizdir.
2. ☐ Vade farkı da olsa haramdır.	4. ☐ Her durumda haramdır.

21- Sizce Kredi kartı kullanımında Bankalara ödenen gecikme faizinin durum nedir?

1. ☐ Vade farkı olduğu için caizdir.	3. ☐ Bileşik Faiz (kat kat) değilse caizdir.
2. ☐ Vade farkı da olsa haramdır.	4. ☐ Her türlü haramdır.

**İslam Ekonomisi ve Katılım Bankacılığı Hakkında
Aşağıdaki Görüşlere Katılma Derecenizi Lütfen İşa-
retleyiniz.**

		1-Tamamen Katılıyorum	2-Kısmen Katılıyorum	3-Kararsızım	4-Kısmen Katılmıyorum	5-Kesinlikle Katılmıyo-
1	Katılım bankacılığı denildiğinde İslami bankacılık anlaşılmaktadır.					
2	Türkiye'de katılım bankalarının işlemleri İslami usullere göre yapılmaktadır.					
3	Katılım bankalarına yatırılan mevduatın zarar etme ihtimali geleneksel bankalardan daha fazladır.					
4	Geleneksel bankalar sektörde daha eski ve sağlam olmaları sebebi ile daha fazla tercih edilmektedir.					
5	Katılım bankalarına yatırılan mevduatın kar-zarar usulüne göre yatırılması dolayısıyla zarar etme ihtimalinin olması katılım bankalarına olan tercihi azaltmaktadır.					
6	Geleneksel banka ve katılım bankasını karşılaştırdığımda kredi maliyeti hangi bankada daha düşükse oradan fon kullanırım.					
7	Katılım bankalarının hiç zarar etmemesi katılım bankalarının İslami usullere göre çalış- masını sorgulanır hale getirmektedir.					
8	Katılım bankalarının mevduat getirilerinin ticari bankalara yakın olması bu bankaları sorgulanır hale getirmektedir.					

Ek 1. Anket formu (3.sayfa)

İslam Ekonomisi ve Katılım Bankacılığı Hakkında Aşağıdaki Görüşlere Katılma Derecenizi Lütfen İşaretleyiniz.		1-Tamamen Katılıyorum	2-Kısmen Katılıyorum	3-Kararsızım	4-Kısmen Katılmıyorum	5-Kesinlikle Katılmıyorum
9	Katılım bankalarının mevduat getirilerinin belirsiz olması katılım bankalarına olan tercihi azaltmaktadır.					
10	Katılım bankalarının hiç zarar açıklamaması normaldir					
11	Katılım bankalarında nakit ihtiyaç kredisi olmaması katılım bankalarına olan tercihi azaltmaktadır.					
12	Katılım bankalarının şube ve ATM ağıının yetersiz olması katılım bankalarına olan tercihi azaltmaktadır.					
13	Katılım bankalarında yapılan işlemlerle ticari bankalarda yapılan işlemler arasında İslami açıdan fark yoktur.					
14	Katılım bankaları kendilerini insanlara tam olarak anlatamamaktadır.					
15	Katılım bankalarının geleneksel bankalardan daha güvenilirlerdir.					
16	Katılım bankalarında nakit ihtiyaç kredisi (Karz-ı Hasen) verilmesi katılım bankalarının tercih edilmesine katkı sağlayacaktır.					
17	Katılım bankaları İslam'ın öngördüğü bir ekonomik modelin bir parçasıdır.					
18	Katılım bankaları kredi alma konusundaki imkânları geleneksel bankalardan daha iyidir					
19	Kamu katılım bankaları (Ziraat katılım ve Vakıf katılım) Katılım Bankacılığının payının artmasına etki edecektir.					
20	Katılım bankalarından kaynak kullanma maliyeti daha düşüktür.					
21	Katılım bankaları İslam'ın öngördüğü bir ekonomik modelin bir parçası olduğu için tercih edilmelidir.					
22	Vade farkı oranı yüksek olsa da her halükarda katılım bankalarından kredi alırım.					
23	Kamu katılım bankaları (Ziraat katılım ve Vakıf katılım) Katılım Bankacılığına olan güveni azaltacaktır.					
24	İslami Bankacılık ürün ve hizmetleri hakkında yeterince tanıtım yapılıyor.					

ÖZGEÇMİŞ

27.11.1970 tarihinde Düzce'nin Yığılca ilçesinde doğdu. İlkokulu Yığılca İlköğretim okulunda bitirdi. 1989 Yılında Düzce İmam-Hatip Lisesini bitirdi. 1989 yılında Düzce'nin Yığılca ilçesinde İmam-Hatip olarak göreve başladı. 1991 yılında İ.T.Ü. Sakarya Mühendislik Fakültesi Düzce Meslek Yüksek Okulu Orman Ürünleri bölümünü bitirdi. 1998-1999 yıllarında Bilecik 9. Jandarma Eğitim Alay Komutanlığında İmam-Hatip olarak askerlik görevini yaptı. 2002 yılında A.Ö.F. İlahiyat Önlisans Programını bitirdi. 2003 Yılında Düzce İli Yığılca İlçesinde Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni kadrosu atandı. 2006 yılında Yurtdışı görevine Almanya Münster bölgesine din görevlisi olarak gitti. Yurtdışı görevinde iken 2008 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesini (İLİTAM) bitirdi. 2009 yılında Almanca dilini daha da geliştirmek üzere Bochum Üniversitesi bünyesindeki ASTA'da dil kursuna başladı. Dört kur devam ettiği kurstan (B1+) belgesi aldı.

Yurt dışında 5 yıl görev yaptıktan sonra görevine döndü. 2012 Ocak ayında Düzce İl Müftülüğüne bağlı Nusrettin Mah. Camii Müezzini Kayyımı, 2012 Şubat ayında da Düzce İl Müftülüğüne Veri Hazırlama Kontrol İşletmeni kadrosuna atandı. Diyanet İşleri Başkanlığının 2013 yılında açmış olduğu Görevde Yükselme Sınavını kazanarak 2014 yılında Sakarya'ya İl Müftülüğü Hac ve Umre İşleri Şube Müdürü olarak atandı.

Halen bu görevine devam eden Kadir Kızıltepe, orta seviyede Arapça ve Almanca bilmekte olup, iki erkek, iki kız olmak üzere dört çocuk babasıdır.